KA RAMAIANA

L.H. Pde

1992

KA

RAMAIANA

Da

U L. H. PDE.

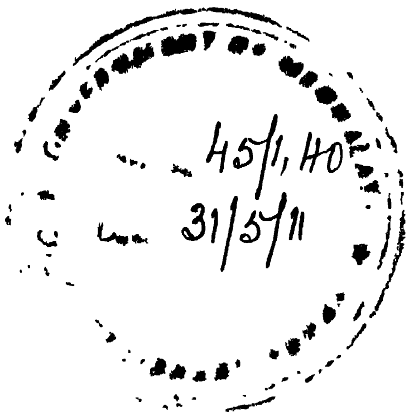
Published by :

KHASI AUTHORS' SOCIETY

(Ka Seng ki nongthoh Kot Khasi Shillong.)

1992

(Ka sien shon ba nyngkong)

1992.

KUM BAN RUID DAK

Ki don artylli ki tnat pyrkhat (Schools) shaphang ka RAMAIANA, ka tnat ba shatei bad shathie. La thoh ia ka Ramaiana da u Balmiki ha ka snem 4 B. C. ha ka ktien Sanskrit bad ka don 24, 000 dkhot. La shim ia kane na ka jingiathuh u Kamban. Kaba shoh eh ia nga dei ka Sita ka briew babhabriew tam ba la ka met ka phad jong ka kan iahap dur bad ki jingthew mynta - kata 36-18-38, kaba u Rabana hi u ong, "Ka kynthei khlem syngkai" hynrei kaba ym shym la hap ha ki jingpynshoi ka spah bad ka bor.

Ki nongule kin lap khlem pep ba kato ka juk pleng lah ban don ki jet, ki anti - missile, ki bom, ki napalm bomb, ki gas bom, bad kiwei ki jingshyrkhei, ki tiar thma mynta, Nga la thoh ia kane ka kot ha New Delhi nadun ka 16. 4. 87 haduh 2. 5. 87. Haba nga iakynduh ia i Kong Margareth R. Mawlong DPI Meghalaya, i la kylli ia nga, "Nga iohsngew phi thoh kot shane ruh. Kaei phi thoh? Lost love, love regained ......" "Ym dei phi kong kita baroh," nga la knieh ktien. "Phin sngewyhylla ban tip, nga thoh pynkylla ia ka Ramaiana. Ngan sngewnguh lada phin ai jingkynthoh noh ma phi mynta shisien." "Ko Hardinge kumno da manga ... ia phi te ngan ong beit thoh maphi keiñ katba phi thoh ngan shu soi beit" i la ong.

U Kynrad Un iarap ianga ba ngan lah ban pynmih sa ia ka Mahabharata ba dang pynkhreh.

L. H. Pde,
24/5/87'

Kiba Shim Bynta

1. Dasaratha — Patsha ka Kosala-Ayodhya ka Nongbah.
2. Kausalia, Kaikeyi, Sumitra — Ki tnga u Dasaratha ba kha ia u Rama, U Bharatha bad ki synrap u Lakshmana bad Satrugna na la ki jong.
3. Sumatra — U Myntri Rangbah u Dasaratha.
4. Basistha — U Lyngdoh ka Ing Syiem.
5. Bishamitra — U Nongjop pyrthei ba la kylla hok bad ba pynsan pynrangbah ia u Rama bad u Lakshmana.
6. Kumi — Ka Shakri at met ba buittuh.
7. Janaka — U Syiem ka Janaka.
8. Sita — Ka ting-khun u Syiem Janaka.
9. Surpanaka — Ka ksuid-para u Rabana.
10. Jataiu — U khlieng heh ba Ïiada ia ki khun u Dasaratha.
11. Sampathi — U hymmen u Jataiu uba kop ia ka sngi.
12. Bali — U Syiem ka Kiskinda ka Hima ki Shrieh.
13. Sukriba — U para ba pyniap ia u Bali da ka jingiarap u Rama.
14. Tara — Ka tnga u Bali.
15. Anganda — U khun u Bali.
16. Hanuman — U paralok u Sukriba la khot ruh u Angajera, uba mane ia u Rama bad uba khlaiñ tam.
17. Jambaban — U lok bastad u Hanuman.
18. Ka Thataka — Ka tnga u Sunda u Subahu bad Marisha ki khun.
19. U Rabana bad ki para jong u, u Bibishana Kumbakarna, Indrajit bad ka Mandodari ka tnga jong u.
20. Ha kito ki puriskam don u Gautama uba tim la ka tnga ka Ahalya.
    U Bhakiratha uba wan rah ia ka wah Ganges (Kanjis). U Mahabali uba bat ha ka kti ia ka pyrthei, ban pynduh ia u Bishnu u kylla Bamana. U Mahabishnu u u blei-lai-wei, U Brahma, U Bishnu bad u Shiba kiba peit ia ka jingbit jingbiang ka pyrthei.

KA RAMAIANA

Ban pynsahnam ia ka jingleh jingkam badonnam, u Kamban u sdang ia kane ka ksanthma (epic) da kaba batai shaphang ka ri ha kaba u la ai kane ka jingbatai da ka kumne. Ha ka lynnong kaba nyngkong u iathuh shaphang ka wah SARAYA kaba tuid lyngba ka Hima ki KOSALA. Ka lynnong kaba ar ka rah ia ka jingiohi jong ngi sha kito ki lyoh balieh ba la rah noh sha ka durlaw, bad wan kylla pat kum kito ki lyoh ba rah um sha kliar ki lum, ki sa kylla um bad ki tuid sha ki them ki da sliah ia ki bynta u lum uba buhrieh ki spah khyndew bad jingiwbih ("long kum ka kynthei nuti kaba sliah ia ka mar remdor ha u shynrang ha ka por ba ka kdup ia u"). Kane ka wah katba ka nanghiar bad ki markhail kum ki mawkordor, ki dieng iewbih (sandal wood) ki sner klew, ki dop syntiew, ki symbai ; ka iaid lyngba ki lum, ki them, ki kblaw bad ki pyntha ka HIMA KOSALA bad ynda ka la dep sam marbiang ia baroh ka pynkut ia ka jingtrei jong ka ban pol sha durlaw.

U Myllung hangta u batai ia ka ri bad ki kper soh ; ki shynrang bad kynthei kiba dem trei diap, ki jingtrei jong ki kiba kynthup naduh ka puh ka daiñ, ka rep ka riang, ka dung kba dung khaw bad ha ki por janmiet lah ban iohsngew ia ki jingsawa ki karkhana tylliat shini ne khaw, ka jingpah ki blang ki masi, ki jingriew krih², kruh² ki kynhun kali kiba dang leit kit ia la ki jingdie jingthied shabar ri. Ki kynja tdem bapher ki suh sha suiñ. Kita kiba ha ki ingshetja, ha ki pajwa, na ki jingthang kñia bad ki dieng ba thang pynsma iwbih.

Don bunjait ki umbang umthlang na u pai bad diengtlai, ka umjer ba soh hapdeng u tiew Jaiaw (Chrysantenum) ne Lotus, ne kato ka ksing ngap bad kito ki sim barit kiba im na ka um-ngap. Wat ki dohkha ruh ki sngewtynnad haba teng ka jaw sha um. Ha kano ma kano ka temple, ym pep ban don ka jingleh kmen ne ka jingshoh kurim kaba synran ryngkat ka jingsawa ki ksing, ki turoi bad ka jingiaiaid kynhun. U Kamban u batai tiak pa tiak man ka jingsawa, ka jingiohi, ka jingsma ka shnong wat kato ka jaka theh niut kaba la boi da ki tyngab bad ki syiar kiba leh bunkam ha kaba krad jingbam na ki.

Ka Hima KOSALA ka long ka hima baheh, bad ym pat don ba lah ban ong ba u la lah ban iaid lyngba ia ka natduh shatduh. Ka AYODHYA ka dei ka nongbah jong ka. Ka dei ka nongbah ki Ingsyiem, ki ing paki dulan ki umpobliew, ki jaka iengkai, ki karot bad ka ing u Syiem synshar. Lah ban pynsyrlem ia ka bad ka nongbah ba pawnam ka AMRAVATI ka jong u Indra ne Alkapuri jong u Kabera. Uba syn-shar ia kane ka nongbah bad ka ri, u dei u Syiem DASARATHA uba synshar da ka jingsngew-lem bad ka jingshlur uba la ieid bad burom da baroh ki raiot, uba la ioh shibun bah ki jing-kyrkhu kyrdoh. U don tang kawei ka jingsngew-sih bad kata ka long ba um don khun.

Ha kawei ka sngi u la khot ia u stad jong u, u BASISTA bad u la ong ha u, "Nga don ha ka jingsngewsih. Kane ka pateng Syiem imat kan kut tang ha nga. Ym don u ban mih bteng ngan tang shu khyllaid ka khmat. Kane ka jingpyrkhat

ka pynshitom sat ia nga. Sngewbha seh lathuh ia nga kumno nga lah ban tah dawai ia ka."

Ha kane ka khep, U Basista u la kynmaw ia ki jingjia ba u la iohi paw kumne. Ha kawei ka por baroh ki blei ki la ia leit lang ban kyrpad ia u blei badonbor, u Bishnu ba un iarap. Ki la ia batai, "U Rabana shiphew khlieh bad ki para jong u ki la ioh bor phylla lyngba ki jingleh adkar bad ki jingduwai, bad mynta pat ki thmu ban pynjot ia ka pyrthei jong ngi bad ban teh mraw. Ki iaid khlem pyrwa eiei ha ki jingthmu jong ki, ki da pynliem ia ki jingbha baroh kiba ki la kynduh. U Shiva um lah ban iarap, u Bishnu lei lei te ym long la kren namar ka bor ba u Rabana bad kine ki para jong u ki pyndonkam bakla, la ai da kitei arngut ki blei bad ym lah ban shim noh na ki. Tang ma phi phi dei u nongiada bad phi dei ban iada ia ngi. Da kumta u Bishnu u la ku'ar, "Ia u Rabana lah ban pynjot tang da u khun bynriew namar um ju pan jingiarap na u. Ngan sa wan long briew kum u khun u Dasaratha bad ka sbai beh bad ka shalyntem ba nga bat na ka bynta kiwei ki jingthmu. Ka jaka shong jong u, yn kyrteng ADISESHA, u bseiñ uba nga shong haba u kyllaiñ un sa pynkha kum ki para jong nga, bad baroh kine ki blei bangne yn sa pynkha ha kane ka pyrthei ha rawew hapdeng ki shrieh, namar ia u Rabana la tim ba yn sa pynduh pyndam ia u da u shrieh hi."

Katba u dang kynmaw ia kine kiei kiei kiba u shu sngap halade u Basista u la ai jing-

mut ia u Dasaratha, "Phi dei ban pynkhreh ia ka jingkñia bad u briew uba long uba bit ban pyndep ia katei ka jingkñia dei u stad RISHYA SRINGA." U Dasaratha u kylli, "Shaei u don, kumno ngan wallam ia u bangne ?" U Basista u la jubab, "Mynta hi u RISHYA SRINGA u don ha ka ri ba marjan, ka Anga." U Dasaratha u ong "Oh katno ka jingdonbok ! Nga nang mut u don sha kito ki lum ba jngai."

Te u Basista u sa ai buit u ong, "Ban pynkut ia kane ka jingtyrkhong bym kut shuh ia ai buit ia u Syiem ka Anga ban pynlong ia u Rishya Sringa ban wan jngoh ia ka Hima jong u, namar ka jingjur slap sha kito ki thaiñ, hynrei ki tip ruh ba un ym treh ban iehnoh ia kito ki lum ba u ju sah marwei. Katba u Syiem u dang pyrkhat ia kine ki jingeh la mih shi kynhun ki thei samla bhabriew kiba la ia tyrwa ban leit wad ia une u pukir samla bastad. Ki la leit poi ha kane ka jaka kynjah jong u bad ki la khroh ia u ban wan sha Anga. Um ju iohi mynno mynno ruh ia ki dur briew lait noh tang ia la u jong u kpa, bad um lah pei phang ki jingthaw aiu sha kine kiba na Anga kiba ker sawdong ia u. U la nang kham lyngngoh bad u la aiti ialade katba ki hukum. Ki pynpaw ialade kum ki riew pukir kiba khot sngewbha ia u ban leit jngoh ia ki jaka duwai jong ki, bad ki la leit rah noh ia u. U tang shu poi ha Anga, u slap u la bap. U Syiem u la sngewbha, u da ai buskit ia kito ki kynthei bad pynbor ia u ban shongkurim noh bad ka khun jong u ban sah hangta ha iing syiem jong u."

U Dasaratha u la leit sha Anga bad u khot sngewbha ia uta u Stad ban leit jngoh ia ka Ayodhya. La pynlong ka jingkñia hapoh ka jingpeit jong u bad kane ka la neh shi snem. Ha kaba kut, uei re uei u la mih na kata ka jingkñia u rah da ka pliang rupa bad shi kyllung (bowl) ki kynja ja kñia. U buh ia kata ha khmat u Dasaratha bad jah noh sha kata ka ding. U Rishya Sringa u bthah ia u Syiem, "Shim ia kato bad jasam ia ka hapdeng ki tnga jong phi bad kin sa ioh khun ioh kti" Ynda la poi ka por, ka tnga u Dasaratha, ka Kawsalia bad ka Kaikayi ki la ioh khun ba kyrteng u Rama bad ka Kaikeyi pat u Bharatha. Ka Sumitra ka kha ia u Lakshmana bad u Satrugana. U Dasaratha u la sngewtynnad shi katdei eh katba u dang peit ia ki khun jong u kiba sdang heb sdang san. Man la ki kyrdan u pynbiang ki nonghikai na ka bynta ka jing santer jong ki Ki ju ia leit sha ki khlaw ba hangta hajan, bad hikai ka Yoga bad ka saiñ pyrkhat (Philosophy) na kita hi kiba ia don lypa. Man ka janmiet haba ki wan phai ha Iing Syiem da la ki kjat, ki briew baroh ki ju ia phngian ban ioh peit ia ki. Tang u Rama uba smat ban kren ia ki briew, "Kumno? ki khun jong phi ki koit ia khiah? Phi kwah jingiarap ei ei na nga?" Kaba ki paidbah ki juh ia jubab ki long, "Ma phi kum u khun Syiem, bad u kpa bakhraw jong phi kum u nongiarap jongngi, ngim kyrduh ei ei."

(1) Ka jingsdang ka jingim u Rama :

Ha ka jaka ialang ba thymmai kaba long ka jingsarong u Syiem Dasaratha, hangta u ju ia

kynduh ia ki heh ki haiñ na kiwei pat ki ri bad kumjuh ki paidbab kiba wan wad ia ka hok. Ia u syiem lah ban iakynduh ha kano kano ka por bad u pyndep hok ia ka kamram kum u Nongsynshar ka Hima Kosala baiar.

Ha kawei ka nohsngi u nongai khubor na jingkhang u la mareh ban ai ka khubor, "U Pukir stad (sage) Biswamitra," u di pyrta jam. U Syiem u ieng joit ban leit pdiang sngewbha ia u re u riewblei uba mynshua ruh u la dei u nongsynshar, u nongjop ba shyrkhei tad haduh ba un na iehnoh ia ki baroh ban long u riewblei. U Dasaratha, u ialam ia u bad ong artad, "Kano ka dei ka burom bakhraw jongngi, bad ngi pdiang hua ia ka burom jong phi. Phi wan na jngai bad phi kwah shong thait?" "Ym donkam," u la jubab da ka jingjaijai. U lah long trai lut ia ki jingkwah ka met lyngba ki jinghikai bad ki jingadkar bad u synshar ia ka jingshit jingktriat, jingthngan, jingthait. Hangta u Syiem u shu aylli noh, "Phi kwah ia nga ban leh ei ei?" U Biswamitra u peit ia u Syiem bad u ong, "Hooid, nga wan hangne ban pan kawei ka jingai Nga kwah ban pynlong jingkñia Siddhasrama. Ngam artatien ba phi tip ka don shano." U Syiem ula jubab, "Nga lah iaid lyngba kata ka jaka kyntang bad shaduh ka Ganges la bunsien."

U Riewblei u knieh ktien, "Hynrei don ki jingthaw kiba thap pynsalia katba nga mut ban leit shata. Dei ban jop ha kajuh ka rukom lada uno uno u kwah ban jop ia ki jingsniew san syrtap, kata ; ka jingkwahbrai, jingdom, jingkhapnap, ka

manga, bad ka jingbishni Shuwa ban ioh ia ki jinglong hok kitei ki jingthaw basniew ki don ka bor pynjot kaba khraw. Hynrei ka dei ka kamram jong ngi ban iatur. Ka jingkñia kaba nga mut ban pynlong kan ai bor ia ngi ha pyrthei ban pynsngewbha ia ki blei ha jrong."

"Ka dei ka kamram jong nga ban iada ia kane ka jingthmu badonburom. Ong ia nga lano bad nga long uba kloi."

U riewblei u jubab, "Ym donkam ba pynkhih jingmut ia ka burom jong phi, phah ia u Rama bad nga bad u lah ban iarap ia nga."

"Ia u Rama!" la kylli u Syiem, "Nga nga long uba kloi ban iarap ia phi" U Biswamitra u la khie bitar puk bad u la ong, "Nga tip ia ka jingsbun jong phi. Lada phim lah ban phah ia u ong kumta keiñ."

Kyndit kyndit ka Ing Syiem ka dap da ka jingsheptieng. Baroh kiba khraw batri ba don hangta ki la sngap jar ban iobi ia u Syiem bapli. Hangta u la ong, "U Rama u dei tang u khynnah uba dang sdang ban hikai ban ialeh, u dei tang u khunlung, u khynnah uba dang lung ban ialeh bad ki ksuid."

"Nga tip bha ia u Rama" ong u riewblei.

"Hynrei nga lah ban phah ia phi ka kynhun shipai kaba nga ialam hi ma nga ban peit haduh ban da pyndep ia ka kam. U Rama u dei u khynnah batlot pyrshah ia kine ki bor shyrkhei, ngan iarap ma nga ia phi kumba nga la iarap ia u Indra mynba

u la don ha ka jingjynjar tad haduh ban duh noh ia ka hima" u la pyrshang ban pynngeit.

U Biswamitra ym shym la sngap ia u bad haba u la ieng ban leit noh u da ong artad, "Lada phim phah ia u Rama ngam don kam iano iano ruh." Kane ka la pynkyndit ia u Syiem uba shu shong la ka shong lyngeng. Haba u Biswamitra u la poi jan shiteng lynti, u Basistha u lyngdoh bad u nongaiouit ia u Syiem, u la pasiaw ha u Dasaratha, "Bud ia u bad wanlam biang ia u." Hynrei shuwa ba u Syiem un lah ban leh ei ei u la lah mareh sha u riewblei da kaba khang ia u u ong, "U Syiem u la wan; wat pat leit. Um shym mut sbisha." U Biswamitra u la phuh samrkhie bad u la ong, "Balei phi khuslai ? Nga la wan shane na ka bynta ka jingthmu hynrei kam shym la long kam, ngam iohi daw ban pynslem ban dang sah hangne."

"Ko bakhraw phi ruh phi la long u Syiem mynshuwa," la pynkynmaw u Basistha. "Kata kan iadei aiu bad ngi mynta ?" ba um kwah ban pynkynmaw ia kito ki por ka burom kum u Syiem bad u shu kwah mynta ban khot ia u U Brahma Rishi.

U Basistha u la kren da kaba jem, "Tang ban shu pynkynmaw ia ka jingsngewbriew, khamtam u Dasaratha u briew khlem khun uba la dwai jur ban ioh kito ki khun."

"To ka lah ban long ko rangbah bakhraw. Nga dei ban ong ba nga wan da kawei ka jingthmu bad namar ka lah pulom nga kwah keiñ ban leit noh".

"Kam pat pulom," la iasaid u Basistha. Ha kane ka por u Syiem ruh u wan iaid lang bad u la kren donburom, "Ale wan shong biang sha ka jaka. Ko bakhuid," u la kyrpad, 'Ban leh aiu ko Syiem ?" la kylli u Birwamitra. "Ban la kren, suk ban da shong." "Ngam ju ngeit ha ki jingiakren" u pyneh. Hynrei u Dasaratha u lai ban haduh ba un da kohnguh. Ynda ki la ia shong u Basistha u la ong ia u Syiem, "Don kaei re kaei kaba u blei u thmu lyngba une u nongiohi jngai, uba um pat pynpaw haduh mynta, ka dei shisha ka kabu ksiar ba u Rama un iarap. Wat khang, ai ba un leit bad une u riewkhuid."

"Lano kata, lano ?" la kwah tip u Syiem. "Mynta !" la jubab u Biswamitra. Haba u la iohi la ka jingkyndit u Syiem u la pynshngaiñ. "Phim lah ban shaniah ha ka jingkhlaiñ jong uno uno uba phi ieid. U symbai uba mih na u dieng u shu sah kumto lymda phi thung ia u. U Rama un don bad nga, bad ngan sa peit bha. Hynrei ha kaba kut, un hap iehnoh ia nga ruh namar baroh ngi dei ban iehnoh ban wad la ka lynti ka jingpynbiang."

"Ka Sidhesrama ka jngai bha ?" la bteng u Syiem. U Biswamitra kum uba la pule, u la jubab, "Ngan sa pynsuk ia ka lynti bad ym donkam ki kali ialeh ban kit ia ngi shata."

"U Rama um ju ia khlad na u para jong u, u Lakshmana. U lah ne em ban leit lang ?" la twad jingmut u Syiem. U la sngewbha shibun haba u Biswamitra u la jubab, "Hooid, ngan sa peit ma nga ia ki, wat la ha ka jingshisha ki

dei ban peit ma ki la nga. Ong ia ki ba kin khreh noh bad jied ki tiar ialeh ba ki ju mlien bad ngin ia leit noh hi.'"

La kum ban aiti noh ia la ki khun ha u briew shi sngi u Syiem u la hukum ia u myntri, "Khie leit khot ia ki khun jong nga."

U Rama bad u Lakshmana ki la iabud ia u nongbikai jong ki haduh ban da poi ha ka wah Saraya bad ki thiah ha khlaw. Ynda la mynstep ki sa poi sha kawei ka khlaw kaba ityonad kaba lah ban iohsngew ia kito ki lyer iwbih ba mih na ki duwan ba dang shu dep kñia. "Hangne." la batai u Biswamitra, "La slem bha u blei Shiba u la pynleit por duai bad pyrkhat. Hangne u la pynkylla dpei ia u blei jingieid u Manmata haba u u la pyrshang ban pynpulom ia ka jingduai bad jingpuson jong u, Naduh mynbarim, ki riewkhuid ki duai ha u Shiba bad ki pynlong ki jingkñia. Katei' ka tdem kaba mih na ka ding ba dang shu dep kñia." Ha kane ka por shi kynhun ki riewniam (hermits) ki wan bad kyrpad ia u Biswamitra ban sah bad ki. Ki sa ia mih biang bad ynda mynsngi ki poi ha kawei ka jaka shyiap. Ka sngi ka shit, bad ym don jingim satia hynrei tang u shyiap. Ka jingshit bad jingtyrkhong ka bym lah batai. Ka jaka khyndew pat kat kaba lait, ka paitpdang. Ha kane ka jaka imat ym don ka step ka sngi ne ka miet namar ka sngi ka shu sahkut ha sahit. Ki shyieng jong kita ki mrad bad ki bseiñ, kine ki paw tyngkrein kat shaba ki leit. U Biswamitra u lah ban iohi ba u Rama bad u Lakshmana kine ki don ha ka umdum bad jingtieng. U la ong ia ki ban duai bad puson tang ia kine ki jingduaisiat, "Bala

bad Adi bala." Ki tang shu leh kumta ki shem ha ka la don ka jingtngen kumba iaid na um ba dang beh hir hir ki lyer. U Rama te u la kylli, "Balei kane ka jaka ka long katne katne, kumba la tim ia ka ? " "Phin sa tip ynda phi la iohsngew ia kane ka jingiathuhkhana shaphang kawei ka briew bashyrkhei. Kane kam ju salia bad kaba bam naphang bad ka don ka bor kat 1000 tylli ki hati kuna, bad kata ka dei ka Thataka.

Kane ka Thataka ka dei ka khun u Saketha, uba ialade uba khlaiñ bad uba khuid. Ka Thataka ka dei ka kynthei babhabriew bad kaba dap da ki bor phylla. Ynda ka la heh, la pyniathoh ia ka bad uwei u nongsynshar, uba kyrteng u Sunda. La kha arngut ki khun kiba kyrteng u Marisha bad u Sabahu. Nalor ba ki long ki briew kiba don ka bor malan, ki long ruh kiba khlaiñ ha ka bor met bad ki sngewtynnat ban pyndik pynthut ia kiwei pat. U kpa ruh uba aili khun, u sngewtynnad ban iabud lang bad ki. Kumta u ju phut ia ki dieng bah bad bret kat shaba lap. U pyniap bun bun ki mrad ki mreng. Kane ka jinglehsat ka la poi sha ki shkor jong u Agasthya u kynja riewstad (a great savant) uba la pynrkhiang ia ka duriaw ha ka por ba u Indra u wad ia ki nongpynjot kiba rieh ha ka. Haba u la iohi kat shaba lait da ki jingpynjot jingpynduh, u la tim ia u bad u Sonda u la kyllon iap. Haba ka tnga ka Thataka ka la tip ia kane, ka bad ki khun ki la leit ban pynhiar kput ia u Agasthya uba la tim pynban ia ki. Ki la kylla ki dur kiba ishyrkhei baroh laingut. Ki khun ki la ia krad ban leit shong lang bad ki ksuid rangbah, hyntei ka kmei jong ki ka la sah hangne ka da

pyrsad mynsiem da ka ding bad kyndok haduh ba kare ka jaka ka la kylla kumne. Ka rah ia u sum lai khlieh bad u señ siar u sop ia ka kti jong ka kum ka jingdeng. Ka ju pynshitom sat ia ki riewnlam man ba ki duai bad ka nguid baroh naphang. Kata keiñ ka Thataka.

Hangta bi u Rama u pyrdait ia u kyrwoh u sai s'ej ka ryntieh jong u "Hangno ka don?" u la kylli. Hynrei shwa ba u Biswamitra un jubab, kane ka la wan rangieb ka da pynkhynñiuh ia ka khyndew bad pyrsad lyer. Ka tawiar sawdong ia ki da ki khmat kiba siat da ka ding. Ki kti baitriem, ka shyntur rakot bad ki ñiuh-mat kiba shad mastieh da ka jingdom, ka rah ia uta u sum lai khlieh bad kyrhuh, "Kane ka hima jong nga, nga lah kyrthiaw diengkhong ia ka jingim barit, bad la phah ia phi ba ngan nym thngan." U Rama pat u salia ban ialeh bad ka kynthei wat la katta ka sniew. U Biswamitra kum uba la pule lypa u la pynshlur. "Phim dei ban kheiñ kynthei ia ka namar ka don ka bor bad ka jingthombor. Mynshua eh u blei Bishnu u la pynliem ia ka Kyathi ka tnga u Bringu kaba pyndi'k ia u tnga da ki ksuid laiphew jait, Kumjuh ia ka Mandorai kaba thmu ban pynjot ia ka pyrthei, ka la shah pyniap ha u Indra. Kane ka Thataka ka kham triem ban ia ki. U Yama u shim noh ia ki jingim tang ynda la dei ki por. Hynrei kane pat ka kwah pyniap tang namar ba ka thngan. Pyndep ia ka. Ka dei ka kamram jong phi."

"To kata," ong u Rama, "Ngan sa leh kumba phi kwah."

Ka Thataka ka kawang da u sum ki dong uba pynmih ding. U Rama haba u iohi ia kane u siat da u khnam uba pynpra phom. Hangta ka shim da ki maw bad u Rama u sait biang ia u khnam uba long pat kum ki jingiada. Ha kaba khatduh u sait sa uwei u khnam uba pei lyngba ka tyngkro jong ka. Bad da kumta ka kut ka jingim jong ka. Da kumne u la pyndep ia ka thong ka jingpynjot ia klei kiei baroh kiba sniew. Ki blei shi khrum ka bneng ki ia kmen bad sngew shngaiñ bad ki ai khublei ia u Biswamitra. "Ko bastad bad kynrad ki bor ialeh, to ai keiñ baroh ka jingstad khlem tyngkai shuh ia une u khynnah. U dei u nongpynim." U Biswamitra u kohnguh ia kane ka jingkyrpad bad u sa hikai baroh ki buit ialeh da ki tiar. Hadien kane ki blei nongsynshar jong ki tiar ialeh ki la paw da da ka jingtieng kohnguh ha u Rama bad aiti, 'Ngi dei ki jongphi naduh mynta ka sngi. Ialam ia ngi la mynsngi ne la mynmiet.'

Ynda ki la poi ha kawei ka khlaw ba tap da u lyoh khyndew, u Biswamitra u sa iathuh sa kawei pat ka jingiathuh khana shaphang u Mahabali.

"Kane" u ong, "Dei ka jaka ba la kyntang. Shisien u Bishnu u ju shong ban puson hangne. (U Rama u dei hi u Bishnu ha ka jingwanlong briew haba um lah ban tip ha kane ka por.) Katba u dang puson, u Mahabali u tuh ia ka bneng bad pyrthei bad buh ia ki hapoh jong u. Ban pynsah kynmaw, u pynlong ka jingkñia kaba u khot sngewbha bun ki heh ki haiñ. Ha kane ka por baroh kito ki blei kiba la shah ban beiñ

b.. u Mahabali, ki ia wan sha u Bishnu ba un iarap ia ki ban ioh biang ia la ka hima. U la kohnguh ban iarap bad la pynkha ia u Bishnu ha u wei ka iing Brahmin kum uwei u briew barit hynmei nba bun ka bor bad ka jingstad. Haba u Mahabali u la iohi ia u Bishnu uba rit khyndai khup, u la pdiang sngewbha ia u."

"Nga la wan na jngai bah," u ong u khyndai khup. "Nga la wan ban peit ia ka jingkhraw jongphi, ia ki jingshlur bad jingshbun jongphi. Kane ka dei ka jingthrang jong nga. Mynta ba nga la iohi ia ki jinglong blei jongphi, ka la ai mynsiem ia nga uba duk barit bapli."

"Ko phi uba khraw, wat iaroh ianga". la ong u Mahabali. "Nga shu dei tang u nongialeh bad u nongjop, kine baroh kim long ei ei baba ia nujor bad kane ka jinglongrit jong phi. Nga ithuh ba phi dei u 'bakhraw. Ngan da sngewtynnad shik tdei eh lada phi lah ban pdiang kano kano ka jingai sngewbha na ka bynta kane ka jingwan jingoh jong phi."

"Ngam kwah ei ei iait noh ka mon babha jongphi."

"Em, phim dei ban le't tad ynda phi la pan ei ei. Ong seh kaei ngan da sngewbha lada phi ong."

"Te lada phi pynbor, ai ia nga shi lyngkhot ka khyndew."

Jied, nangno nadun hangno phi kwah? ...

"Ym dei shibun, hynrei tang lai kam."

"Tang katta ?"

"Hoold."

"To." Hynrei shua shuh ban dep kren u nonghikai jong u Sakracharya u la maham. "Sylem, wat bam jakhluid. Une la u rit katne, ka dei ka jingshukor, u lah ban pynheh ia lade shibun shah." "Keiñ noh. Nga la tip la ka kamram. Haba dang lah, dei ban ai. Ban khanglad ia ki jingai sngewbha, ka long ka jingleh bymkhuid. Kum maphi uto uba khapnap u kham sniew ban ia uto uba bat ia ka kti ban ai sngewbha." Hangta u shim ka um na u khiew bad u theh ha ki sla kti ba la pynphai pyrdet jong uta u khyndai khup kum ban pyndep kular. "Mynta to thew bad iaid lai kam ka khyndew. "Tang mar ia dep theh kata ka um, une u khyndai khup u heh kynsan kynsan bad u kot shaduh ka bneng bad pyrthei. Shisien kam ia ka pyrthei baroh kawei. Arsien kam ia ka bneng. Ym don jaka shuh ban kam lai sien. "Hangno ngan buh ia ka kjat ha ka kam balai," u la kylli. U Mahabali u la tieng, u dem khrup bad u ong, "Hangne ha khlieh jong nga lada ym don jaka balait shuh" U Bishnu u rah ka kjat ha ka khlieh u Mahabali bad ñiat kynsan sha ka pyrthei bymjukut "Leit sah shathie" u la hukum.

Yrda la dep ka fathuh khana, u ong, "Katne shua yn pynkut. Mynta hangne ngan pynlong jingkñia hapoh ka jinglada jong phi." Sa shiphang u Biswamitra, u lum lang baroh ki riewhok ban

pynlong ka jingkñia. Katba u Rama bad u Lakshman ki ia ap pyrman Hynrei kyndit kyndit ki ksuid ki la ia lum lwui bangtai balor bad ki sdang ban pynthut ia ka jingkñia. Kine ki ksuid ki don ki tiar batriem bad ki ia tim ia mai da ki ktien jakhlih. Ki shim da ki maw baheh bad ki kawang hapoh kita kiba nang ia kñia. Kane ka la pynkulmar ia ki riewbok kiba phai ia ki khmat sha u Rama. "Wat tieng," la ong u Rama. "Pyndep ia ka kam." U Lakshman u siat la ki, katba u Rama pat u siat ia ki khnam ban long kum ka shatri ba ioh ba ka snam kita ki ksuid kan hap pynjakhlia ia ka jingkñia. Ki khun ka Thataka, u Subahu bad u Marisha kiba mynta ki tip ka dei ka kabu ban pynhiar kput ia ka jingshah pyniap ka kmie, ki tur beit sha u Rama. Tang shisien siat ka la biang ban phah ia u Marisha sha ka duriaw bah. U khnam ba ar u pynjah syrngiew artad ia u Subahu. Hadien kane, ki ksuid baroh ki ia phet krad lut. Ynda la dep ka jingkñia u Biswamitra u la ong, "Rama, tang ma phi uba lah ban iarap ia nga ha kane ka kam. Ia kane ka jingkñia nga la pynlong ym dei na ka bynta ialade, hynrei na ka bynta ka jingmanbha ka jait bynriew baroh."

"Ngin ialeh aiu pat ?" la kylli u Rama.

U Biswamitra u la jubab, "Ia tang mynta katne phi la lah, hynrei dang don shibun klei-klei na ka bynta jong phi." Kane u thmu ia ki kam ba u Rama u hap ban leh ha kane ka jingwan long briew. "Ia mynta hi ngin ia leit sha ka Nongbah Mithila bad hangtai kan don ka jingkñia bakhraw ba u syiem Janaka un ia pyndep. Bun ki

ban sa wan. Kane ka lah ban pynsngewtynnad ia ka myosiem." Hynrei u Biswamitra u la iohi lypa ia kiei ba u Rama un sa ia kynduh bad ha ka jingim jong u kaba bud.

Ynda ki la ia iaid shiaogi lynti, ki la poi ha kawei ka them bah ha kaba ka wah Ganga ka tuid. "Peit ka wah Ganga kaba khuid tam na ki wah. Ka mih na ki lum Makashang bad wan tuid lyngba ki lum bad ki them bad lyngba bun bah ki Hima. Mynta ka tuid suki, hynrei to sngap ngan iathuh shaphang ka GANGA."

"Phi la tip ba man ka shi troh kane ka sla pyrthei, ka don ka jingiasoh ba kynja Blei. Ka pyrthei ka dei kawei napdeng ki san tylli ki jingthaw kiba don lypa Kane ka pyrthei kaba la iohi ar tylli ki kjat kiba ia mareh ha ki bynta ki shiphew hajar tylli ki jingthmu kiba bha bad kiba sniew bad kin sa iai bteng haduh ba ka por (kala) kan sa nguid bad ktha naphang. Wat la kito ki nongmareh kim don shuh, pynban man la ka shi inshi, ka dak pat ka paw tyngkreiñ. Ngi ioh ki jingsngewthuh ynda ngi la tip ba ka khyndew ba ngi iuh ka don ka jingiasoh ba kynja blei. Lymda kumta kan long pynban kum ka lynti ba la pyapur jingshai kaba u matlah u iaid. Na kane ka daw, nga la batai ia ki jingiathuhkhana baroh ia kito ki jaka ba ngi iaid. Katei ka Wah Ganga ka tuid bad ka leit rah ia ki jingiwbih kiba thiang bad man ba ka ioh ktah ne pyndei, kito ki jaka ki long kiba khuid. Ka wah Ganga ka pynkhuid bad ka pynkylla. U briew uba la jan iap noh u thsang ban ioh dih ia ka um jong ka. Ka dpei uto uba iap, u suk tang shu pyn-

ngam ha Ganga. Haba peit kumtei itynnad, hynrei ka dei kaba jynjar, bad hap ban hikai ban pynjuh ia ka ban long kaba jaljai.

U Sakara u dei u nongsynshar bakhraw uba don shibun ki khun kiba ieid kpa bad kiban shlur. Ha kawei ka por u kwah ban pynlong ka jingkñia u kulai (horse sacrifice). Ha kaba leh ia kane uwei u kulai la pynriam pynbeit bad pyllait ba un iaid pyrthei ia ka hima baroh. Uno uno uba sbah suk ia uta u kulai ban leit ban wan, kata ki kheiñ ia uta kum u Syiem shnat hapoh ka jingsynshar u Sakara. Uno uno uba nud ban bat, ia kata ka hima la hiarthma bad ynda jop la pyllait ia u kulai. Da kumne u pynheh hima sima. Ynda la dep baroh kumta u pynlong kata ka kñia kulai

Hynrei ka la jia ba shisien ba une u kulai u leit poi ka hima u Indra. U Indra u la kem ia u bad leh ia uta u kulai shapoh ñiamra hadien ka jaka shong ba dang duai uwei u riewblei, u Kapila. Ynda u kulai um wan phai shuh ki khun u Sakara ki la leit tih leit wad sha ñiamra ka pyrthei bad ynda ki la lap ki la ia pynshitom ia uta u riewblei uba ki kynnoh ba dei ma u uba tuh. Uta u riewblei u la peit shi syn pelt dom, bad ki la kylla dpei' Hadien u ksiew une u Syiem u la lait na kine ki jingeh bad u la wanlam ia ki kulai bad u Syiem tymmen, u la lah ban pyndep ia ka kñia u kulai. Hadien kane u Syiem Sakara u kyntait ia kane ka pyrthei bad ai ba une u khun ksiew ia ka hima. Une u sa ioh uwei u khun uba kyrteng u Bhagaratha, bad dei une u ba la wanrah ia ka Wah Ganga sha pyrthei.

Ynda u Bhagaratha u la heh bad ynda u la tip ia ka jingjia kiba la jia, u la kut jingmut ban leh ei ei ban iarap ia ki nongsiem jong ki ban da leh niam leh rukom ia ki. Kumta u la duwai jur haduh shiphew hajar snem ha u blei Brahma u nongthaw. U Brahma u la ong ia u ban leit kyrpad shuwa ia u blei Shiba ban iarap ban wan ka Ganga ba u lah ban sait ia shyieng jong ki baheiing. U duai la u Shiba haduh shiphew hajar snem. U Shiba u la paw ha u bad u la btbah ia u ban kyrpad ia ka Ganga ban hiar. U la duai biang ia ka Ganga haduh san hajar snem. Ha kaba khatduh ka Ganga ka la wan paw ha u ha ka dur ka khynnah rit bad ka la ong, "U Shiba u la kular ia phi ban iarap, ngam artatien; tangba lada ka Ganga kan wan, kan wan da ka thom bor. Ym don bor ba lah ban pynjem ia ka haba ka dang wan hiar Duai kyrpad ia u Shiba."

Hadien ba u Bhagaratha u la duai biang, u Shiba u la paw bad u la ong, "Ai ba ka Ganga kan wan hiar. Ngan peit ba wat ka shisien jaw ka um kan ym lehnohei bad pynmynsaw lano lano." Kane ka la kylla long pynban ka jingiakop hapdeng u Shiba bad ka Ganga. U Bhagaratha u ngewsaiñon ia kane, hynrei ban duai laiphew hajar snem, ban im adkar, ban bam tang ki sla dieng ba hap, ha ka sngi, ka lyer bad khatduh ban ym bam ei ei shuh ka long ka jingleh kaba ym lah ban pynkhondioh ei ei shuh. Ynda la kut kine ki jingpynshitom ka Ganga ka sdang ban wan hiar da kaba sdang nangthie hajrong ban pynum pynjot ia baroh. Hynrei shwa ban ktah ia ka pyrthei u Shiba u wan bad u lena skhem sñiang.

Ka um ka wan hynrei ka leit shoh na ka khlieh na ka met bad shah kyllaiñ ha ki shnluh ba kyllaiñ haduh ba kan da jem bad thanda jai. Kane ka la pynartatien pynban ia u Bhagaratha namar ka jingrhmu ka lah ban pulom. U Shiba uła pule ia kane, u shah ia ka um ban jaw ha ki shñluh bad salt ia ki shyieng bad ki dpei kiba la iap bad kita baroh ki la ioh jingim. U Bhagaratha u iarap ym tang ia ki bahaing, hynrei ia ka jait bynriew, ia ki Lyngkha risa ia ki jaka baroh ia ki ing kyntang ha ki rud jong ka. Kito ki jaka ba tih ki khun u Sakara ruh ki la dap um miar bad long ki duriaw bah mynta.

Ynda ki la ia pol ha kawei ka jaka ba lah ban iohi ia ka nongbah Mithila, u Rama u la iohi ha kawei ka jaka kyndong ba don uwei u maw uba la tep shiteng ha khyndew. Katba u nang iaid nangta ka pum pum ha ki kjat jong u ka hap ha uta u maw bad mih nangta kawei ka briew kaba bhabriew. Kane ka briew ka dem burom ngon ia ki bad u Biswamitra u pyn ithuh ia u Rama, "Lada phi la lah ban iohsngew ia u riewstad Gautama uba la tim ia kane ka briew haduh ban mih shihajar ki khmat ha u Indra, kane keiñ ka dei ka tnga jong u Gautama, ka Ahalya." U sa iathuh kumne

U Brahma u la thaw ia kawei ka jingthaw kaba bhabhriew kaba la khot kyrteng ka Ahalya-kaba mut kaba janai. U blei Indra namar u dei uba khraw tam, u la ibha ia ka bad u la pyrkhat ba dei tang ma u ba dei hok ban ioh. U Brahma uba tip ia kane ka jingkwah brai, u la leit wad ia u riewhok Gautama, bad u buh ia

kane ka khynnah bad u. Ynda ki la heh u leit ai biang sha u Brahma. U Brahma u la kmen namar u Gautama um shym la don ki jingpyrkhat sniew la kata ka briew bad u la tyrwa shongkurim ia ka. "Ka dei ban long ka tnga hok jongphi, bad phi pat u tnga hok jong ka." Te la pyn ia ithuh bad la sngewbha da baroh ki bi i bad ki briew.

Hynrei u Indra um pat jah kata ka jingibha ia ka bad man ka por u wan ha ki dur bapher ban peit ia ka dur bad ka met ka Ahalya. U peit ruh ia ka rukom leh u tnga jong ka, u Gautama uba ju puson ar kynta ha wah ban duai bad ban sum. Ha kawei ka sngi u Indra um lah shah shuh u la kylla ialade kum u sylar ryngkuh bad u kynih. U Gautama u kble pynkloi u mut katta la sngi, bad u leit sha wah. Ha kane ka por u Indra u kylla ialade kum u Gautama bad u wan ban ioh tnga ia ka Ahalya, Ha kaba nyngkong ka shah kum la u tnga, hynrei ka sngewthuh ba don ei ei kaba pher. Ha kane ka por u Gautama u wan bad lap ia baroh arngut ha jingthiah. Ka Ahalya ka la kyndit bad sngewsih, bad u Indra ban lait nangta u kylla miaw ban ioh phet noh. U Gautama u la kem ia kata ka miaw bad u ong. "Ko miaw nga ithuh ia me. Ka jingkwah jong me ia ki kynthei kan jia da kumne. Ai ba ka met jong me kan sop da ki hajar tylli ki dur mynraiñ kynthei bad ba ka pyrthei kan tip me pyrkhat aiu baroh shi katta." Tang mar ia dep kren kumne, baroh ka met u Indra ka paw da ki mynraiñ kynthei. Ka jingleh raiñ u Indra ka long kaba palat. U Indra u phet noh na kane ka pyrthei. U Gautama u peit sha ka ka tnga, "Pha la ioh pep da ka met jong

pha." u la byrthen. "Ai ba kato ka met jong nga, kan eh kum u mawleiñ bangto haba pha ieng." Ka' Ahilya ka la khaweit bad ka la kyrpad. "Nga la leh bakla. Ka dei ka rukom jong ka mynsiem bt jynsur baroh ban map ia nga kaba rit jingmut jingpyrkhat. Ong seh. Nga lah ban iohsngew ba ka jingkh'a ka par ia ki kjat jong nga. Leh ei ei, i rap seh" Ka la ktah ia une u riewhok. "Ka jingpynim la pha kan sa wan tad haduh ba u khun u Dasaratha, u Rama un iaid lynti nangne."

"Lano, bargno ?" ka kylli da ka jingduh jingmen, bynrei mar kumta kumta hi ka lah da kylla maw.

Ka jingjynjar u Indra pat ka long kaba ym nang batai bad um nud shuh ban mih ba khmat ki briew, bad u sah barabor ha kaba dum. Kane ka jingset slung u Indra ka la pynkhuslai ia ki blei namar ba u Indra u dei u blei ba don shibun bah ki kam. Ki la ia leit sha u Brahma, ban ia kren lem bad u Gautama. U Gautama mynta ba u la jemnud, u la sngap ia ka jingiasaid u Brahma bad u la ong. "Ai ba kito ki 1000 tylli ki mynraiñ kynthei ha ka met Indra, kin kylla noh ki khmat pat." Na kane ka daw la khot ia u Indra u blei uba 1000 tylli ki khmat.

U Biswamitra u pynkut ia ka jingiathuhkhana da kaba ong ia u Rama. "Ko bakhraw la kha ia phi ban wanlam ka bok bad ka jingshida ia ka jaitbynriew bad ban pyndap ia ki jingsniew. Ha ka jingkñia nga iohi ia ka ki tiar ialeh jong phi bad mynta nga iohi ia ka jingkhraw kaba ki kjat jong phi ki ktah." Hangta

u Rama u la ong ia ka Ahalya, "Kh'e leit wad; bad la shong biang bad u tnga riewblei jong phi bad ban shakri la u. Wat pyrkhat shuh ia kiba la leit la leit." Katba ki dang leit sha ka Nongbah Mithili ki iaid lyngba ka trep u Gautama bad u Biswamitra u ong, "La pynkylla briew biang la ka tnga jong phi da ka jingpyndei ki kjat u Rama. Khie wanlam ia ka namar ka jingpynshitom ia ka la pynkhuid." Ynda la dep kine baroh, ki la mih ban leit beit sha ka Nongbah Mithili da kaba iehnoh ia kito ki khlaw ba sma iwbih haduh ba kin da poi ha khyrdop ka Nongbah Mithili.

II—Ka Jingpynmar synjat

U Rama tang mar la iuh kjat ha ka Nongbah Mithili u la iohi ia ki tnum ling ksiar bad ki jingtei ksiar kiba la wah da ki lama ba bun rong kum ban pdiang baroh ia uwei u nongleitkurim. Ha ki surok u iohi ia ka jingdeng ksiar ba la dkut; lmat ki samla ha ka por ba ki la doh bad ia kdup ki shem kine ki long ki jingpynwit, ki la pajut bad tret sha madan khlem don mano mano ba tam ei. Haduh katno ka shnong ka riewspah. Wat ki pangsgniat bad jingdeng syntiew, ki don ha madan haduh ba ki ngap ki la boi ban ioh kjit ia ka umbang umthiang. Ha ki baranda halor ki armala, ki kynthei ki ia ruai bad shad ha ka sur ka jingtem bina, bad ki ksing bajem sur katba ha ki diengkwai ki samla kynthei bad shynrang ki la khwon ban ia sohpadoi ban ioh pyndei iwei ia iwei pat. U Rama bad u Lakshmana ki la iaid lyngba ki dukan ba la buh ia ki mawkordor, ka ksiar, ki

bniet hati bad kiwei ki mar rem dor. Ha kawei ka jaka ialehkai, ki briew ki dang ia muja ban peit ia ka jingiakhun ki hati, bad kat shaba phai ki jingsngewbha jingpabuh ka don bad ki briew. Hangta sa poi sha ka jaka ha kaba ki lah ban iohi ia ka iing Syiem u Syiem Janata kaba ka tnum rit baroh la sop da ka ksiar bad kane ka iing Syiem ka kham jrong ia baroh. Hangtei ha jrong baranda. U Rama u iohi khliak ia ka Sita kaba dang ialehkai bad ki paralok. U tang shu iohi ia ka, u peit bad baroh arngut ki ia peit suh da ki khmat jingieid. Ha ka jingshisha, hangtei ha bneng ki ju ia kynduh kum u Bishnu bad ka tnga jong u ka Lakshmi ha Baikuntha. Hynrei ha kane ka jingwan long briew, ki dei ban shah ia ka rukom bad aiñ long briew, bad da kumta ki ia peit lapmat iwei ia iwei kum ki nongwei Ka pynsharg sah ki khmat jong ka ban peit ia u Rama ba u iaid ryngkat bad u para u Lakshman. U tang shu jah na kaba iohi, ka la khuslai bad ka mynsiem jong ka long kum ban mih noh shabar, haduh ba ka la kem pang. Kane ka jingpang ka trei kloi haduh ba ka la raikhoh bad kam suk shuh wat la ki lok ki la khroh katno katno ruh. Hadien ki sa tip ba ym dei ka jingpang hynrei ka jingpang ieid. Haba ki iohsngew lei lei ba ka ong, "Kito ki tyrpeng sop mawkordor, kito ki khmat kum ki dop tiew lotus. U shu wan ban knieh ia ka dohnud jong nga bad ngam kheiñ shuh ka lehraiñ. U dei u nongtuh uba riam ia ka mynsiem jong nga ban tuh noh ia ka jingsuk. Wat la u heh ki tyrpeng, u iaid sting bad stet. Balei te um sangeh ba ngan lah ban pyntngen ia kane ka dohnud ba kyndeh. Are, u la don hangne, hangtei, hynrei ula leit

junom na nga. Um dei te u Blei, namar ki irmat jong u ki khih. Em, ioh dei pynban u nongai ksuid uba pynbieit ia ki briew kumne?" Ki nongsynshar kim sngewthuh. Toi ka sngi ka la sdang ban sep, ki briew bad mrad ki la ia keiñ nohki jingla-hylla. Wat ka duriaw bad ka lyer ki beh sngewtynnad namar ka miet ka la wan. Hynrei kine baroh kim lah ban pynsngewbha ia ka Sita. Kane ka dei pynban ka por ba ka pynkyndeh shuh shuh ia ka. Kata ka jinglong ka la nang ktah shuh haba ka la iohi ia u bnai ba pyllun bad tap ia ki khmat da ki sla kti. Kam kwah ia kito kiei kiei kiba ka tip kim lah ban pynsngewbha ia ka. Ki synran ynda ki la iohi ia kane, ki la khroh, la pynbit pynbiang ia ka met jong ka da kiei kiei kiba u briew u lah ban ai. Hynrei wat ki khlur, u bnai, ki syntiew ki long pynban mynta ki jingpynwit ia ka. Ka jingkylla kaba mih ha man ka khyllipmat ki long, "Uei uto, shaei u leit, Ade nga la shah pynthame pynban ha kato ka syrngiew."

Ha kata pat ka ling ba u Rama u sah, u ruh u la sdang ban pyrkhat shaphang kata ka khynnah ba u iohi. Wat lada ki jingsngew jong u um pynpaw, hynrei ki la shon palat ha u. Katno u kwah iohi pat ia ka. U iohi ia ka ba ka wan hajan. Katno u kwah iohi pat ia ka. U kwah ban pyndei ia ka met ha kito ki jymbuiñ bawan dur palat katba u dang kdup. Kumta u la iam pyrkhat, "Wat la ngam lah ban ioh ktah ia ka pynban ka ai ia nga ba ngan ioh peit biang ia kito ki khmat baphyrnai bad kito ki rymmiang shpatur, ia uto u ñiuhkhlieh bakdor bad baroh ki bynta ka met jong ka. Kumno

nga uba la pynliem wat ia kito ki rakot, mynta ngan tlot katne ha bakhmat u Manmatha (u blei jingieid). U rkhie iamrem ia la ka jingshem. Ka miet kam ap, bad ka wan ka jingshisha bad u shem ialade ba u dei ban khie noh ban leit bad u nonghikai jong u sha iing u syiem Janaka na ka bynta ka jingkñia.

Ynda ki la ia poi ha ka kamra ialang, u Syiem Janaka u la kylli ha u Biswamitra shaphang u Rama bad u Lakshmana. U Biswamstra u la batai. U Syiem u la pynpaw katno u la kwah ba un ioh pyrsa kurim kum ia u Rama.

U Syiem Janaka u don kawei ka ryntieh ba heh kaba la ieh noh da u Bishnu ha kito ki kur ba mynshwa eh jong u Syiem Janaka. Ia ka Sita ha ka jingshisha la ai da ka marlang hi ha u Janaka mynba la shem ia ka ha ka thliew katba ki nang pah lyngkha. Ynda ka la heh ka la long ka kynthei ba bha briew palat ba baroh ki ia kwah bat kti ia ka. U Syiem Janaka um shym la i mon ia u wei ruh na ki. Te ban lait noh na ki, u la buh noh kawei ka kyndon ba uno uno uba lah ban rah ban pynkhun bad pyndait sai siej ia kata ka ryntieb, un ioh ia ka Sita. Bun kiba la ia pyrshang, hynrei kim ia lah. Haba kumta bun na ki, ki wan hiar wat da ka thma kaba ki shah rem pat man ka por. Ynda la slem u la khuslai pynban ba u la leh bakla ha kaba buh ia kitei ki kyndon. Hynrei u Biswamitra u la pyntngen ia u bad u la kwah ban iohi ia kata ka ryntieh. Ia ka jingbhia kane ka ryntieh donkam ban shu tan ha ka kali kaba don phra jur ki shaka. Katba ki briew u Syiem ki ia tan ia ring, bun kiba ia peit

kai, da ka jingiyngngoh. "Kaei kane? Ka ryntieh u Ium Maru uba kyrthiaw makhon ia ka durlaw dud ha ki por hyndai?"

U Ram u peit sha ia u nongbikai uba ai dak kum ban ong, "Pyrshang" U Ram u leit suki suki sha ka ryntieh bad u pyrshang. Ka la don ka jing ia kynjik kyrjak, ka jingianguid umbiah. Don kiba shrai bad tim ia u Syiem hi rieh. "U Syiem aiu une, Lada u kwah ba ka Sita kan ioh briew noh, balei u leh khyllah Um kwah ba ka Sita kan ioh briew bad u kwah ia ka barabor bad u!"

"Em phi!" la ong sa kiwei, "Lada utei u khynnah un rem, ngin ia ryngkoh sha ding bad ka Sita."

Khlem kyntiang dien u Ram u leit beit beit sha ka ryntieh. Ha kane ka por, don kiba khapbrip ngaiñ. Don pat kiba kyrngah bad thap shalangmat. Hynrei u Ram u shim ia ka ryntieh bad ha ka jingriew trud rud ki dieng ryntieh, ki shu ia ang peit da ka jingbym lah ngeit. U Ram u khun bad pyndait bnoh ia ka kumba pyndait ki jong rgi. Baroh kawei ka ing Syiem ka shu kynjah jlang, hynrei ka suk jai. Ki blei ki ia tret ia ki syntiew bad ka suiñ bnerg ka khih da ki iyoh, katba ka duriaw bad ki at phyllung ki pashat shane shatai ia ka jingbuh jingsat ka mei-ramew. Haba iohi la kane u Biswamitra u pyrta, "Ka jingshah shitom bad ka jingtynjuh ia u Syiem Janaka ki la kut." Ki paidbah ki ia kdup iwei ia iwei pat bad ki ia pynkleh ka umphniang ba iwbih bad ha kylleng ki jingrwai bad ki ksing ki pyn-

sawa da ka jingkmen. Ha kane ka por ki blei najrong ki ia wan biar bad kylla ia lade kum ki briew ban la ioh bynta ha kata baroh ka jing ïaleh kmen. "Ym lah ban pynsngew thuh ia ka jingbhabriew uta u ban leit kurim, lait tang kito kiba don shibajar khmat. Peit ka jingbhabriew baroh shipara. Ah ! katno ki kmie ki kpa ki long kiba donbok." la ia ong ki briew.

Ka Sita pat kam pat tip ia kane ka jingj'a bad ka dang set slung ialade bad ka khih jingmut shibun eh. Hangta ka sdang ban kynkok ia la ka jong ka jingshem lanot. "Kan myntoi aiu sha ia nga haba ngam tip shaei u don ? U briew aiu sha u'a uba nud ban pynshitom katne. Ani... ade pleng, ki khmat u nongpynthame ki ju kup pat da ki khmat Sylem badonburom." Ka ju kren shempap. Katba ka nang pang mynsiem kumne kumba phaloh ka um thnam, kawei ka nongbud jong ka ka wan beit beit bad ha ka jaka ban nguh ban dem ia ka kum ka Syiem, ka shad shalynti da kaba ruai ka jingruai samla. Ka Sita, ka la [dom tyngeh bad ka dumok, "Are, khleh bieit balei pha leh king ne pha buaid kumne ?" "Ym dei tang manga." jubab ka nongbud ka bym lait kren shuh. "Baroh ka pyrthei ka la buaid. Phin tip aiu ko kynrad Sylem jong nga haba phi set slung kumne. Ah ba phin da tip u Sylem ka Ayodhya, u khun, u iar shadem bad u blei kane ka pyrthei Ym don ba iohi namar ki ong u kloi palat. Ki ong u shan da kawei ka kjat bad da kawei pat u teh woh ia u booh...oh...oh..." "Ka la dei ba phi la buaid ko baieid jongnga." Ka ieng da ka jingkmen, ka shadem bad ki buin jong ka ki jklew shreng

shalor. Phi tip dei une u juh u briew uba la pynbaji ia nga tang shisien peit - dei ma u. Hooid! Lymda kumta ngan pynkut noh ia ka kane ka jingim."

Ynda ki jingshongshit ki la sdang ban thanda, u Syiem Janaka u la pan jingmut ïna u Biswamitra, kumno u dei ban leh shaphang ka jinglapoikha u Ram bad ka Sita. U Biswamitra u la batai, "Phi dei ban phah nonglam khlem ban lano ka khubor babba, bad khot ia u Syiem Dasaratha da kaba batai lut ia kiei kiei baroh ki jia." Te ki nongthoh bad ki myllung ka ling Sylem bad u Syiem Janaka ki la ia bun kam haduh katta katta ha kaba pynkhreh ia ka jinglapoikha. Ynda u la hun ia ki jingthoh jong ki, u la phah sha u Syiem Dasaratha. U Dasaratha u la kmen haduh katta bad u ia ai shibun ki jingai sngewbha. "Khie, khie leit," u ong, "U la phah ia ki, "Ngi la iohsngew ia ka jingiew ka ryntieh."" Te u la khot sngewbha ruh ia baroh ki briew ban leit sha kata ka jingkyntiewkurim.

Baroh ki surok ki lalam sha Mithila bad haba ki paidbah ki iatuid kumne, ka rynthei ka lobi kumba kan sa rit. Kito kiba iaid da ki kati ba la sop ia ki khlieh da ki kalan, kito kiba da u kulai, kiba da ki kali bad bun kiba iaid da ka kjat. Ki tymmen, ki samla, kito kiba iaraid la lem samla kynthei lyngba baroh sha u lynti Mithila. Nalor kat kine ka bud ruh ka kynhun u Syiem Dasaratha. Ia ka Syiem Kaikeyi la synran da ki 1000 ngut ki nongbud. Ia ka Sumatra da ki 200 ngut ki nongbud. Ia ka kmie u Rama ka Kawshalia la bud da ki spah ngut ki khadar khun

ki dor met bad kiwei. Hynrei ki nongbud ba shisha jong ki dei ki 60 hajar ngut ki kynthei ba bhabriew. Ha ka kali ba la pyndait da ki mawkordor, shong u Basistha u lyngdoh bad nongalbait u Dasaratha. Nangta pat sa 2000 ngut ki Bramin, u Bharatha, u Satrukha bad kiwei kiwei. Ka jingtuid jong u paidbah kam shym dkut shuh bad ha kaba khatduh ka kynhun u Sylem ka la poi. La leit pdiang ia u da Sylem Janaka bad ha ka khyrdop bah, u Rama bad u Lakshmana ki pdiang ia la u kpa.

U Kamban u la thoh bniah shaphang kaba pynlaid bad pynkhreh ia kane ka shongkurim haduh ki jaka pdiang sngewbha, ia ki dara, ka jingwan poi jong kito kiba la khot sngewbha. Ha ing u nongiapoikha. Da ei yn pynriam bad ki kynja kalar alu yn deng? Te ha ka por ba biang bha, kat kum ka jingshong jong ki met bneng, lah pyniapoikha ia u Rama bad ka Sita. Ym dei tang u Rama uba iapoikha, hynrei ki para jong u ruh baroh lai ngut, kita u Bharata u Lakshmana bad u Satrukkana la pyniapoi lang lyngba ka jingiarap u Janaka. Ha ka por ba ki wan phai noh sha Ayodhya u Biswamitra u khublei khatduh kumne, "Ko Sylem Dasaratha nga aiti biang ha phi ia u bad u Lakshman. Ki la leh shibun ki kam bakbraw, hynrei dang bun kiba ap shalakmat. Ki dei ki briew kiba la kyrshan". U mih noh nangta bad u leid thiaw sha ka phang ba shatei sha ki lum Makashang ban pynlut ia ka jingim ha kaba puson bad duai.

III Kaba pynim pat ia ki artylli ki kular

Ha ka jingbamkam u Sylem Dasaratha um shym la kloi ban peit nujor ia la ka khmat ha

ka iit. Dei tang ynda u la iohi lalade ba u sa kyndit ba u la ring tymmen. Kumta u la sdang ban khuslai. Uto u myllung, u Balmiki u la ruai ba ka rta u Dasaratha ka long 60 hajar snem. Kane ka bym lah long. Ngi lah ban ong 60,70 la kumno* ruh ngi lah ban ring jingmut ba u la tymmen. Kynsan u la khot ia u Myntri rangbah bad ong ia u ban leh ia kaba donkam baroh ban khot ia ki heh ki haiñ ia ki longshan, ki Syiem khynnah bad ki Syiem Raid, ia ki paidbah katba u angewdei ka u don ei ei ban pynpaw. Ynda ki la ialum ha ka kamra dorbar, u Syiem u la ong "Nga la pyndep ia ka kamram la kham slem. Nga don ka jingsngew ba ia kane ka jingkit bakhia dei ban aiti noh ha ki tyrpeng badong samla. Phi ia mut kumno ma phi baroh. Hapoh kane ka shatri jong kane ka jingshynshar, ym don jingkylla, hynrei ka met doh kaba leh ia kata ka la sdang tlor. Nga la im ban trei slem bha. Lada nga mut shi mut ban shynshar, te kane kan pyni beit ba nga kwah lalot. Myn ha kine ki sngi nga iohi, ba ka jingeoi jong nga kim shai shuh ki kti jong nga ki la kyiuh, khlem da angewthuh. Ka la dei ka por ia nga ban shongthait bad ap ia ka jingwan ki khun ki ksiew. Lada phi la mynjur, nga kwah ban aiti ia kane ka lit ka hima ha u Rama. Tang ma u u long uba bit eh ha kiei kiei baroh. Un iarap un leda ia phi, namar ba ka tiar jaleh kaba u Biswamitra u la ai kam ju lait thaw. Nga kynmen shin ia kyrshan ia nga ban thung ia u u Patsha ka Kosala." U paidbah baroh u ia risa jam bad khihwin ka pyrthei baroh da ka jingkmen. Ynda la thanda ka jingiarisa u Dasaratha pat u kren bynñlaw, "Nga iohi ba phi ndlang da ka jing-

kmen ia u nongmih bujli jong nga. Tharai nga lah ban ong ba phi leh kumne namar ba phi la shu ia kun ia kaba nga leh. Hynrei nga nang mut katta ba nga la ai lut ia la ka jingshakri tang na ka bynta ban bha u paid baroh."

"Wat sngewthuh bakla ko Syiem Kynrad," la ong uwei. "Ka dei ba ngi burom eh ia u Rama ba ngi leh kumto. Ngi kwah ban iohi ba u shong ha u hati da ka jingdonburom bad ha ka matti Syiem. Ngi da sngewtynnad eh haba kane ka jingtyrwa ka mih naphi hi, kam dei ka jingshisha ba ngin kwah iaphi." "Nga iatap eh bad phi," la jubab biang u Syiem "Nga kwah ban iohi ba phi kyrshan shisha ia ki jingtyrwa jong nga. Lashai u khlur Pushya un sa iatap mateng bad u bnai, bad ka dei ka sngi ba'n bit eh ban pynphong pansngiat Syiem ia u Ram."

Nangta u khot ia u myntri bad batai ba dei ban pynkhreh ia ki jingiehnlam. U la batai ruh ban don ki jingpynphuh pynphieng, ban pynkhuid bad pynitynnad ia ki surok bad ban aiñ ia ki briew ban leh kmen. U phah khot ia u Rama bad u ong, "Lashai yn sa kyntiew iaphi ban mih bteng ia nga. Nga dei ban shong thait." U Rama u kohnguh ia ka jingtyrwa, bad u kpa te u sneng biang ia u Ram. "Phi la tip lut, hynrei kum u kpa nga dei ban ong iaphi. Phin peit ba ka don ka jingsynshar hok phin jong uba sngewrit. Ym ju don jaka ia ka jingiatlot, ka jingdom bad ka jing-longpoh ha ka dohnud u Syiem." Haba u Rama u dang ia syllok bad ka Sita shaphang kita kiei kiei baroh u Samantha u wan khot biang ia u Rama. "Khot biang, dang myntan nga dang wan na u."

"U tip ia Kata," u kwah ia phi."

Ynda u la poi biang u Rama, u Dasaratha u la sneng sa shisien, "Balei nga phah khot biang namar nga sngewtieng bad dei ban pynlong Syiem mar mar ia phi. Nga tieng la ki khlur bad nga tip kein ba ngam don ha ka lain babha. Ban im ha kane ka pyrthei dei ban pyndep ia kine laitylli kiei-kiei kiba loh ki jingkyrkhu na ki riewbok, na ki pateng ba la leit baroh bad na ki blei. Ia kine laitylli ki ram dei ban siew ha ka por ba ngi dang im. Nga tharai nga la siew dang ia ka ram baroh namar nga tip ba nga leh kumta." Ia kine ki ktien, u lai kreu shi lai kren, hynrei u Rama kum khun, u lai sngap ia u kpa man ba u kren. "Nga kwah ia phi ba phim sumar ialade bad wat mih khlem u nongsynran. Maphi bad ka Sita phi dei ban iasum bad khia. Phim dei ban thiah ha jingthiah hynrei halor u shylliah jong u phlang dharba. Ka jinglehniam kan sdang dang lieh tyngab. Ong la ka Sita ban husiar bad ka dei ban don ha ka jinglehniam dang kloi. Ka bha ban pyndep ia kine katba u Bharata u don bad u parad jong u. Ka la bha ba u don shajngai. U leid bad burom ia phi, hynrei ngim dei ban shaniah ia ka jingmut briew. Un sa tip bad ynda u la tip ia kiei kiei baroh un sa pdiang kein." U Rama u tip katno u kpa u khuslai. Kine ki jingkhuslai jong u ki long pynban kum ka jinglathuhlypa ia kine ki jingjia ban sa bud dien.

Ka Kaikeyi ka dei kawei na ki lainguh ki tnga kiba u Syiem u sngewtynnad eh. Ka don kawei ka nongtrei kaba don u budlum shuh at bad ka khot kyrteng ia kane ka briew ka Kuni. Kane ka Kuni, ynda ka iew halor kawei ka synniang ba jrong eh, ka iohi ia ki jingsynrlang

kiba phylla bad ka la lynnngoh. "Ki la leh aiu mo kumtei ?" Ka la hiar shapoh ban shem ia ki jingshitsha. Ka la mareh pynklol sha la ka kynrad kaba dang shong thait. "Kane kam dei ka por thlab. Khie shwa ban phin jot !"

"Hei Kuni ! Balei nangno phi wan ? Kaei kaba pynshitom ia phi ?"

"Ka jingim jong phi hi, "

"Kuni, nga tharai phim shait bha. Balei phim leit sha u nongpynkhiah, wan hangne phi, ruai kawei ka jingrwai." Ka Kuni ka dom, "Phi tip ba dei tang ka jingiong samla bad ka jingbhabriew jong phi kiba long ki jingkhlain kumba long ka uin kaba tuid sha ki them bad rong noh ia ki syntiew. Katno slem te kan neh, hynrei ynda la rngat sa tang kito ki shyiap em. Ka por kan sa batai. Ynda kito ki ngab kin sa them phin shah ñiat ha kito ki kti uto uba leid jong phi. Phin sa hap khroh ban ioh tang ka jingisynei."

Ka Kaikeyi kam pei phang bad ka la hukum, "wanrah kato ka it ba ngan peit haduh katno nga la tymmen."

"Phim pat tymmen, hynrei phi dang ok taaw tnaw, katba ka jingjynjar ka snoh halor khlieh jong phi." ka la pynbud.

Ka Kaikeyi ka la dom, "Peit shane, lymda phi kren bein bad phi kren bynrong, phin mih noh hangne, wan pat shibit !" ka la kynhied. Ka Kuni ka pynbud, "Wat pynlehnoh ia kito

ki jingbhabriew kaba bat jaep ia u tnga jong phi Shuwa ba kan jah noh, leit sha u tnga bad pat jingiarap na u." Ka batai da ka jingskhem Ka Kaikeyi ka khie shong bad ka Kuni ka beng, "U Sylem u la thok ia phi. Lashai, un sa pynlong Sylem ia u Rama." Ka Kaikeyi ka jeng bad ka pyrta pynban, "Shabas, heh kane ka buskit na ka bynta kata ka khubor ba bha," ka loit ia u jingdeng bad ka kawang ha jingthum ka Kuni, hynrei ka Kuni ka shim bad buh sharud. "To latbuh shuh, kaei phi kwah ngan leh bad phin ioh." Kane ka la pynsat pynban ia ka Kuni kaba pyrta shla, "Nga ong ba u Rama un sa long Syiem, ym dei u khun jong phi u Bharata." "Ngam pyniapher ia kata. Mano mano ruh kumjuh. La kha ia u Rama na ki bynta kata bad kum ka kmie nga sngewsarong bad sngewkmen." ia ong ka Kaikeyi.

"Ma phi ka kmie u Rama ?."

"Hooid. Ha ka jingshisha u Rama u don san kmie. Kata kaba kha ia u, ka kmie nah, ka para u kpa, ka tnga u hynmen rangbah, bad ka tnga u riewhok. Nga sngewtynnad bad nga mane ia u Rama. Nga dei ka kmie jong u kumba long ka Kawsalia. Ngam dei ka bieit kaba ym sngewthuh. Wat shoh pynjngem snam ialade."

Ka Kuni ka thap ia ka shalaagmat.

"Ngan sngewbha ban iap noh ne bha ba ym shym la kha ia nga ban ia kaba iohi ia kino ki jingshukor baroh," ia iam paid dohnud ka Kuni. "Ka jingsngewaih jongnga dei iaphi bad long kum kata ka paro ba ia jan patar ka miaw." "Ka Kaikeyi

mynta ka sdang ban sngap hynrei hapoh lade pat ka thnum suki. "U Patsha u dei u briew uba sianti bha. U long uba nangbha ban shukor. Ma phi bad u phim ia dei tar shuh. U la dei ban long u kpa jong phi, wat la katta u kwah ia phi. Wat la u kpa jong phi um kohnguh, hynrei tang namar ba u kular ba u khun ba kha nyngkong na phi un long Syiem. Dei, tang manga kaba iohsngew." Mynta pat ynda la heh u Bharata, u phah pynban ia u bad u kparad kum juh wat ia u Sathragan, u phah shano? U la de ban phah wat la phi ruh hynrei uto u tymmen um kwah ban duh ka kdup ia phi. Ki jingbhabriew ibang jong phi ki dei ban long ki nongiarap jong phi. Hei sngap, ym dei da lei lei ban shah ba u Ram un long Syiem."

"Balei em. U Syiem u don hi la ka jingthmu, bad ym don jinglapher hapdeng u Ram bad u Bharata," ka pyneh biang.

"Hynrei phim tip iaphai kan jia aiu. Ha kane ka por hi un sa kylla. Hynrei u Bharata ruh un sa dawa, un sa ioh ka jingkyrshan u paidbah, hynrei u Rama un sa pynryngkang par ne khrai khlieh. Phin ym long shuh ka Syiem, hynrei ka nongtrei ka Kawsalia."

Ka ding ka la btur na ka Kaikeyi. "Shano kan nud. Ataeh pyrshang" ka klang. Ka Kuni ka la lur khatduh ia ka tyllaw. "Phi kynmaw haba la pyllait jingia u Dasaratha? Phi dang kynmaw ia kito ki jingkular banim ba u dei ban pyndep? Dawa ba dei ban pynryngkang par ia u Rama na ka synta 14 snem, kaba ar pat ka ban pynlong syiem kiei noh ia u Bharata."

U Syiem namar u la bun kam palat ha ki jingbatai ia kijuh ki jingbatai bad da peit hi la baroh ki jingpynkhreh bad u la thait hi bop. Kumba u ju long, u ju leit sha ka Kaikeyi ban ioh lynti ia ka met jong ka. Hynrei u la lyngngoh haba [illegible] u ba la don ha ka Kope Griha (ka jaka ba ka syiem ka ju leit shong, ne thiah ynda ka dom khnang ban thanda ka jabiang). La eng ba ym ju don ba nud ban leit ha ka Syiem ne U Syiem haba u dom ha kum kane ka jaka. U [illegible] kwah ban ia kynduh ne ban ioh [illegible] ia ka ha kum kine ki jaka. Ynda u la rung shapoh u iohi pynban ia ka ba ka thiah lyngkar ha madan, u shňiuh ba rangleb, ki syntiew bad ki jingdeng [illegible] lah saphret ha madan. U dem ban kylli "Balei phim shai ne?"

"Oh em, ngam lei lei nga shait bha"

"Wat [illegible] ba nga [illegible] bad nga kwah ban [illegible] dalade. Nga tip phin [illegible] sngewtynnad, [illegible] sa kmen ynda phi iohi dalade bad phin kmen bad nga." Hapdeng kata ka kamra ba shai byrngut ka dem la ka [illegible] bad [illegible] "Nga tip, nga tip. Ngam dei [illegible] ban ym tip [illegible] ba ka sham dem pyllup sah kumta haba dum bad ynda u la thait ka dem u ong. "Balei phim khie bad shong [illegible] ha jingshong [illegible] nga lah ban sngap ia phi."

"Khie leit wad ma phi ia kata ka jingsuk. Ka jingsuk jong nga dei [illegible] jaiñjot

naduh mynta." "Balei phi kren kumta. Khie, ia ngin ia leit pynher kali noh bad peit kumno ki briew ki ia kmen," u la khroh.

Ka sa pyllait lut, "Ngam kwah eiei. Nga kwah lap noh. Phah kato ka bih ba ngan dih noh tang kata kan pynsngewbha ia nga." Ka long kaba shitom shibun ia u Syiem ban shu dem sah kumta bad la tyrsaiñ ki kjat, ki matsohlah bad khohsiew ki khih kyluh. Ynda slem ka sa ong. "Da smai da kyntang shuwa la nga ba phin ai, lym kumta lehnoh ia nga ngan lap marwei." "Ngam pat ju ong em ia phi. Kat kaba phi kwah ngan ai." U Pynjem. "Phin smai phin nam na ka kyrteng u Rama?" um lah jubab belt, hynrei, "Ong seh kaei?" "Phi la tyrwa ia nga artylli ki jingtyrwa slem slem bah. Phi phi la klet. Ngam pat klet. Ngan ong kiei kita?" Hangta ka sa shong, hynrei u pat um iohsngew bha. U ktah u mut ban tan shajan, hynrei ka ñiat ia ka kti. "Ha kato ka thma kaba phi phi leit iarap ia u Indra, phi kylion iapler. Phi kynmaw mano ba larap pynim laphi?" ka la kylli da ka jingskhem.

"Hooid, kumno nga lah ban klet. Haduh kane ka sngi nga im ba dei da kato ka jingiarap, lym kumta kato ka kali thma ka la dei ban tylliat" u kubur.

"Phi don ka jingkynmaw ba paka. Hynrei phi kynmaw pat mano ba la kloi ban ai ia ka met tang ban pynim laphi?"

"Hooid nga kynmaw".

"Phi kular aiu ia ka ?"

U shu sngap shiphang, "Ngam pat klet." "To shah shhor ia nga. Ban pynkynmaw iaphi phi ong ne em, "Pan pan artylli kino kino ki jingkwah ngan ai iaphi. Ka ong aiu ha kata ka por ?" Haba u shu sngap ka ong biang, "Nga lah ong ne em ba ngan ap. Nga lah ap namar phi la ong lano lano ba phi kwah phin ioh wat la ka dei shispah snem !"

U Sylem uba la sdang salia bad da kaba sngewkhia ula ong. "Pleng ka la poi ka por iaphi ban pan mo ?" U sngew kut lad. "Ngan ong shuh ne kein noh ?" ka la kylli. "Ieng ia ngin la leit. Phong da ki jaiñ babha kaba iahap dor bad ka dur jongphi," u sdang ban pynklet biang. "Ynda la dei ka por, ynda phi la lah pyndep ia ka kular." ka la pyneh.

U la sngewbtai ban sngap ia kine ki jingpynkynmaw shaphang ki jingkular. Ka pat ka iam ka ong, "Ieh noh ia nga marwei. Khie leit sha ka Kawsalia leit ia kmen ia sngewbha." U la tip ia ka jinglong dukhi jong ka haba ka mut shisha shaphang kato ka bih. U sngewtieng her, "Phi tip" u la ong, "Nga ieid iaphi. Ia ngin ia leit noh bad klet noh." u la khroh biang.

"Phi la kular ia nga artylli kito ki jingkular bad phi lah ban smai ia ki ha ka kyrteng u Rama baieid jong phi. Ngan ong la ka ong bad lada phim pyndep ia kito ki kular phi dei tang maphi u khun u kdew ka blei sngi ban kheiñ mulot ia ki kular ba phi la smai hi. Pyn-

ryngkang par ia u Rama 14 snem bad pynlong Syiem ia u Bharata da kito ki jingpynkhreh ba phi la pynkhreh." ka la hukum noh. Ka shim por ia u Syiem ban sngewthuh ia ki jingmut ka Kaikeyi. U leng ban dem ha ka jingthiah ba u la sngew kum ban khie tlot bad u iohi ki khmat ki la byrngut.

"Phi la lamwir, phi kwah ban tynjuh ia nga." Ka Kaikeyi kam khih bad ka hukum pynban, "Phah briew ban leit shaw ia u Bharata shisyndon. Ba u jngai, phi dei ban ai por. Iathuh ia u Ram ia kane baroh."

U Syiem um khih u khapbrip, "Phi dei ka ksuid," u kren tang lah.

"Wat tim ia nga, Ko Syiem bakhraw nga tip ba phi kham lah ia ka Kawsalia. Khie leit sha ka. Ngam shym ong ia phi ban wan shane." Ka jinglakren ka neh baroh shimiet. Ha kaba khatduh, u hap mane. "To, kumba phi kwah, ai ba u Bharata un long Syiem. Hynrei ... hynrei ai la u Rama ruh ba un sah hangne. U dei u khynnah babha. Sngewbha noh... ai ngan ktah la ki kyjat jong phi, ngan dem ha ki kjat jongphi hynrei ai ba u Rama un sah ha la iing la jong seh. Kumno te un leit sha kito ki ratoh ?" "Kumno um lah ? U khun bynriew pleit alu phi pynlong ia u. 14 snem u dei ban jngai nangne un phong da ki snep jong ki dieng bad bam da ki phlang ki thied dieng." "Phi kwah ia u ba un iap ?" U Syiem u lam pangnud. "Shish wat leh mynleh hangne. Ong ba ka phi leh ne phim lah ban leh te ia biang."

Ynda la miet kumne, ki kam ruh la bun. U Myntri u la lyngngoh, "Shaei u Syiem u leit kumne ?,"

Ka kamra jinglalang ka la dap smam da ki heh ki haiñ bad ki briew kiba la phngian ban ioh peit ia ka jingpynphong pansngiat. U Rama u phong ki jaiñ ba synlar tang mar ia dep ka jing-sum bad jinglehniam. Ki lyngdoh bad u lyngdoh rangbah ki la ia ap da kaba ki phong ki jaiñ lehniam. Shua ban saw ka tyngab, ki la thang ha ki ding ba kyntang ki jingai sha ki-blei bad ki dang la duai ia ki jingduai. Baroh ki ia ap ia ka jingwan u Syiem ban sdang ia ki jingleh-niam. U Myntri u leng joit namar u tip ba kiei kiei baroh dei ban pynbeit thik pa thik kat kumba la buh bad pule ha ki kot khlur. U leit la ka leit sha ka kopo gruha, hynrei u ar-tatien bad ynda shiphang u plied ïa ka pyrda, u plie ia ka dwar, bad u rung. U iohi ia kaei ba u mut ia jia eiei. "Balei u Syiem u shitom ne?"

"Kylli hi keiñ !" la ong ka Kaikeyi.

"Balei dei ka bam ba kam ia dei ia phi baroh arngut ?" Ym don ba jubab.

Nangta u leit suki shaba thiah u Syiem bad u pasiaw, "Baroh ki ap ia phi. Wan noh sha ka kamra jalang."

U Syiem u khih khyndiat bad u ong, "Ong ia baroh ban ia leit noh. Kam long shuh. Nga la shah shet ha u ksuid."

Ka Kaikeyi ka wan ban shalai, "Peit shane, u Syiem u la thait. Kh'e ong ia u Rama ban wan shane." U Rama pat khlem tip ia ka daw, u la wan da kaba khmih lynti ba ka kmie nah kan ai jingkyrkhu, hynrei haba u Syiem u iohi ia la u khun u shu ong, "Rama ... Rama ... Rama" Kane ka la pynlyngngoh ia u Rama. "Nga la leh kaei kaba pynsngewsih ne don eiei kaba nga la leh tam ne duna ha kane ka jingpynkhreh ?," la kylli u Rama. Ka Kaikeyi ka jubab, "Ngan kren ma nga na ka bynta jong u namar ka long kaba eh ia u ban ong. Tangba ka jingkyntiew Syiem ia phi kan ym long mynta ka sngi." Ka sa iathuh sh aphang kito ki artylli ki jingsmai. "Ka dei ka kamram jong phi ban iarap ia u kpa jong phi ban iarap pyndep ia kito ki jingsmai, lym kumta un shah tim ha kane ka pyrthei bad ha ka ban wan, ka dei ka kamram jong phi kum u khun."

Long kumba tieð kynsan u pyrthat ia u Rama, hynrei suki suki u nguid de ia ka ding kaba mih bad u ong, "Ngan sa pyndep ia ki jingkwah jong u khlem da wad daw. Ko Mei, to tip ngan ym kyntait. Ha ka jingshisha ngam da don jingkwah eh ia ka kam Syiem bad ngam salia ia ki jingim khlaw."

"14 snem" ka pynkynmaw biang ia u.

"Hooid nga kynmaw 14 snem. Tangba kawei nga sngewsih ba u kpa jong nga um ong hi da lade ngan da sngew ka dei ka burom lada u hukum hi."

"Kam pher ei ei. Hynrei phi lah ban pynsngewbha ia u da ki kam jong phi. Khie leit noh mynta hi bad un kmen ba phi la kohnguh khlem da pynthud ia u."

"Nga kwah ban ong ba ngam sngew eiei ia kane ka hukum bad ngan shim ia ka ba ka dei ka hukum i pa hi." U kpa u khih ksaid, u Rama u leit kham shajan.

"Ieh ieh, ngan sa peit ma nga ia u. Khie leit noh mynta hi ka dei ka jingkwah jong u," ka ia shalai.

"To to, ngan leit noh, bad ngan phah ia ki briew ban phah wad noh ia u Bharata."

"Em, em," pynbud ka Kaikeyi

"Wat pynslem ngan sa leh manga ia kita baroh", ka tip katno u Bharata u ieid ia u Rama bad kam kwah ba kin ia kynduh.

"Kata, ngan hap leit khublei ia ka kmie jongnga, ka Kawsalia bad ngan leit noh hi mynta." U peit da ka jingisynei ia u kpa u ba dang thiah u bym lait kren bad u mih noh bran.

Haba u Rama u wan mih na ka Ing Syiem u Dasaratha, ki paidbah ki ia ap ia u ban ia leit sha ka kamra jinglalang. Hynrei ha ka jaka ba un leit kiew ha ka kali u leit pynban da ka kjat sha ka Ing Syiem ka kmie. Ki ia bud shata ruh. U ia shem bad ia ka kmie kaba la i raikhoh na ka daw ka jingshah thngan bad jingduwai ban bit ban bha u khun.

"Balei phim pat rlam da ki jaiñ Syiem ?".

"U Kpa jong nga u la rai ban pynlong Sylem ia u Bharat," u jubab belt.

"Em, em te balei pat ? La jia alu sha ?" ka la kylli kyndeh.

"Ym don eiei, hynrei u shu kwah ba ngan sah haduh artylli ki 7 snem ha khlaw ryngkat bad ki riewhok ban loh bun ki jingpynmyntoi ?",

Ka Kawsalia ka iam pai dohnud, ka kyrthiaw kti, ka sngew ki shyieng baroh ki la ia kynduh bad ka mut ban tim, hynrei kam nud bad ka shu ong noh, "Ka hukum alu kaba kum kane ia la u khun. Lano phi dei ban leit ?"

U Rama u rah ia la ka kmie bad u ong, "Ka kyrteng u kpa jong nga ka long bi kaba pawnam ha ki bynta ka jong bat la ki kular. Phi tharai un thok ? Nga la kmen palat haba u para jong nga un long Sylem ban pyndep ia ka hukum u kpa. Wat pynsoh mynsiem eh mei."

"Ngam mut ban ong wat ngeit ia u kpa, tangba ai ngan leit bad phi khun" ka la sdang iasaid.

"Em Mei, ka jaka jong phi ka dei bad u tnga jong phi. Phin pynsngew ia u Um dei ban sngewsih eh ia ka jingleit noh jong nga, Phim lah ban leit namar un sa donkam ia phi man ki khep. Ngan sa wan biang tang 14 snem kan long tang katno sngi. Ym lah kynsaw shito ki por

jongnga ha Ri khlaw bad u Bigwamitra ? Kane kan long sa kawei pat ka lad ba ngan ioh mad blang ia kito ki jingkyrkhu. Na kata ka daw, wat sngeweiei."

Ka Kawsalia ka tip mynta ba ym lah ban pynsangeh ia u Rama bad ka pyrkhat ba kan kyrpad ia la u tnga ban pynsangeh noh ia kane ka jinglait jingmut. Ynda ka la poi ha kamra u Syiem, ka la iohi ia ka jinglong u Syiem kaba ym i long ia kren bad ka tip ba u don ha ka jingbymtip briew. Hangta ka sa lynñiar tyngeh. Ki jingialum briew ha ka kamra ialang bad ki jingtem jingput, ki jingduai, jingiarkhie bad ki jingiakren, ki shu sangeh kynsan tang iohsngew ia kane ka jinglynñiar. U Basistha u la mareh pynkloi bad haba u la iohi ia u Syiem ba u shu thiah lyngkrang katba ka Kawsalia kam i tip briew shuh, u peit ia ka Kaikeyi kaba ym i khih wat tang iwei i shñiuh. "Ka la jia aiu ?" u la kylli ia ka. "Ym don eiei ka ban ia kren shaphang kane, ka kam kai suda. Ka kam ing dei ban shu sngap la ka sngap. Wat khuslai jingmut, khie leit ong ia kito kiba don baroh ba ym don eiei. Ka don tang khyndait ka jingkylla kaba kin sa tip."

"Nga kwah ban tip lut" ia dawa u Basistha.

"Hooid" ka la kem ktien ka Kaikeyi, "Ka dei ba phin tip lut." Ha kane ka por ka Kawsalia ka pyrkhat bad u Syiem Dasaratha uba sdang ban khih, hynrei um shym la lah ban ia kren kumno kumno ruh.

"Ka jingstad jong phi ka sah ko rangbah. Ym don kaei kaei kaba ma. Shuwa ba ngan ong eiei, u Rama pat u la da sngewthuh. Dei kiwei pat kiba la khie dew. U Rama hi u la ai noh ia la ka long Syiem ha u Bharata, bad ialade pat un leit sha khlaw 14 snem. U hi u la pdiang bad kane baroh ka dei ka kam u Rama, hynrei dei kine" ka la kdew kti ia kita kiba hangta kum ki nongpynwit. U Basista u la sngewthuh hynrei u kwah ban tip ia ka daw baroh jong kane ka jingpynkylla. Ka Kaikeyi kaba ju don akor mynta ka la pyllait lut. "Lada u tnga jong nga un batai - u lah tangba ong ia ki paidbah baroh ba ka don ka jingpynkylla khyndiat !"

"Ngin sa ia peit ia kata" u la ong "Hynrei to ngin pyntipbriew shua ia u Syiem." U dem hajan u Syiem, u rah khyndiat ia ka khlieh bad u iarap ia u ban shong. "Ko Kynrad, ngi donkam ia phi. Phi dei uba hakhlieh bad u nongialam. Kan jia aiu lada phin shong hangne ?" Hynrei u Syiem u shu lait ong "Kaikeyi...Kaikeyi." U Basistha u jubab, "Ka Mahadei Kaikeyi ka long kaba pyrkhat. Kan ym leh kano kano ka kam pyrshah ka mon jong phi. Kan leh tang ia kano kano kaba phi ong. Kawei ka long ba ym shym la don lad ban ia kren ia kine baroh bad ka Mahadei." U Dasaratha kum ban kynrup ia u 'lang-iap u kwah ban tip "Oh, ka lah kylla mynta. Lada kumta u Rama un sa long u Syiem. Shaphang ki jingkular jong nga, ong kan pan da kaei kaei ngan ai bad leh beit."

U Basistha u la sngewshngaiñ ban iohi ba u Syiem u la kyndit bynriew bad u la khot ia

ka Kaikeyi. "Baroh ka shong ha ka kti jong phi. Pyrkhat ba phi dei ka nongai isynei ka jaitbynriew. Ka pyrthei kan sa nguh ia phi, sngewbha seh..." kane ka la ktah la ka Kaikeyi.

"Lada ym lah ban shaniah ha ki jingkular u Syiem ba pawnam kum u Dasaratha, yn myntoi aiu ban im. Ngam shym la leh kaba sniew, nga shu kwah ba un pyndep ia ki kular. Phi pat phi ia kren kumba nga la leh sniew eiei," ka kynnoh kylla. U Basistha u kwah ban nang pyni shuh shuh, "Phim kwah ban pynshongnongrim ia ki jingsniew ka ban mih ha kata ka kam wat la ngi lah batai. Ka jingkuman jongphi ka thom ia ka longbriew manbriew." Kane kam ktah ia ka. Kumta u la pynllait lut, "Kane baroh kam shym mih na ka shyntur u Syiem, phi leh hi maphi. Phi hukum marwei. Phi tip ba u Rama um salia ban kylli ia ki jingshisha. Phi lah pyndonkam bakla ia ka bor tang namar phi dei ka Mahadei ba u Syiem u sngewtynnad eh."

Kane ka la nang pyneh shuh shuh ia ka.

"Ko Nonghikai", ka shlan ban ong, "phi ruh phi kren kum kine ki bieit kiba khwan laiade bad kiba wad daw ia nga." Ha kaba khadduh u Syiem u la bitar, "Khun ka ksuid, dei ma pha kaba hukum pynryngkang par ia u. U lah leit? Haba nga wad ia pha kum ka tnga pleng nga wad ia ka jingiap. Kito ki rymmiang shyntur baitynnad jongpha nga mut kin pynbiang ia nga, hynrei ki dei pynban ka tlong jong ka bih ka ban pyndep ia nga. Une u riewhok um sa leng eakhi ia nga. Ngan kyntait tnga iapha, bad kyn-

maw ba u khun jongpha um bit ban tbeh thang ynda nga iap."

Ka Kawsalia haba ka la iohi ia u tnga kumne ka la khroh ka ujor bad pyntngen wat la hapoh ka sngew kum ban bthei. Hynrei kane kam iarap ban pynthanda ia u Syiem. "Kato ka um kyntang na Ganga kaba kaba wanrah ban sait na ka bynta ka jingpynlang Syiem ia u Rama kan long ka jingdih bakhadduh jongnga, bad kata ka ding kyntang kaba la shna, kan sa thang ia ka met iap jongnga. Ko Rama, wat leit, em, ngan shym kular ia ka Kaikeyi. Ngam lah shah ban iohi ba ba phi leit. Wat lada nga im makna ynda phi leit kan jia aiu ia nga bad kane ka ksuid ha ka dur ka Kaikeyi!" la iam u Syiem. U Basistha ynda u la iohi ia kane u la pynshlur, "Wat khuslai pangnud eh, ngan sa peit ba ngin pynbor ia u Rama ban sah." bad u leit noh. Hynrei u Syiem pat u shu iat kylli tang shaphang u Rama. Ka Kawsalia ka rah ia ka khlieh, ka syrpud syrpai bad ka khem ia ka khlieh, ki kjat, katba ma u pat u iam bad kren kthang ia ka jingleit noh u Rama. "Kawsalia", u la ong, "Kawsalia, ko tnga baieid eh jongnga nga tip ba u Rama un ym kylla ia ka jingthmu bad un sa leit la ka leit nga tip ia kata, bad ngan iap kordit, nga la tip ia kata namar la thoh...".

Ynda u paidbah u la tip ia ki jingleit noh u Rama, ki la ia iam. Baroh ki jingthaw barit bad baheb, ki jingthung jingtep wat ki syntiew ki ia pangnud. Dang mynta ka la don ka jingkmen, mynta pat ka jingiam. U paidbah u la m. ren shane shatai bad ka mih bun ki jingkren bad ki ñia.

"Kato ka khusbi (nuti) saw shyntur, ka Kaikeyi, ngim tip balei u Syiem u leit bleit haduh katne Ngi nang mut katta ka dei ka Mahadei hynrei da ka met jong ka ka khwai ia u shynrang ba tlot uba pynjot ym tang ialade, hynrei ia ka Hima baroh kawei. Kan synshar ma ka bad u Bharata ym nang ia ong shuh."

U Lakshmana tang shu iohsngew ia kine ki jingkylla, u shit puk kum kata ka ding ka ban bam na phang. "Pleng kato ka Kaikeyi khmat paro ka mut ban knieh ia ka bam u sing bad bret sha ki ksew ?" U phong ki jaiñ ialeh, u kieng ia ka waitlam sharyngkuid, u khnam bad ka ryntieh u iaid palwan sha ki surok u da byrthen, "U Rama u dei ban long u Syiem, uno uno uba nud ban ialeh pyrshah ngan pynliem naphang. Ai ba ka pyrthei kan wan. Ngan pynleit ia uno uba nud, bad ngan tei mot ia ka metiap jong ki. Ngan kurup ia ka pansngiat bad ngan pynphong ia ka ha kblieh u Rama. Ngan leh mynta hi ka sngi !" Ki briew baroh ki la her syrngiew lut bad ki ia krad lailum laiwah. "Baroh kawei ka pyrthei kan jot lada ki pyrshah ia nga. Sa la rat ba kwah khyllah ka kynthei, ngan ym salia."

Kane ka jinghylla u Lakshmana ka la poi ha ki shkor Rama uba dang leit khublei ia ka Sumitra ka kmie u Lakshmana. U la leit iakynduh ia u bad u la kylli, "Balei phi riam ki tiar ialeh. Iano phi kop shia ?" la kwah tip u Rama, "Lada kane kam dei ka por ban dom shia, iano pat te ? Katto lah kular ia phi ia ka khet, mynta pat, ngam lah shah shuh. Ka jingthmu jong kato ka briew balong dohnud kan ym urlong. Ngan ialeh ne ngan jot noh thiaw !" la byrngem u Lakshmana.

"Ka dei ka jingbakla jongnga." ong u Rama. Nga la shu pdiang matlah ia ka khet khlem da pyrkhat ia ki jingjia shadien. Pyrkhat uto u thylliej jong phi uba ju pule ia ka Veda da kine ki ktien, khamtam pyrshah ia ki kmie ki kpa (U Rama um ju pynlapher ia ka kmie na ka kmienah). Pynthanda ialade namar teng teng ka wah ka ju tyrkhong, kane kam dei ka pop jong ka wah. Ka rkhiang tyrkhong namar ka bneng ka rkhiang, kumba kylla ka jubab i pa, lane lah ban long kito ki jingeh dohnud ka Kaikeyi ban pynshong khet ia u Bharata. Kane baroh ka dei ka jingpynlaid ka nuslb."

"Nga dei ka nusib bad ngan jop ia ki bor ka nusib hi?" la byrthen u Lakshman. Te ka la don ka jingiakhing, jingiasaid kaba jur. U Lakshmana ban pynpra pynjot bad u Rama pat ban pynpulom ia kita. U la pyni ba kam long kaba bha ban pyni bor iano iano khamtam ia u Bharata u bym tip ei ei ruh. "Pynjaijai ialade Lakshmana. Buh noh kato ka ryntieh." u Lakshmana pat u jubab duh lad "Kan myntoi aiu ka jingkhlain kine ki kti," u la ong. "Ki long tang ka jingshit bym myntoi namar ngam lah ban pyndonkam haba nga iohi ia ka jingsniew ba ka khie rasong."

U Rama u la leit bad u Lakshmana ban ai khublei ia ka kmienah ka Sumitra. Hangne ruh kajuh ka jingshem bad ka Sumitra ka iam kthang bad kumjuh u Rama u batai ia ka ia ka jingkut jingmut jong u ban leit. Katba ki dang iakren, ka shakri ba la phah da ka Kaikeyi ka wanrah ki jain ba la suh da ki snep dieng. Ka jingpyn-

kynmaw ba u dei ban leit bran bran. U Lakshmana ruh u phah suh kawei na ka bynta ialade bad haba ki la long kiba la kloi ki sa mih noh. Ha kata ka por, ki kynthei baroh ki ia iam. U Rama u ialeh ban lait na u Lakshmana hynrei u lai beh thiaw. Ynda u la poi ha ka kamra ka Sita, u shem ba ka la dep riam da ki jain khaiñ ba la thaw na ki dieng bad buh noh baroh ki jingdeng ki jaiñ ki nep. Dang mynne ka riam kum ka Syiem, mynta pat kum ka nongkhrong. "Sita," u la ong, "I pa im shym la mut ban phah ia phi sha kata ka jingim ba eh. Kam dei ia phi. Nga wan ban khublei ym dei ban lalam ia phi."

"Are, nga lah dep khreh phim iohi ?" ka ong.

"Lada phi kwah ban riam kumta kumba leh manga, phi lah hynrei ym donkam."

"Ngan wan bad phi. Ka jaka jongnga ka dei barabor hajan jong phi. Kat shaba phi leit" ka la kren da ka jingskhem.

"Phi dei ban pyndep ia ki kam hangne," u la pyrshang ban pynsngewthuh ia ka. "Peit ia i mei i pa ngan sa wan hi balei ?"

"Hadien 2 tylli ki 7 snem. ? Kam myntoi ia nga ban im. Ka bha ba ngan iap. Ngan im tang lada phi la don bad nga. Ka khlaw ne ka ing dulan ka long kajuh ia nga."

"To kata."

Haba um lah pynngeit ia ka, "Kan long kumba phi kwah, ai ba ki blei kin ia da iaphi," u dual rah kti.

U paid byllien u la ialum haba u Rama, Lakshmana bad ka Sita ki ia mih bad ki riam kum ki pukir. Bun kiba ia iam bad ia tim ia tla ia ka Kaikeyi. Ha kane ka por u Basistha u wan mareh bad u paidbah u shu ap ka kam phylla kan jia mynta ban pynsangeh ia ki. Kane ka long ka sien kaba nyngkong eh ba ki iohi ia u Bisistha kum u briew uba duh jingkyrmen bad u iaid shakhmat u Rama. "Wat pat leit," u ong, "U Sylem u kwah ia phi ba phin sah bad wan noh kumne sha ing u Sylem."

"Em, hynrei ka dei ka jingkwah jong u ban leit" ong u Rama.

"Em kam dei ka jong u dei ka kmienah jongphi..." U Rama um kwah ba nn nang kren shuh ia ka Kaikeyi, u kem ktien, "Map ia nga, hynrei ka dei ka kamram jongnga ban kohnguh ia ka ruh. Namar ka ioh ia ka bor na u."

"U kpa jong phi u khuslai palat ba phin shu leit. Ngam tharai u lah ban im ban tip ba phi leit khamtam lei iei ha kane ka jinglong" ia said u Basistha.

"Phi dei ma phi u nonghikai jongngi ha baroh ki kam, iarap ban pyntngen ia u. Ka juban ba la khlei ka long kum u khnam. Phim lah ban wanlam ia u katba u nang suh wiaw." U dem ka khlieh ban pyni um don eiei shuh ban ong.

U Basistha pat khlem kren shuh shi kyntien u phai noh ban leit noh bad u buhriah arted ia ki ummat kiba la sdang ban jrem. Haba u Rama u iaid shi kam u paidbah baroh u ia bud lang shi-kam bad ynda u sangeh, baroh ki ia sangeh. Ka long pat kaba lyngngoh ba kat uta u paidbah, ka la don pynban ka jing sngap jar bad ka jingla-iam. "Ngan leit noh mynta," u la ong bad u la khublei pyndei ar kti. U paidbah u leh kumjuh, hynrei haba u sdang ban kam shakhmat ki ruh ki kam lang. Ki shu ia boi lymbung ia u Rama, ka Sita bad u Lakshmana tad haduh ba ynda la wan poi ka kali ki kulai bad u Sumantha u la ong.

"Ia kiew sha ka kali, ka Sita Devi kan ym lah ban iaid."

"Ka la ong ba kan wan lang bad nga bad ka dang dei ban iaid da ki kjat," la ong u Rama.

"Hynrei katba dang lait kali, kiew ba phin lah bad lait ha uno u paidbah ban iaid sha-khmat," u la hukum u Samantha.

Wat ynda ki la kiew ki ia shem shitom shi-bun ban iaid shakhmat namar uta u paidbah. "To ia iaid suki noh" ong u Rama. "Hooid iaid suki" la pyabud u Lakshmana. "Ka kmie nah kam shym la hukum katno ka jingsted ngi dei ban leit." Ki ia poi haduh ka wah Saraya bad ki la shongthait hangta. U paidbah uba la ia bud lang ruh u la ia thiah noh tang hangta. Hangne u Rama u ia ong ia u Samantha, "Kane ka dei ka por ba ngin leit noh. Khie leit noh

sha Ing Sylem bad ong ia u kpa jongnga ba ngi ia bit ia biang." Te ki la ia phet soit na uta u paidbah. Ki la ia klan shiliang wah bad kiew shalor ba mih noh na kata ka rudwah. U Samantha u dang peit ia ka jingleit jong ki, bad u leit phai noh na kawei pat ka lynti.

U Sylem Dasaratha pat u shu thlah khlem khih bad kylli man ka por lada u Rama u la wan ne em, bad iai khmih lynti kumta katba sawa ka jingiaid brlew. Ynda la wan shisha u Samantha u la kwah tip, "Shaei u Rama, Samantha ?" U Basistha bad ka Kawsalia ki pyrshang ban khanglad ia ka jubab hynrei u lah da pyntip, "U Rama, ka Sita bad u Lakshman ki la klan ia ka wah, ki ia kiew sha pyrshah ba ka wah ka wan tuid, bad hadien ki sa jah noh tang dep kut ka lynti hapdeng ki slej."

"Oh blei," la ud iam u sylem, "Kumno ! Mynno !" u Samantha u dang mut ban pynkut ba, "u Rama u kwah ban lait..." u syiem pat u la da dkut mynsiem.

Ka jinglap u Dasaratha ka la pynlong ia ka hima khlem syiem. U Basistha u la khot ia ka Dorbar kyrkieh, bad ki la rai ba la ka met u syiem yn sumar haduh ban da wan u Bharata ban thang. Ki la buh ia ka met jong u syiem ha ka shyngoid ba don umphniang bad phah brlew kloi ban iathuh ia u Bharata. Ynda phra sngi ki la poi ha ling syiem Aswapathi ki la ong, "Ngi wanrah ka khubor ba kyrkieh na ka bynta u Bharata." Kino ki nenglam khubor ki dei kiba la bthah lypa ia kiei kiei baroh ba kin shim ia kiei kiei baroh kumba ym shym jia eiei.

U la khot la ki sha kamra bad u pdiang-sngewbha la ki bad ai bun ki jingai sngewbha. "Kumno u kpa jongnga u shait, u Rama kum-no ?" ki shu jubab tang ban dep ki ong, "Ngi wanrah ka shithi jongphi" u Bharata u peit bad plied la ka shithi ba thoh ha ka sla dieng tlai bad ba la sop da ki jaiñ rusom bad u la pule, "La kwah ia phi ban wan kloi sha Ayodhya na ka bynta ki kam hima sima," khlem da kylli pyrthew na ki nongpeit khlur shaphang kata ka jingleit u khreh u khrum ban leit sha hima u kpa. Ynda ki la poi harud nong ka nongbah Ayodhya, u Bharata u la kylli na u Satrugna "Phi lohi jingkylla eiei hangne ?"

"Hooid keiñ namar ym don kaii, ki kulai, ne nongshong kulai, ym don briew ym don mrad wat ha ki jaka paidbah. Ym don jingshai ha ki ing bad ym iohsngew jingtem jingput ne sur ba bang ba kynnd naei naei. Jia aiu kumne ?" la katta u Bharata u leit beit beit sha Ing Syiem bad rung beit sha ka kamra u kpa ba ju don. Hangta ka shakri ka wan ban pyntip ia u, "Ka Kmie jong phi ka phah khot ia phi." Tang mar la rung u khublei la ka kmie da kaba ktah la ki kjat. "Kumno u kpa jongnga, ki hynmen bad baroh ki shait bha ha shnong ?" kwah tip ka Kaikeyi. "Hooid," u la jubab. "Ko Mei, hynrei shano u kpa jongnga. Nga kwah ban ktah ia kito ki kjat padma. Hangno ngan ia kynduh ?"

"Ia u Syiem bakhraw la ioh pdiang da ka bneng jong kawei pat ka pyrthei. U kmen, u don ha ka jingsuk kynjai. Wat pangnud." Ka long kaba eh shipor ban kynthup ia kane ka khubor.

U la sat bad ong, "Tang ma phi kaba nud ban ong kumne, Balei la shna ia ka dohnud jong phi da u maw? Ngam shym la dei ban iehnoh ia u, Ka jingsniew bok ka jingbakla, ym shym la thoh ba ngan don bad u ban iohsngew ia u, pynban nga la leit bam lyer... katba ngam pat iohsngew na u Rama hi, ka jingsngewsih jongnga kan ym kut."

Ka Kaikeyi ka batai, "U Rama bad ka tnga bad u para ki la ia leit ban shong ha ri kynjah."

"Dei ha kum kane ka por ban leit sha khlaw. Mynno u leit. Lano un wan. Balei u leit. U leit shwa ban iap u Sylem ne hadien. U leh bakla alu. Dei u blei uba hukum ne u Sylem, ne u la leh eiei kaba iohi kumba bakla, kumba ai jubor ia ki dawai ha i khyllung," u la kwah ban tip shuh shuh.

"Ym dei kawei ruh kumba phi jer. U la leit da ka jingtip u kpa jong phi."

"U kpa jongnga u lah iap, u hynmen jongnga pynryngkang per kaei kane baroh?"

"Sngap mynta ngan batai bha. Kan jin da la bha ba u kpa jong phi un dang im, hynrei kam shym dei ban long kumta bad ngim dei ban long kiba tlot da kine ki jingpyrkhat. U kpa jongphi u la kular ban ai artylli ki jingai, bad lyngba kita, mynta phi dei u kynrad jong ka pyrthei baroh, bad u Rama u la iaid lait hi dalade na ka bynta jong phi. Hadien ba u la ai ka jubab, u kpa jong phi u long uba tlot ha ka jingmut jingpyrkhat baroh."

U Bharat mynta u la sngewthuh, u la kyrïat, bnlat u ba peit samsia ia ka bad u la kynhied, ia la ka Kmie "Phi dei ka seiñpuh. Phim don ka jingsngew. Phi la leh slanti ban riam ia u Sylem bad phim salia la kata ka mut ka jingiap ia u. Kumno ka pyrthei kan ngeit ba ngam don kti haungne Ka pyrthei kan tip manga uba la saiñ dur ia kane baroh. Phi la ai ka nam ba sniew ia une u briew naduh ba sdang kane ka pateng sngi jong ngi...Phi la dei ban iap ha kine ki kam bult tuh. Nga la dei ban shim ia kato ka jingim na ka met da kine ki kti hynrei ngan yn pynjaboh ia-lade tang na ka bynta u Rama." U phet jyndat nangta bad leit iam ha ling Sylem, ka Kawsalia, ka kmie u Rama. Ka ruh ka pdiang ia u da ka jingpangnud bad ia iam, hynrei kam pat tip haduh katno u Bharata u long uba luilui ha kane ka kam. "Ha kano ka pyrthei ngan leit wad ia u kpa jongnga, Balei dei ka nusib jongnga ban long kumne katba nga nang don bad u kparad jongnga ?" u la theh sei. Ka Kawsalia ka sa sngewthuh ia ka jinglong luilui jong u hadien ba u la kwah ban iap noh ban la kaba khlad na u kpa bad u Rama bad iam pang dohnud dohnam ia ki jingshukor ka kmie la jong ka Kaikeyi, "Te phim shym tip eiei ia ka jingmut basniew ka kmie jongphi ?"

"Ba ngan da la tip lang, ai ngan shong sha trai nurok ka ksew, sha kjat ka myngkoi u Jom. bad sha ki jaka ba wat ki kauid dujok kim treh shong shuh." Ynda u Basistha u la wan, bad ki la ia leit peit ia ka jaka ba buh ia ka met u kpa. La rah ia ka met u kpa sha Wah Saraya, da ka burom halor ki hati, ryngkat bad ki jing-

put kiba kynih kynoh da ki sur ba pynum ryngkat bad ka jingriew ki ksing. Haba ka poi ka por ba un tbeh ding ia ka jingthang, u Basistha u pynsangeh, u la batai ia kaei ba u kpa jong u u la kyntait ia ka Kaikeyi bad u khun, bad da ka mynsiem bakhia u la ong, "Ngan hap pyndep ma nga ia kane ka kam ba ktah ba ki blei ki la thoh." U Satrugha u leh ia ka kamram, katba u Bharata u iamrem. "Sa kane kawei ka jingai i mei ia nga ba ngam lah ban ktah wat ia ka jingthang ?"

Ynda la dep ki jingiam briew ba san sngi, u Basistha u la kyrpad ia u Bharata ban long u Sylem jong ki. Hynrei u Bharata u la kyrngah. "Nga la kut jingmut ban leit wad ia u Rama bad ong ia u ban wan phai." Te u sa hukum ia ki shipai, ia ki paidbah ban leit wad ia u Rama. Katba ki shipai ki swar ki paidbah ki wan kumta, ialade pat u phong da ki jaiñ kumba phong u Rama ban pynbiang ia ki jingpalat. Haba ki la jan poi ha kata ka jaka sah u Rama, u Lakshmana uba la syntiat u la leit iathuh ia u Rama, "Peit u la wan bad ka kynhun shipai ban pynthikna ba phih ym dawa ia kato ka Hima ba u shu kiep. Ngan sa pynjot thiaw ia baroh. Une u khnam un pynkhlaiñ ia nga." Hynrei ynda la jan poi hajan, u Bharata u la iehnoh ia ki shipai bad u la wan sha u Rama. "Rama, Rama map ia nga," ha kane ka por u la pasiaw ia u Lakshmana, "Me iohi ia kito ki jingriam ialeh thma ba u riam ?" U Lakshmana u la sngewrem bad u la phla, "Nga la bakla." U Bharata u la leit dem ha ki kjat u Rama uba pynieng ia u. Nangta u Bharata u sa iathuh ia kiei kiei baroh

bad sa bud ki jinglehniam lap kaba u Rama u leh. "Peit Rama," u la ong ha kawei ka sngi. "Nga la wan bad katne ki paid jong phi ban kyrpad la phi ban wan phai noh bad ngi ban long u Sylem jongngi."

"Hooid, ngan wan phai hadien 14 snem. Kane ka dei ka jingkwah u kpa jongngi. Phi dei u Sylem da ka bor ba la pynkup," la kren sngewkhia u Rama.

"Lada phi ong ba nga long u Sylem to nga la long, hynrei nga lehnoh mynta mynta hi ban pynphong pangsngiat laphi." Kane ka jing-iasaid ñia ka la neh slem bha da ki jingia ai ñia kito ki riewstad kiba kren da ki ktien blei, katba baroh ki paidbah ki shu ia ang da ka jingtieng burom. Ha kane ka pyrthei jong ka 'ioh' ne 'jongnga' da ka jingkwah bor, ka jing-khwan ka jinglehbor la ka 'jongngi' da ka 'jong-nga.' Ka jingiakren ka neh slem, bad ha kaba khatduh, u Bharata u la kren kut, "Kane ka dei ka jingsmai jongnga, ngam salia eiei ruh. Ngan kyntait ia baroh bad ngan shong bad u Rama na ka bynta 14 snem."

Ki blei kiba dang peit ia kane ka jingia ai-ñia ki tieng ioh u Rama un leit phai shisha bad ka jingwanlongdoh jong u sha kane ka pyr-thei kin pulom. Ki la pyrsad mynsiem da ki jingsngewthuh u Bharata. "Bharata, khie leit phai noh bad synshar ha ka jaka u Rama na ka bynta 14 snem." Ha kaba khadduh u Bharata u la ong, "to ka la biang, ngam don eiei shuh ban ong, ngan synshar 14 snem ym tam tang

shi sngi ruh. Lada phi, Rama phim wan tang dap 14 snem ngan sa thang im ïalade. Ai ïa kito ki sandal. Kan sa long ka dak jongphi bad ngan synshar na ka bynta kine ki sandal. Ngan ym leit phai sha Ayodhya tad haduh ba phin da wan phai, bad ngan sah shabar ka nongbah." U shim ïa kita ki sandal da ka jingburom, bad u leit shong de ha kawei ka nongrit kaba kyrteng Nandigram. U sa buh ïa ki sandal u Rama ha ka khet bad synshar hangta kum u Syiem khynnah.

IV - Ki jinglakynduh ha ka jingryngkang par

Wat la u Bharata u la shna ka ïing trep baitynnad ha Chitrakuta, u Rama ba u tieng loh ba ki briew kin wan, u la ïehnoh ïa ka, bad leit ngam shuh shuh sha khlaw ban ïa shem shibun ki rlewhok kum ïa u Athri bad ka tnga jong u, ka Anusuya kaba pynbor ïa ka Sita ban deng ïa kita baroh ki jingdeng ba ka loit na ïa ka met. Nangta u leit sha khlaw Dandaka nangta sha Panchvati. U ïa kynduh wat ïa u khlieng, u Jatayu uba mynshua u long u kynja blei. Une u la long u lok ba ïaineh bad u Syiem Dasaratha. Haba u la iohsngew shaphang ka jingkhlad noh jong u, u la pangnud bad u la jan pyniap ïalade. "Haba ngi dang loh mynta ïa ki jingsngewshngaiñ jingtngen," ong u Rama, "Phi pat phi mut ban pyniap ïalade." Une u Jatayu u la kular ban ïada ïa ki, khamtam ïa ka Sita. "To wan bad ïaid ha ka syngiew jongnga katba nga nang her." u la pynshngaiñ.

Haba kine ki laingut la poi harud ka Wah Godavari u la itynnad katta katta ia kata ka jaka bad u la itynnad shibun eh la ka Sita kaba mynta ka deng kito ki jingdeng ba la ai ka Anusuya. Kiei kiei kiba itynnad ha ka pyrthei, ki syntiew ki skud bad u pynwan dur ha ka jingbhabriew ka Sita. Ynda ki la poi ha Pánchvati, u Lakshmana kumba u ju leh u la dep shna ka ing trep ha itynnad na ka bynta u Rama bad ka Sita. Ha ka jingitynnad ka jaka khlaw katta ryngkat bad ka Sita, um ju klet pat ba u la wan sha kane ka khlaw ban pynduh thiaw iaki ksuid kiba wan ban pynjynjar ia ki briew kiba kwah wad jingsuk. Ka jingwan long briew u Rama sha pyrthei ka don tang kawei ka jingthmu, ban pynduh ia u Ravana, uba la wanrah ka jingtieng, jingkulmar, ka pop bad ki jingsniew baroh.

Ha kawei ka sngi u la iohi napdeng ki jyrmi ki thied dieng, kawei ka kynthei babhabriew palat. U peit na khlieh ha kjat, ka jingbhabriew kumba shtah. Kat ka jinglong u Rama kaba katta, u shu iap bieit ia ka kaba ka wan sha phalor ka trep bad u sa kylli, "Ko bajanai, ale seh. Khublei ia phi. Ong seh phi dei kaei, naei phi wan, kiei ki kur jong phi, phi leh aiu kat kane ka jingbhabriew ha kane ka ri kynjah." Balei phi wan shane?" u la kwah pat ban tip. "Ngan jubab ia ki jingkylli jong phi da ka jingngewrit. Nga dei ka khun jong u riewhok, Bisrabas, u khun jong u Palastya uba dei u khun jong u Brahma hi. Nga ia dei shipara arkmie bad uto u paralok u blei Shiva, u Kabera uba riewspah bad ba sbun tam ha pyrthei uba shong shaphang shatei, bad nga dei ka para jong uta uba ka pyrthei ka tieng,

uba shisien u mut ban rah ia u Lum Kailash haba dang ia shong u Shiva bad ka Parbathi. Ka kyrteng jongnga dei ka Kamavalli."

"Phi mut ban ong ba phi dei ka para u Ravana ?" la kylli u Rama.

"Hoold kein," ka la jubab pynklol.

"Te lada phi dei ka para u Ravana, kumno phi wan ha kane ka dur ?"

"Nga te nga isih ia ki rukom leh u hynmen jongnga bad kiba ha ing jongnga kiba don ka jinglong ksuid. Nga isih ia ka jingleh beiñ hynrei nga ri kyndong ia ka jingbha. Nga kwah ban long kaba pher na kiba ha ing jongnga, bad nga la ioh ia kine baroh da ka jingduai jong nga."

"Ko jingbhabriew iathuh ia nga kumno phi long ka para jong u trai ki lai pyrthei uta u Ravana khlem da don mano mano ban bud ban rap ia phi ?"

"Nga isih ia kaba snlew, bad ia ki nongleh kam snlew, wat u hymmen jongnga Nga la jied ban wad ia ki briew kiba bha bad ba hok. Nga la iaid lait na ki lok baroh, na kane ka daw nga long marwei. Nga la wan ban ia kynduh ia phi...marwei nga kwah jingiarap naphi. Phin ai ?"

"Ong kaei, kaba nga lah ngan ai ?

"Kam long kaba shong kun ia ka kynthei ban ong ia kaei kaba don hapoh bynrei myntа

nga nud namar ba nga la shah kynshoit eh ha u blei jingieid. To map keiñ la nga." U Rama u sngewthuh ka kwah aiu. U tip ba wat la ka bhabriew katta, ka long ka briew kaba tad dor bad ba khlemraiñ. Ka Kamaballi kam tip u mut aiu, te ka bteng shuh shuh, "Ngam tip phi la don hangne, nga la shu pynlehnohei la ka jinglong samla jong nga ha kaba ai (pynsngewbha) tang ia ki pukir bad ki riewpyrkhat. Mynta ba phi don hangne, phi sa ai la ka jingkwah jong nga kum ka kynthei," ka pynpaw syndon.

Ha ka jingshisha u Rama u la sngewsynei bad u pyrshang kumne kumtai ban pynklet ia ki jingkwah brai ka met jong ka, bad ha kaba kut u la ong, "nga dei u nongialeh thma, bad phi pat ka Brahmin ngam lah ban shongkurim ia phi."

"Lada tang na ita i daw phi kyntait ia nga, te long lehnohei. Phi dei ban tip ba ka kmie jongnga ka dei na ka jait ksuid bad nga lah ban ioh iano iano ruh." U Rama u ai pat sa kawei ka daw. "Nga dei u briew, hynrei phi dei na ka kur ki ksuid, ngam lah." Ka Kamaballi ka kynrup ktien "Nga lah ong ia phi ba ngam kwah ban sah hapoh kane ka jait, hynrei nga kwah ia ki riewhok, ki pukir bad haba nga peit ia phi phi dei hi kum u Bishnu, phim dei ban kheiñ ia nga kum ka para u Ravana." U Rama mynta u kren phoi-lia noh, "Ka nongleit kurim kum maphi dei ban da wan pynithuh bha khamtam leilei ba phi dei ka para u Ravana bad Kubera phim dei ban tyrwa ialade kumno ban ia poi kha."

"Em, shisien ba ngi la ia kynduh bad iashong ym donkam ia kiwei. La mynjur ia kane ka aiñ Gandharba (ka ain ki sna iap). Ki hymmen jong nga kim ju sngewtynnad ia ki pukir ne ki riew-hok, bad ki lah ban pyndep iano iano khlem kylli jingkylli khamtam maphi ba riam pukir kumne. Hynrei lada ki tip ba ngi lah iashong-kurim da ka aiñ Gandharba, kata kin sngewtyn-nad, kin ri kin lada bad kin ai ia phi ka spah bad ki Hima ba bun," ka la pynshlur. Kane ka la pynsngewtynnad shuh shuh ia u Rama uba shu kum ong, "Oh pleng kumne keiñ ki soh ka jing-shah shitom jongnga ngan ioh kumba phi la ong," ka Kamaballi ka mut ban jubab ei ei, hynrei ka iohi ia ka Sita ba ka dang wan mih na ka trep. Ka peit nujor na khlieh ha kjat ia ka jingbha-briew jong ka. Ka la sngew bishni ia ka bad ka kylli; "Kaei katei ?" Ka jingshai ka thaba ia ka Sita kaba dang iaid ha ka jingbhabriew bym lah ong. Lada uno uno u shynrang u ba bha-briew tam, dei tang kane ka kynthei ka ban ia-hap tar bha. Hadien ba ka la kyndit bynriew blang, ka jingkwah ka wan par ha ka snam ka Kamballi. Ka pyrkhat ba kata ka briew dei kaba shu wan bsiap tuh, namar ym don ka tnga ka ban leh ban bud shaduh kita ki rajeh ka khlaw kynjah. Ka la suba, "thik ula lehnoh ia la ka tnga bad wan shong ha khlaw bad kane ka briew.' Te ka la ong ia u Rama, "Ko bakhraw wat ai ba kato ka briew kan wan hajan jongphi. Kato ka jingpaw kam dei ka jong ka namar ka la leh kumto da ka bult shwar jong ka, beh ia ka, namar kane ka khlaw ka bun bha kum kito."

Kane ka jingkren ka Kamvalli ka dei na ka bi, namar ha ka jingshisha ka kyrteng ba shisha jong ka kum ka ksuid dei ka Surpanaka kaba don shniuh ba la thain shylliah, ki bniat basaw kum ki tyrsim bad ka dur met baheh kaba don ka kpoh ba thngan lamher jong ka. U hynmen jong ka u Rabana u la buh khnang ia ka ha kane ka khlaw Dandaka kaba ia don lang ki nonglarap kum u Kara. Dei ha kawei na kine ki jingshang wad jingpynjot ba ka la iohi ia u Rama bad ka lapmat ia u, bad ka kylla dur lalade kum kawei ka kynthei ba bhabriew tam. Ha ka por ba ka kynhied ia ka Sita, ka paw shisha baroh kitei ki dur ksuid ha ka Ka Sita pat ba ka la itriem eh ka leit pynkloi ban ksoh ia u Rama. Ka mut ban wan sha ka Sita hynrei u Rama pat uba la iohi lypa kan jia aiu hangta, "Peit wat leh kaei kaei kaba lah ban wanlam ki jingsngewsih. Lada u Lakshmana un dom. Khle leit kloi noh." Kane ka la nang pyningkhong shuh shuh ia ka Surpanaka kaba byrngem ia u Rama. U Rama u sngew ba ym myntoi eiei ban ia kren, u shim ia ka Sita bad ialam sha trep u da khang ia ka jingkhang. Kane ka la pyndom shuh shuh ia ka jingleh bymsuitnlew u Rama bad ka leit sha la iing, hynrei kum iohthiah ba ka kwah palat ia u Rama. Ka khuslai ha ki jingkwah kynsha bad ka tim ia ka bneng ka khyndew. Kumta shaia iashai ka tim bad ha kaba khatduh ka rung sha ka krem ba don ki seinpuh bad set ialade hangta. Wat hangthie ruh u Rama u paw ha ka jingkwah brai bym lah batai. Ka shitom sat ba kata ka jingiohi ka pynlong ia ka kum kawei ka lamwir. Ynda ka la thanda ka pyrkhat ka iam paognud. "Balei

phi pynshitom sat ia nga kumne. Balei phim treh ban iashong bad nga ban pynjah ia ka jingkwah jong ka 'ong kynthei jongnga." Kumta ka la pyrkhat ba kan pyrshang biang, namar dei kato ka kynthei ba ka pyrkhat ka pynthame ia u. "Ngan sa weng ia ka na u lymda nga ioh ia u, ngan lap shisha." Hangta ka la mih na kata ka jaka shong bad ap thap ha ka por ba u Rama u dang leit sha Godavari ban sum ban duai. Ka la mut ban leit dem bakhmat jong u ban phla katno ka kwah ia u, hynrei ha kata ka por, ka iohi ia ka Sita ba ka mih na trep ban leit kheit syntiew. Ka kwah tang ban kynrup ñiat ia ka Sita bad ban shong ha ka jaka jong ka bad u Rama um banse ban ioh tnga ia ka, ka pyrkhat. Ka bud nadien nadien ka Sita hynrei suki suki ka la nang jam shajan ka ïing trep bad sa ban kynrup ia ka Sita, u mih u Lakshmana uba dang bud dien baroh shikatta. U kem ñiat na u shñiuh bad u kynjat na kpoh, bad u shem ba dei pynban ka kynthei. Ha ka jaka ban slat iap ia ka, u shim ia ka waitlam u ot ia ka khmut, ia ki shkor bad ia ki jymbuiñ bad u sa pyllait. Ka la halla ka khot ia ka bneng ka khyndew, ka da niewtang ba ka dei ka para jong kita kiba khraw, pynban ka shah lehbeiñ ha ki khun briew. U Rama u ia kyndub ia ka, u kylli, "Mano kumne kat kane ka jingtuid snam?" "Phim ithuh ia nga? Phi leh mynleh. Dang hynnin janmiet phi shah shkor bha kat banga ong." Ka jingkwah tnga jong ka ka sdang klang biang.

"Phi dei kato ka juh ka briew?" u kylli. "Phim itynnad shuh ia nga namar ngam don khmat don skhor don jymbuiñ shuh." "Ka leh aiu?" la

kylli u Rama ia u Lakshmana." Da ki khmat kum ka ding ka mut ban ksih jakiah ia ka Janaki (kawei pat ka kyrteng ia ka Sita) bad nga la pynpulom ia ka."

Ka Sarpanaka ka iam rem. "Te ngam leh heit, mano mano ba nud ban wan mushita ia ka jingialang jongngi" ka sngew trai bha.

"Khie leit noh" ong u Rama. "Khie liet noh shwa ba phin pynmih shuh shuh ki ktien kiba lah ban nang pynsniew shuh shuh ialade." Ka Sarpanaka, sa shisien ka leh tyngeh biang bad ka khroh "Kam pat slem wat mynta ruh. U Rabana un nym leh ei ei ia phi wat la phi la leh katne. Ym don mano mano ba nud ban ong ba ngam don khmut ne shkor ne jymbuiñ, nga don ki khmat ba nga iohi ia kito ki shadem bad kito ki ksang kti. "Nga ieid palat ia phi. Shim ia nga bad ma phi phin sa long ka daw jong ka jingpynjot ne pynim ia ka jaitbynriew." U Rama u la sngewngiah bad u ong, "Katba nga nang ailad ba phin kren kan nang ialam sha kblaw. Khie leit wanlam seh ia kita ki briew jong phi. Nga lah ban ialeh para marwei ne ia baroh shisien wan. Khie noh. Ka jingthmu jongnga hangne ha pyrthei ka long ban pynduh pyndam ia ka bor ksuid bad ngan sa don hangne ban leh ia kata haduh ban da dep."

"Lada ka dei kumta, nga kwah ban dei ka paralok jong phi. Iathuh ia nga bad ngan sa leh katba don ka bor ban iarap iaphi. Nga ia ryngkat bad u Rabana ha ka bor baroh. Lada phim sngew lah ban shong bad nga, to ai ba u

Lakshmana un ia poi kha bad nga ba ngan don bad phi haba phi leit da ka jingjop ka Ayodhaya."

"Ha kata ka por ynda ngi poi ha Ayodhya, phim dei ban sngew khohñioh ba ka briew khlem khmut ka wan ryngkat bad phi. Nga lah ban pynbha briew pynwan dur katba nga mon. Lada u Lakshamana u kylli, "Kumno nga lah ban ia shong ba ka briew ba khlem khmut; phi pat phin jubab, kumno ngan lah ban ia shong bad ka briew kaba khlem syngkai" (ka jingwandur ka met ka phad ka Sita ka long ka jingityonad u syngkai uba rit, long kumba khlem syngkai).

"Bah," ong u Lakshmana uba la salia, "Ong seh ngan pyndep noh ia ka lym kumta kan ym lehnoh shuh ia ngi."

"Ka bha namar ka pan kwah."

Ka Sarpanaka tang sngew ia kane ka phet khol. "Khun ka bieit" ka ong. "Me ia mut katta nga kren shisha. Wat lada nga duh ia kine ki dkhot met, nga ia lah ban sah katta tang ban sngapthuh ia ki jinglongpoh jong me. Ngan leit hynrei ngan sa wan biang bad uwei uba long u Yama (u blei jinglap) u jingthaw bakhraw ban ia kino kino ki atiar uba kyrteng u Kara," bad ka jah noh na ki.

U Kara u dei uwei na ki para arkmie u Rabana, uba don 14 ngut ki nongialeh rangbah kiba ju iada ia ka Sarpanaka. Ha katei ka por ba ka mynsaw, ka leit beit beit sha ling Syiem

jong u bad ka kyrthat, "Peit shane, arngut ki briew kiba wan sha ka jaka jongngi ki leh ia nga kumne."

"He ! Arngut ?" ki la la lyngngoh. Ka la batai shaphang ka jingkwah ban kem ia ka Sita bad kata ka jingshah ot. U Kara ynda u la leit peit bha hajan u la byrthen, "Ngan sa leit pyndep, hynrei ki 14 ngut ki nongialam raugbah ki la ia pan leit ma ki. Kumta u la mynjur. "Khie leit pyndep maphi, hynrei wanrah ia ka kynthei shane." Kumta hapoh ka jingialam ka Surpanaka, ki 14 ngut ki la leit tur bad ki tiar leh thma. Da ki khnam u Rama u la pynkhuid kdar ia ki. Ka Surpanaka ka leit mareh pynkloi ban lathuh ha u Kara. Une ruh u la lum ia ki kauid ba khlaiñ ban tur ban lateh, hynrei u reh u ia kynduh ka juh ka nusib. Nangne kam i don lad ka phet noh sha Lanka.

Bynta V - U Nongpynjynjar Bajabor

Ha ka khet Syiem ba ker sawdong da ki heh ki haiñ shong u Rahana. Ki Syiem khynnah bad ki Syiem raid ki sha rah ki ban khublei ba ki tieng ia u. Don ki kynthei ba bhabriew tam ha ka pyrthei kiba shakri, ba sumar, bad shad bad ba kloi ban leh kano ka kam ban pynsngewbha ia u. Na ki blei kiba u Rabana u la pynlong mraw dei u Bain (blei lyer). uba dei ban sar khuid ia ka ling Syiem. U Yama (u blei jinglap) uba tied ban jah mun ka kynta, Agni u blei ding, ka dieng Kalpatura, u nongtem bhan u Narada bad kiwei kiwei pat ki blei baroh ki shakri ia u ha ki kam bah kam rit.

Katba kine ki dang laid, ka Surpanaka pat da ka jingkyrkait ka wan mareh bad dem ha khet u Rabana, "Peit shane la jia aiu la nga" ka jingkyrkait jong ka lah ban iohsngew da baroh ki briew. 'Ka mut aiu kane. Mano ba leh ia kane?" la hylla u Rabana kat haduh ba baroh kito kiba ia don ki la shong pyrit ria. Ka Surpanaka batai bin ia kiei kiba la jia bad shaphang ka jingbhabriew ka Sita. U Rabana u la sdang ban iapmat khlem pat iohi bad u kwah ban tip shuh shuh shaphang jong ka. Ka la batai shuh shuh shaphang ka jingbhabriew bym pat iohi kynthei kat ka jong ka Sita. Ka jingbatai ka Surpanaka shaphang ka Sita, ka long kumba wanrah da ka briew hi hakhmat u Rabana. Hangta hi u kem ka jingieid u Rabana uba la klet ia baroh bad sdang mynta sa ka kulmar jingmut, bad ka jingieid ka pynlamwir ia u haduh ba um treh ban peit shuh wat ia la ki tnga la jong. Kano kano ka jingleh kam pynsuk ia u bad u mih noh sha kpet ba don ki jingtei marbul bad u thiah halor ki syntiew ba la siang da ki jaiñ rusom balieh. Ha kata ka por ki sim baroh kiba don hangta tang iohi kumta ki la sngap jar. Haba u sngew ba ka aiom ka la jan kut tlang kam man pynsuk ia u, u la tim. Ka aiom kam banse ban kylla lyiur kaba shit lyhep, kaba hangne ruh um suk. U la dom, "Ngam kwah aiom shuh". Tang ong ia kane baroh ka sngi, ka kynta, ka minit ki ia sangeh bad ka snem ka la duh noh ki pud jong ki. La katta ruh kane kam pynsuk satia ia, u Rabana uba kwah noh tang ban ioh ia ka Sita. Ki la ia pyrshang pynthanda da ki sla iwbih bad kiwei ki jingsleh hyn-

rei kine kim iarap. "U bnai", u la ong "U lah ban pynpyngngad Wan rah ia u bnai" u la hukum. U bnai ruh da ka jingtieng u wan bad sdang ban shai lut ia baroh. Mynta pat une u Rang u sdang bakla ia u bnai bad ka sngi!" "Mano ba ong ban wanrah ia ka sngi?" Ki batai ba ka sngi kan ym wan khlem da hukum. Haba u la ithuh ia u bnai kum u bnai u la tim, "Khun ka khmat khlem snam. Me shu duh bor bad mem ju lah. Me ruh me la duh bor ba me ibba ia ka Sita. Peit nga la mabam, khie noh... ai ba ka sngi bad ka jingshai kan wan."

Ka miet kynsan ka shat phyrnai da ka sngi. Ka la long ka jingkulmar. Kiba bun na ki shitnga kiba dang ialeh ieid ha jingthiah, ki kyndit ia ka jingshai kynsan. Wat kito ki mendih, ki sim ha ki skum ki ia lyngngoh jia aiu. Ki nongpeit khlur kim ia nang shuh ban shna ki aimanak. Wat u 'iar ryngkuh u lyngngoh bad um nang pynwan shuh ban kynih step. Ynda u Rabana u la salia, u la kyrkait, "Kane seh ka sngi, kane ruh kajuh. Khie leit noh. Wan mano u bnai hynriew miet" bad ka miet ka la tap biang, tang ban pynjynjar ia ka pyrthei. Ha kane ka jingshai u bnai 6 miet, u iohi ia ka Sita. Um pat ju iohi kat kata ka jingbhabriew katta u la iaid ia ka pyrthei. Ha ka jingkwah tnga palat ia ka Sita u la phah khot ia ka para jong u ka Sarpanaka hukum ym pat kut, ka Sarpanaka ka la wan. "Nga iohi ia kane ka briew ha khmat jongnga. Ka dei kane ba phi mut?" ka Saparkana ka peit bniah bad ka ong. "Em phi. Ka rngiew ba ieng ha khmat jongngi kam dei ka kynthei. Dei pynban u Rama ... hoold, u Rama. Ngam iohi ia ka Sita. Phi shu mut dur?"

"Lada manga nga shu mutdur," u la kyrhuh Kumno ka lah ban long ba pha iohi ia u Rama hangne ?"

Ka Sarpanaka ka shu kren phaloh noh, "Naduh ba u la leh langa kumne, ngam lah klet ia u." U Rabana ba um hun u la ong "To ieh katba ka long ka dohnud, ka met hi ruh, kan sa um hin na ka bynta ka Sita. Kumno ngan lait na kata ?" ka Sarpanaka ka la pynshlur. "Phi dei u kynrad ka pyrthei, hynrei phi leh kum u khyllung. Kaei ba phi dei ban leh ka long ba phin leit beit bad wanrah ia ka. Ka dei ka jongphi. La pynkha ia ka na ka bynta jongphi Ngam pat ju iohi ba phim ioh ia kaba phi kwah Wat leh bleit kumne, khie jolt weng ia une u lyoh." Ka la pynroh bad ai jingshlur ia u ban leh bad ioh da kaba suk, kum uba khlaiñ na ki ba khlaiñ tam ban wanrah ia ka Sita. U Rabana u sa khie im biang puk, bad sngewkhlaiñ.

U Rabana ba u la sngew skhem u la kbot ia ki baheh bahaiñ ka Hima bad khlem ap ia kaei ba kin ong, u shim ia ka kali bad u leit her sha ka krem ba don u Marisha uba dang puson. Une u Marisha u la pyrshang arsien ban pynlien ia u Rama, bad u la kut jingmut ban keiñ noh ki jinglehbor baroh. Haba u iohi ia u Rabana u la kylli, "Phi kwah aiu na nga ?" "Ka jingmut jingpyrkhat jonganga kan sa pait sa pra", la ong u Rabana, bad u la iathuh ia ka jingjia ka Surpanaka. Tang shu kynnoh ia ka kyrteng u Rama, u Marisha u la sneng ba ym dei ban jan bad uta u briew. Kane ka la pyningkhong shuh shuh ia u Rabana. "To kata," la ong u Raba-

na. "Ngan ym leit hajan jong u, hynrei tang ba ngan leit tuh ia kato ka briew ba kan shong bad nga. Ka jingpynshitom ba dei bha ka long ban pynkhlad lad ia u briew na ka briew." U Marisha uba la sdang im babha mynta, u la ong. "Ka long pop. Kam long kaba bha ban tuh ne ibha ia ka tnga kiwei." "Em te balei ka leit ioh tnga ia u. Ka la dei ban peit shuh ia nga," u la kop. U Marisha u la sneng ba um dei ban leh pynpoh kat ma u u trai ki pyrthei bad ka jingleh kum kata ka lah ban wanrah ka jinglap ia baroh ki ksuid. U Rabana um sngap bad ka jingiataini ka la neh slem. Ki ia pyrkhat bad ki tieng ba da kaba hiar da u shipai u swar, ka Sita ka lah ban thang im haba ka iohi ba u tnga jong ka u la iap. Te ha kaba khadduh, u Rabana u la ai buit ia u Marisha, "Kylla ialade kum kawei ka skei ksiar, pah ia ka shabar sha jngai bad ngan sa leh ia kaba donkam," u la batai. U Marisha u sngewthuh ba kane kan sa long ka jingkut ia ka jingim jong u namar arsien u la lait na ki khnam u Rama. U Marisha u la leh kumba la batai bad haba u la kylla kum ka skei sop ksiar bun kiwei ki skei ki ia bud ba ki ia phylla. U leit iaid shata shajan trep. Haba ka Sita ka la iohi, ka la leit ong ia u Rama. "Don kawei ka skei sop ksiar kaba don ki mawlynnai ha ki kjat. Khie seh sngewbha leit kem na ka bynta jongnga." Namar la thoh hi ka pyrthei ban snjew, u Rama um shym kylli ia ka jingkwah khyllah ka Sita bad u la mareh ban leit kem, Hynrei u Lakshmana pat u la maham ba ym dei ban ngeit ia kata ka jingpynthame.. Ka la don ka jingiatai nia. Ka Sita pat ka ong, "Katba phin da ia bun ktien, ka skei kan ia

phet, ale la peit hi." Ka la don ka jingiakhing hapdeng u Rama bad u Lakshman um shah. U Rama u sngew kam kai ban shu sngap ia u Lakshmana namar ka tnga jong u ka da kwah palat ia kata ka skei. Te u la mih bad u shim u khnam bad ka ryntieh. La u beh shilum arlum um man lap. La jan lut ki them ki mawlong mawteh ba u shu beh hynrei kata ka skei ha khmat shi ha khmat. Ha kaba khatduh ka wan ka jingkynmaw bad jingtip briew ha u Rama ba kata ka skei dei shisha ka dur rngai. U la babe kylla bad ha ka jingstad u la shim ia u khnam bad pyllait soit bad dei tden. U Marisha mynta u lynñiar thik kum ka sur u Rama "Ko Lakshmana, Ko Sita rap, rap."

Ka Sita haba ka la iohsngew ia kine ka la suhjer bad kala ong ia u Lakshmana, "Wat ieng hangto, khie leit iarap."

"U nongpynim um donkam jingiarap eiei ruh. Ap sa shiphang phin sa iohi u bad un sa rkhie pynban ia ka jingsheptieng jong phi." Hynrei ka ka la don ka jingiakhing ka Sita kaba pynbor ba un leit kloi kloi ban iarap namar u dei u hynmen bad ba um ju iehnoh mynno mynno ruh U Lakshmana pat ba u tip kaei ka ban sa jia, ynda ka Sita ka la byrngem ba kan pynlap ialade ha ka ding lada yn jia eiei ia u Rama, u Lakshmana um banse ban kohnguh. "To ngan leit, nga shu artatien ban leh kumta ba ka hukum jongphi ka long pyrshah ka mon jong u hynmen jongnga. Ngan leit bad ai ba ki blei kin ieda iaphi."

Tang mar ia khyllaid u Lakshmana, u Rabana ba dang sap thap u la mih bad u peit ia ka trep. U riam kum u pukir uba raikhoh bad uba rah la u diengshan bad ka pliang khrong ha kti. U la pyrta, "Don briew mo hangne!" Ka Sita ka la wan mih bad ka la ong, "Oh! Khublei ko Pukir, ale phi kwah aiu?" U Rabana u rung bad haba u shong ki mih 1000 tylli ki jingpyrkhat ban pynlong beit ia ka ka tnga jong u namar u iohi ba ka biang nadong shadong bad u kwah ban pynsuk pynsngewbha ia ka. U sngewnguh ia para jong u kaba pynpyrkhat ia u ia kane ka puri kum ka tnga bad kiwei kiwei pat ki jingpyrkhat kum kita. Ka Sita ynda ka la peit ia u, ka la kylli, "Kumno phi lap ia kane ka jaka ri khlaw kynjah kat katne ka jingtymmen?" U kyndit na kane ka jingpyrkhat bad u kop ba u dei u blei uba lah ban hukum iano iano ha pyrthei kumba u lah leh. "Te balei u briew bahok kum phi phi wan shata sha shnong ki ksuid bad iehnoh ia ka nongbah haba don kiba hok bad shata sha khlaw ba shong tang ki pukir wad stad?" la kylli ka Sita. 'Phi sngewthuh bakla. Ki ksuid kim dei kito ba phi mut kiba sniew bad ki long kiba bha khamtam ia u pukir kum ma nga." Ka Sita ka la pyni ba ka por ia ki ksuid ki khrei ka la kut namar u tnga jong ka u lah pyndem ia u Kara, Dushara bad kiwei pat ki blei ksuid. Kane ka la pyningkhong ia u Rabana uba la duh noh suki ia ka dur maia u pukir ban iohi pat ia u Rabana u blei ksuid ba 10 khlieh bad u la ong, "Tang namar ba phi dei ka kynthei, nga la dei ban ktha im ia phi na ka bynta kane ka jingiaroh. Hynrei ba nga kwah palat ia phi ngan lap noh lynda

nga ioh. Kine ki shiphew tylli ki khlieh kim ju dem iano iano ruh. Hynrei ngan loit kine ki pangsngait bad ngan doh ia ki kjat jong phi bad leh katba phi mon tangba phin long ka jongnga." Ka Sita ka la kyndit bad ka la kynhied, "kumno phi nud ban krem 'kumta, Ngam salia ia ka jinglap. Lada phi kwah ban im phet ioh u Rama un lap iaphi !"

"Ki khnam u Rama kin long kum u ñiut phlang ba dung ia u lum."

"To seh...ngan lap noh te ngan ai katba phi kwah, ngan dem hakhmat jong phi," bad u dem ban nguh. Ka Sita mynta ka la tieng her ka lynniar, "Ko kynrad, ko Lakshmana, rap, rap !" Ha kata ka por u kynmaw ia ki jingiatang bad u tang shu khah ia kane ka kynthei khlem ka jingmynjur jong ka, un iap. U sa tih ia kata ka ramew na trai ba ieng ka Sita u rah ia kata ka khyndew ba ieng ka Sita hi ha ka kali bad u ñiah artad. Ka Sita ka iapler bad ynda kyndit ka lyññiar ka khot ia ki sim ki doh ia kiei kiei baroh ban long sakhi bad ban iathuh ha u Rama. Hangta ka tim ka dumok ia ka buit shukor jong u ba um nud ban ieng pyrshah ia u Rama ha khmat. Katba u Rabana pat u shu ekhie sahuh ia ka bok bad ka bor. U khlieng Jatayu uba dang ioh ia kata u la kyrpad ban pyllait ia ka Sita, bad ha ka jiggialeh ba bud u Rabana u pom ia ki thapnlang jong u sim Jatayu da ka waitlam bad u hap artat. Ki jong u Rama bad Lakshmana ki dang ia wan mareh shata bad lap ia u sim uba iathuh ia kaba la jia bad u iap noh.

VI U Bali

Teng teng u briew babha bad uba tip ban bishar bha ia ka lait ka let u ju bakla. Ka bynta ka jingiathuhkhana ka long shaphang u Bali, u Sukriba bad u Hanuman. Kane ka jingjia ka la jia ha ka khlaw hapoh ka Hima Kiskinda kaba la synshar da ki para shrieh kiba la pynkup da ka jingstad, ka jingnang ban ia kren bad ki hiar pateng na ki kmie ki kpa ba kynja-blei.

U Rama pat da ka jingduh jingkyrmen u iaid na kawei ka jaka sha kawei pat ban wad ia ka Sita. Ynda ki la buddien ia ka jinglaid ka Sita ki la poi ha kane ka Hima Kiskinda, bad ia ka jingwan jong ki la nang don kiba iohi. Uba synshar ia kane ka Hima dei u Sukriba bad u nongbud jong u, u Hanuman u ban sa long uwei u nongbud bad u tyngshop donnam kane ka Sawangka. Haba ki la iohi ia ka jingwan jong u Rama bad u Lakshmana, bad ban ia tynjuh, u la kylla ialade kum uwei u riewstadkot. "Kiei mo kine," u la pyrkhat. "Ki riam kum ki pukir, pynban ki rah ka ryntieh baheh. Hato kin dei ki blei pynban wat la ki don ka dur briew?" U leit shajan jong ki bad u pynithuh, "Nga dei u khun u Baiu bad ka Anjana. La khot ia nga Anjaneia ne Hanuman. Nga trei hapoh u khliehduh u Sukriba, uba dei u khun ka sngi. Nga pdiang sngewbha iaphi." U Rama pat u pasiaw, "Sumar u leh kum u stad-kot pynban u don ka bor bakhraw. Ialam ia ngi sha u rangbah duh jongphi," la pynbud u Lakshmana, u da iathuh ia ka daw balei ki wan shata sha khlaw. Haba iohsngew ia kane, u Hanuman u la dem ngon,

U Rama pat u la pynphai, "Peit phi phi dei u biew banang bastad, ngi pat ngi dei ki nongiai le' shima," U Hanuman pat u la jubab, "Nga shu kylla ka dur kumne ban wan shaphi," bad u la kylla biang kum u shrieh baheh bad u la leit lalam sha u Sukriba. Tang ia mar kynduh uwei u sngewthuh ia uwei pat, la ki jingshem la jong. Kim lah ban iathuh hi, hynrei u Hon man u iathuh kumne shaphang u Sukriba.

U Bali u hynmen u Sukriba u dei u jingthaw bakhlaiñ tam. Ha ka por hyndai ki blei bad ki ksuid ki la la khyrwait (kumba khyrwait makhon ia ka duriaw ban pynmih um jingim, ki pyndonkam ia u Lum Meru kum u jingkhyrwait. Dei u Bali uba iarap bad ki sa ioh ban dih ka um ba ki lah ban lait na ka jinglap. U long uba khlaiñ, bad u kam na uwei u lum sha uwei pat sha shiliang duriaw. Une u Bali u ju mane ia u Shiba. U long ruh uba stet kum ka lyer bad tang ka sur jong u la biang ban pynsmiej ia kino kino ki jingthaw wat la u Yama ruh.

Kat kum ka jingiathuhkhana u Bali u dei u hynmen u Sukriba bad shipor ka jingsuk ka synshar. Hynrei u Ksuid dusmon uba kyrteng u Maiabi da ki kti ba trud ba ishyrkhel, u wan paw pyrthei bad kob ia u Bali. Tang ka jingialeh kam pat sdang bha, u Maiabi uba la kheiñ kai ia ka Kor u Bali baroh shi katta u la snge-w thuh bad u phet sha trai ramew ka pyrthei. U Bali u la bitar bad u mut ban leit thwet kat shaba u ngam u dą oug la u para ban ap haduh ba un da wan. Yuda u hynmen um wan phai shuh hadien 28 bnai, u Sukriba u la mut

ba, leit wad la u hynmen. Hynrei ki myntri bad norgaibuit ki la ma a ba ym bit ban iehnoh ia ka Hima khlem Syiem namar ki tharai ba u Bali u la iap ha ka jingialeh. Bad ki tieng ioh wan biang u Maiabi ban pyniap pat sa ia u Sukriba, ki la leit tap da ki lum bah ia kata ka thliew krem bad sa pynlong Syiem ia u Sukriba. Ha ka jingialeh kiba shisha pat u Bali u la ioh pyni p la u Malabi bad u la pyrshang ban mih noh. Hynrei u la lap ba la ktap da ki lum bah. U la ingkhong katta katta bad u la sat ia u Sukriba. Ynda u la kynjat tyngeh ia ki lum u sa mih shabar phluit bad khlem sngap ia ka jingbatai u para jong u, Sukriba, u la tamak bad shoh ha khmat kita ki heh ki hain. "Me mut ban tap im ia nga" la byrthen Bali "Em, em... ki myntri", khlem ioh jubab ba shai na u Sukriba u Bali u la shim ban pasngoh ha u mawsiang hynrei da ka jingiada ki blei u la lait bad phet sha u lum Matanga. Hangne u Bali um nud shuh ban tur namar la ia tang ba tang shu iuh kjat bangta un pait ka khlieh. La katta ruh u kular ba tang ioh ia u Sukriba un pyniap. U leit ban synshar biang bad ym tang katta, u shim bad ri tnga jubor ia ka tnga u Sukriba. Te da kumne u Sukriba u duh bad ing bad tnga.

Kane ka jingiathuhkhana ka la ktah ia u Rama bad u la kylli, "Phi kwah ngan leh aiu ma nga ?" U Sukriba u pan jingmut na u Hanuman, "Phi pyrkhat kumno ia kane ka jingtyrwa ?" U Hanuman uba la iohi jngai u la ong ba uta u briew u dei thik u Bishnu ra ki dew ka pnar bad jylli ha ki ktl. Bad u la tatnuu shaphang ka ryntieh u Bishnu 'ba 'dei tang ma u

uba lah ban pynkhun ia ka bad leh kiwei kiwei ki kam ba uno uno u briew un shem shitom. Te ki shrieh ki la kwah ban ioh ia ka jingshisha ba lada u lah ne em ban siat sam lyngba ia uwei na ki dieng. U Rama u la kohnguh, "To lada kata ka lah ban iarap," u la ong. Te ia don 7 tylli ki diengbah diengsan kiba la don sah hangta haduh 4 sien ba la pynduh ia ka marlang, kiba wat u Brahma um lah ban thew ia ka jingheh jong uwei. U Rama u la pyndait ia u baroh syrdeng bad ha kata ka jingleh kumta ka pynkhihwin ia ki lum ki wah. U la siat shi khnam bad uta u khnam ym tang ba u pei lyngba ia kita ki 7 tylli ki dieng, hynrei ia ki 7 pyrthei bad 7 durlaw. U Sukriba u dem ngon. "(Ngin iehnoh ia ka khana u Dondubi u rakot ba u Bali u la pyniap bad uba la bret ia ka met iap jong u ha ka jaka kñia u riewblok Matanga uto uba la tang ia u Bali kumba nga la batai shakhmat).

Katba ki nang ia laid, u la iathuh ia ka jingiohsngew ia ka jinglynniar ka Sita halor suiñ mynba u Rabana u rah tuh ia ka. "Katba ka nang halla nangtei, ka bret artad ia kine ki jingdeng ka ban ai dien ia ki lynti ba ka leit." U Rama u la sngew noh ka mynsiem haba u la iohi ia kita ki jingdeng. U iam rem ba kat ia ka Sita kaba la bud shaduh shata um lah ban ai jingiada. U Sukriba bad u Hanuman ki ia thawlad kumno ba kin ioh pyllait noh ia ka Sita. Kaba pyndiaw ia u Rama ka long ba um tip shano ka don. U Hanuman u ia ai ka jingmut bad ki la mynjur lang ban pyndem syndon ia u Bali bad pynskhem ia u Sukriba khnang ba ki lah ban ia lum ia ki shipai ki swar ban wad bad ialeh bad ia ioh ia ka Sita. Te ynda ki la ia

leit sha ki lum Kiskinda u Rama u la phah ia u Sukriba ban leit ia kob ban ialeh ia u Bali ba un ioh sait da u khnam jong u U Sukriba na lum u la pyrta. "Ko Bah jongnga. ale myntä ngin ialeh lada phi nud." Kane ka sur ka la leit sawa ha ki shkor jong u Bali uba dang thiah. Khie nangta da ka jingdom haduh ba ka trai uta u lum ka ngam shapoh. U la bitar, u thap ia ki lbong la ki kti bad ka sur jong u ka sawa ia ka them baroh ia u ban ym leit "namar don eiei balei u para jong phi u leh kumne," ka la ong.

"Em" u la phai ktien, "shuh ngan leit, u Sukriba u la kheiñ duh namar u long uba marwei. Phin sa iohi ba ngan sa wan noh hi ynda nga la dih ia ka snam u para la jong." Ka Tara pat ka ong, "Hynrei um ju nud ban leh kumne, Don uno uno uba kham khraw ka bor uba ia shah ba u sa nud kumne." "Ko tnga baieid jongnga, ngam tieng wat la ka ka pyrthei baroh kawei kan ia shah ia u. Phi la ju tip ia kata. Tang u lamwir u ban ia shah ia u para jong nga."

"Hynrei don ki briew kiba kwah ba ngin man bha, ki la iathuh ba uwei u Rama u la don sha ka Hima jongngi bad u long u nongia shan u Sukriba. Une u Rama u don ka ryntieh ba maian."

"Ko jingthaw bakhlehbleit, phi la die tad ia ka jingstad bad phi ki kynthei phi lapmiet tang ka iornl. Phi la kren beiñ ia nga. Nga la dei ban pyndep iano iano ia ka ym dei maphi. Nga tip bha ma nga ia u Rama uba don ka bor bad ka burom bad ka bok ha u. Kumno phi mut noh

ba un wan ia mushlia wat ia ki kam shipara. Balei un iehnoh ia kane ka jingim pyrthei ban wan shah shitom sha ka khlaw namar ba u kwah ban pyndep ia ki kular u kpa. Kumno kumta phi kren. wat la ka pyrthei ka ieng pyrshah um tieng namar ka don ka ryntieh. Phi tharai un shaniah ha ka jingiarap u shrieh bapli ban pyllait ia ka tnga jong u. Shong wat khih tang shi khyllipmat, ngan sa wan tang lah pyndep kata ka jingpynwit ia nga da uta uba ki khot u Sukriba'

U Bali u la mih nangta sha ka jaka madan ban ialeh, u da kyrhuh haduh ba bun kiwei pat ki mrad ki shu set kyllut da ka jingtieng. Une u nang heh katba u nangtur. Ynda ki la iohi la ka jingheh kat kata, u Lakshmana u la paslaw ha u Rama, "Kat katei ka bor, dang don ha pyrthei wat lada baroh ki blei ha pyrthei kin la lum lang?" U Lakshmana u la artat'en balei ba dei ia u ban pynjaboh ha kata ka kam shipara. Katba kita ki shipara pat de ki dang ia lympat, ki ia trud ia kbong haduh ba jan lko pom kata ka khlaw hangta, ka jingiatyngkhuh bad ka jingiakyrshut met jong ki, ka pynmih ding bad la ka snam kaba tuid. Ki ia kyllain da ki tdong bad la pyrshang ban khniot iap iwei ia iwei. Ym tip mano ba jop ha kata ka la lympat ia ksih. Ha kaba khadduh u Bali u jop, u kynjat, u shnok bad u pathar baduh ba u Sakriba u la jan iap. U loh lad ban mareh bad u kyrpad ia u Rama "Iarap! Ngam lah shuh."

"Ngam lah leh ei ei," ong u Rama, "namar phi ia thaiñ ia jan eh. Nga tieng ban siat ioh dei lang. Shim uto u jyrmi ba don ki syntiew,"

deng ba ngan ithuh ia phi katba phi dang la-khun. Khie leit ialeh biang" U Sukriba u t.n la uwei u jyrmi syntiew bad deng bad leit ban laleh biang." U Bali pat u ioh kynjat, u kura ia u Sukriba na ki jaka ba jem doh ha ki moi moi bad ka kpoh. U Bali nangta u khñiot na ryndang bad na syngkai, u rah ban lynthem ia u ha mawsiang U Rama ha kane ka por u siat swut na ka dohnud u Bali bad u khnam ruh u leit rung skiak kum u thyrnia ha u soh.

Kane ka la pynkyndit ia u Bali bad u la pyllait ia ka ktí na ka ryndang u Sukriba. U bat ia u khnam ban sei bad kyrshan triang ban ym shah ba un rung shuh. Ka jingkyan haba u phut ban sei, ka la pynlyngngoh da ka jingiaroh wat ia u Yama, (u blei jingiap). Kaba la pynlyng-ngoh shuh shuh ia u Bali ba kwah tip "Uei kaíñ uba nud, dei u sum lai pnat (trisula) u Shiba ne dei uei?" Te da kumne u dap da ka jingiaroh ia uta uba la nud. U kwah ban iohi ia uta u khnam. Da ka bor baroh ba don ha u, u sei jlud ia u khnam bad ka snam ka kynshait kum ka umpohliew. Haba iohi ia kane u Sukriba pat u klet ia baroh ki jing'ashun bad u iam tyngeh

Da ka jingkhlain hynrei kaba la sdang tlor, u rah suki ia u khnam ban peit ia ki dak ki shin bad um lah ngeit haba u iohi ba la thoh "Rama!" Kane ka la ktah ia u, ba um shym sngap ia ka ktien ka tnga jong u. Hangta u wad ki daw, "Ko Rama, ko kynrad ka jingnang jingtip, uba ym ju phai lyndet bad u bym leh shiliang khmat, kumno phi lah ban leh ia kane ia nga. Ka dei namar ba phi la jah noh ka

tnga ba phi la duh noh ki jingsngew baroh. Ka dei seh mo ia phi ban mushlia ia ka kam jong ngi ki shrieh. Kaei ka jingbakla ba phi iohi ha nga. Dei tang ma ngi ki mrad ba par ba ioh ia ka Yuga jong ka Kali (Yasakali. Kawei ka Yuga (juk) ka don 3000 snem da ka jingkheiñ met bneng. Hynrei kawei ka snem met bneng ka ia ryngkat bad 3600 snem briew, Ki don 4 tylli ki Yuga kiba don baroh 43,2000.000 snem briew. Kine ki 4 Yuga (juk) ki don ka jinglong kaba bha bad ba sniew. Ha ka Kali Yuga, baroh ki jingbha ki jah noh. Ki jingkñia jingkhriam ruh ki duh noh bad kheiñ kum ki jingngeit bieit. Wan pat ka jingdom jingjynjar, jingtieng. Ki nongialam ka ri ki tuh bad knieh ia ka bor bad ka spah ialade bad ki lehbeiñ) "Ko bym lah la nujor, phi la iehnoh ia ka khet Syiem bad ai ha la u para, phi ruh phi kwah ban pynduh khet ia u hymmen. Balei phi shu rieh bad siat ia nga narieh. Kaei kaba la pynlong ia phi ban rai kumne. Haba u Rabana u rah ia ka tnga jongphi, ha ka jaka ban leit pan jingiarap na u khla phi leit pan pynban na ka nai rabit...?"

U Rama u wan na ka jaka rieh da ka jingjaijai bad u jubab. "Haba phi jah sha kpoh ka ramew ban pynhiar kput ia u Malabi, u para jong phi u dang ap da ka jingtieng. Ynda iohi ia phi ba phim wan u la khreh ban leit wad ia phi, hynrei ki myntri kim shah bad ki ong ia u ban nang pynpeit ia ka khet jong phi. Hynrei tang mar ia wan phai phim sngap iano iano ruh phi mut ban shim pynban ia ka jingim bad phi beh shaduh sha ki lum Matanga kaba phim nud

ban kop. Wat mynta phi la jan shim ia ka jingim jong u lymda u khnam jong nga u pynsangeh. Phi tip bha ia ka aiñ ka hok ka sot ban lada ia ki kynthei, hynrei phi shim tnga jubor ia ka tnga u para la jong." Kane ka jingiakren ka long pynban kum ki jingiataiñia wad nia tang ban pynksan ia ka jingleh.

U Bali u jubab biang, "Phi la bakla ban rai ne kren eiei shaphang jongngi. Ha ka imlang sahlang jongngi ka bit ban shim tnga dano dano. Nga kwah ban sumar ia ka tnga u para ynda u la iap Ngim bud ia ki rukom ia poikha jong phi ki briew namar u Brahma u la ai ha ngi kat kaba ngi sngewbit. Ki aiñ jong phi kim iadei bad ngi."

"Ngan nym liat ha ki jingbatai jongphi" ong u Rama. "Kaba nga tip ka long ba la kha ia phi na ki kynja blei, phi don ka jingstad bad jingtip kum u briew. U Gajendra (u hati) haba u la shah dait ha u Kerketia (crocodile) u duai ia u Bishnu ban iarap hato lah ban ong ia u hati ne u Jatayu u khlieng, u dei ma tang u sim, u dei uba kham maia ban la baroh. Namar ba phi la duai ban shah shitom ha u Shbia, phi la ioh ka bor malan."

"Te kumno," la pynbud shuh shuh u Bali, "ba phi u nongiada ia ki jingim baroh ba phi rieh bad siat tuh kum u nongsiat mrad ba phi la dei ban wan markhmat." Dei u Lakshmana uba ai pat ia ka jubab. "U Rama u la kular ban iarap ia u para jong phi, u Sukriba. Kane ka jingkular ba dei ban pyndep. Lada u Rama u la

wan markhmat, phin ai ki juh ki jingkyrpad." U Bali mynta u la pynpaw ka jingsngewhun ba ka jingiatainia, u sa ong, "U jingthaw kum ma nga ngam lah sngewthuh ia ka jingpyniaid blei jong phi. To map ia nga nga la kren khor. Ha ka jaka ban pynkheiñ burom ia nga phi rah ia nga pynban. Shua ba ngan iap mynta nga la lah ban sngewthuh ba kine ki long ki jingkyrkhu ia nga. Kiwei kiwei ki da pan na ki blei ia kiei kiei, hynrei nga pat nga ioh khlem da pan na phi. Nga da thrang ba u para jong nga un leh keiñ ia kaei kaba phi la pynkhamti. Kynmaw lada u bakla wat phah keiñ da uto u khnam jong phi. Hikai ia u. Wat ong iano iano ba dei u Sukriba uba pyniap, hynrei dei ma u pynpan uba iaieh ia nga ban pynioh ka jingpynim. Sa kawei; ngam pat ioh ban pyndei wat tang da u tdong ia uto u mrad kynsha u Rabana, hynrei hangne u don u Hunuman u ban sa leh kano kano kaba phi hukum." U phai sha u Sukriba, "Wat khuslai shuh mynta. Une uba siat ia nga, dei u blei hi uba nga long uba donbok eh." Hangta u Bali u sa aiti ia u Sukriba ban long u nongmih bujli ka khet Syiem ha Kiskinda. Da kumne ka jinglm u Bali ka kut. Ka la don ka jinglynñiar kthang na ka liang ka lok, ka Tara bad u khun u Anganda. Katba ka Tara ka dang ksoh ia ka met iap u Bali, ka mynsiem jong u pat la shim da u blei. Da ka hukum u Rama, ia u Sukriba la pynlong Syiem bad ia u Anganda pat u pynlong u YUBARRAJA— uba ar ha ka bor.

VII Ynda la rang u slap

Haba la pynlong Syiem ia u Sukriba, u la khot sngewbha ia u Rama ban ia sah. Hynrei u

Rama u la jubab ba ka kam jong u ha khlaw kam pat 'dep. Te u Rama u la sneng la kraw ia u Sukriba shaphang ki kyndon jingbha ha ka jingsynshar baroh bad ha ka synshar ia u paidbah, kumno ban ieda ia ka hok ki rangli ki juki wat kito kiba ngi kheiñ kiba poh. "Wat lada ki dei ban pyneh, phim dei ban pynmong da ki ktien Wat ha ki kam danda biria, phim dei ban pynmong wat kito kiba poh." U pynkynmaw kumno haba u dang khynnah u ju pyndom ia ka Kuni at-met bad ju kawang da ki bol dewbyrtha bad dei na kane ka daw ba ka sa pun ia ka jingshun jong ka haduh ban pynduh ia ka jingthmu u Dasaratha. U batai ruh kumno uwei u dei ban aiti ia kiwei khamtam da kaba pynkynmaw kumno u la leit bad buddien ban ioh kem ia kato ka skei sop ksiar, "ka kynthei ka lah ban ialam iano iano sha ka jinglap." U Sukriba u la kloi ban leh eiei ban iarap ia u Rama ban pyllait ia ka Sita, hynrei u Rama u la ong, "Sa wan sha nga hadien 4 bnai ynda la rang u slap bad ngan sa ong ia phi alu yn leh!" Hangta ki sa ia leit sha uwei u lum bah ban sah ha iwei pat i trep duai bad u Lakshmana u la tei ban ap ia ka jingslap ka lyiur bad ban duai ban puson hangta.

Ka sngi ka sdang ban phet shaphang shathie. Ki lyoh ba-iong ki per da kaba tap noh ia ka sngi bad phet noh haba paswut ka lyer kum kito ki kynhun hati. Ka lyer ka beh syllad bad dieng rit bad diengrla. Ki khlaw ki byrngem bad ki lum ki ud Ki um ki sdang ban byrthen. Rit mynsiem u bynriew ba-shnong bad ki mrad bad ki sim rit ha ki khlaw. Hangta sa hap u slap lyiur haduh ba ki sim ki doh bad ki mrad khlaw-

ki la rieh ha ki jaka jong ki khlem mih. Ka jingktah jong kane ka alom slap la u Rama ka long kaba jur namar haba don lei lei marwei ban shu shong pyrkhat duriap kam long kaba suk. Kumta u shu iai puson dual, ban iohi la ka dur maia ka Sita man ka por. Bun sngi u iai dem puson bad pyrkhat shaphang ka Sita haduh ba u Lakshmana um banse ban pyntngen ia u Rama bad ai bor ia u bad pynshlur, "ba ynda ki shipai ki swar u Anjaneya (Hanuman) bad Anganda kin wan ynda la rang u slap bad phin iohi ia ka Janaki (Sita) baieit jong phi." U Rama u shu hun noh ha kine ki ktien pynslur u Lakshmana baroh shi alom slap.

Haba la rang u slap

U slap ha kaba khatduh u la rang. Ka bneng ka shai bad bun ki dieng ki sei lung la ki sla thymmai. U Rama u sngew ba dei ban mih noh na kata ka trep ban pyndep la ki kam ba dang sah. Ha ka Mariang ka jingkylla ha ki dieng ki siej ki syntiew ki ksuid ki la pher. Kito ki sim kiba la rieh baroh shikatta ki la ia mih bad ba roh ka pyrthei ka la kylla namar ka alom ka la kylla. Ha u Rama ki san bnei ki la kut kloi bad ka pynkynmaw ia u ia ka jingkular u Sukriba uba la kular ban wan iarap hynrei haduh katta ym pat iohi dak eiei. Kane ka la pyningkhong ia u Rama uba shem ia ka jinglehseting ha ki jingkular. U la phah ia u Lakshmana ban leit u da bthah ia u Lakshmana, "Da ka jinglarap jongngi u la ioh ia ka khet Syiem, mynta pat u la klet. Uno uno u ba pynkheiñ ia ka jinglong hok, uba iaid lait ia ka jingshisha um don hok ban im. Khie leit peit jia aiu ong ia u ba haba pynduh pyndam ia

ka jingshniew ka long kumba pynduh jait ia ki kynja khñlang don bih. Lada u kwah ban im suk kum u nongsynshar ka Kiskinda, ong un wan bad baroh kito ki jingiarap ban leit wad ia ka Sita. Lym kumta ngan pynduh baroh ki jait shrieh ha pyrthei. Tangba ia kumno kumno ruh phim dei ban dom ne dumok bad bam jakhluid. Sngap aiu u don ban ong bad sa wan"

U Lakshmana u sngew khia shibun halor kane ka kam. Kumta ban poi kloi, u iaid na lyntl ba jan tam bym ju kham iaid. U Anganda u la leit tan bad na jngai u sngewthuh ia ka jingdom u Lakshmana, bad u leit pynkloi sha u Sukriba ban iathuh. Ia ka iing Syiem la shna ityunad katta bad u Sukriba um ju kham mih shabar. U Anganda u lohi ia ka kamra thiah la satah da ki syntiew suda. U Sukriba pat u thiah. La synran ia u da ki thei samla babhabriew tam kiba sleh ki jingiwbih ha ki shñiuh bajrong uba tap ia ki jymbuiñ baheh bad baitynnad U Sukriba u la dih palat ka waiñ haduh ba u shu thiah lyngngeh u bym salla shuh ia ka pyrthei. U Anganda u khublei ia u Sukriba u bym shym tip uei uba don lang bad u, "Sngap ia nga," la ong u Anganda, "U para u Rama, u Lakshmana u wan shane. Ka khmat jong u ka i dom bad don ei ei kaba kyrkieh."

U Sukriba u sngap jar jar bad u Anganda um banse ban leit wad ia u Hanuman ban leit ialam sha ka kmie ka Tara ban loh buit na ka ruh. Ka Tara ka la dom, "Phi la lap miet ha ki kam kai khlem pyrkhat kaei ka ban jia. Phi la ioh ia kaba phi kwah, hynrei phim don jingsngewnguh. Nga la ong bunsien ba u Rama u

donkam jingiarap, hynrei imat nga kren ia ki kynroh. Phi la ju pyrkhat katno u Rama u la shah sưitom ? Phim lah bao ialeh thma b d u, phin ia jot lut. Kaei pat ngan ong ?"

Ki paidbah tang iohsngew ia kane, ki kharg ia ka khyrdop ka Nongbah, bad ki ban da ki dieng ki maw hynrei u Lakshmana u ai shi kynjat bad shi ñiat pra phrum baroh. Hangta u Hanuman u la khroh ia ka Tara, "khie leit shakhmat ka Iing Syiem. U Lakshmana lehse un sngap ia phi. Kordit lada un wan tur sha ing Syiem !"

"Khie," la ong ka Tara "Ngan leit hi marwei ban iakynduh ia u." Ha ka por ba u Lakshmana u mut ban leit beit beit ban pynjot ia ka ing Syiem u iohsngew ia ki jingriew ki khadu kti khadu kjat bad u la iohi shi kynhun ki kyathei kiba tur beit beit sha u bad ia sop ia u. Ynda u shem ba um lah leh ei ei, u la dem khublei kti, bad ka Tara ka sa ong, "Ngi burom shibun eh ia ka jingwan jong phi hynrei ka rukom haba phi wan ka pyntieng ia ngi. Kaei ba ngi dei ban leh?" U Lakshmana ynda u la peit ia ka Tara, u kynmaw ia ka kmiesan la jong ka Sumitra bad ka kmienah ka Kausalia. Ki khmat ki sdang jreiñ bad u la ong, "Nga la wan ba phah u hynmen jong nga ban tip kaei kaba la bat ia u Sukriba ban pyndep ia ka kular."

"Wat dom ko bakhraw" la pynphai biang ka Tara, "Ngi dei tang kiba rit. U Sukriba um shym klet, ha ka jingshisha u la phah ktien sha baroh bad u la phah ka kynhun bad u dang ap ia ka jubab." U Lakshmana u la sngewtynnad ha kane

ka jingbatai bad u la kylli ia u Hanuman, "Phi ruh phi la klet ne?" "Ngan klet kumno?" la ong u Hanuman "Ka jingmut jongnga ka leit tang sha u Rama. Ia ngin ia rung shapoh namar ioh don ki nongshun kiba lah ban tip ia ka jingiapher jingmut jongngi." U Lakshmana u sa suk mynsiem bad pdiang ban leit ia kynduh. U Anganda u la leit iathuh ia u Sukriba uba la kyndit balei ba ym shym don ba iathuh ia u. U Anganda pat u shu ong, "Nga la wan ong buasien, hynrei imat phi iohthlah haba nga pat nga mut phi peit." Hangta u Sukriba u la dumok ialade "Nga la buaid bad nga la klet ia ka jingkitkhlieh bad ka kular. Ka wain ka ring ia ka bor pyrkhat haduh ba phim lah ban pyniaphier ia ka kmie na ka tnga. Ia ngi la kha ha ka pyrthei ka Maia (kiei kiei kiba pynthame) bad ngi nang shah pynkhie shuh shuh da ka wain. Kumno ngan nud shuh ban ia kynduh ia u Rama?" u la pyrkhat. "Naduh mynta ngan ym dih shuh bad nga smai ha ka kyrteng kyntang u Rama." bad u leit ban ia kynduh ia u Lakshmana. Haba la ai ka jaka shong ba sop da ka ksiar u Lakshmana um treb, "U Rama u shong ha madan" Ki la tyrwa ka bam ka dih ba bha, hynrei u la kyntait baroh "U Rama u bam da ki thied dieng, nga ruh. Man ka minit ba nga don hangne, u pat un ym bam eiei Ia ngin ia leit noh."

U Sukriba u la sngewshon bad u la ong ia u Hanuman, "Ki nonglam ktien jongngi kim pat wan poi. Ynda ki la wan, ong kin wan sha trep u Rama. Phi sah maphi, nga pat ngan leit," bad ka kynhuh ka la mih ban leit sha u Rama. U Rama u la khublei bad ong, "nga ngeit phi

bad u paid jong phi ki la ia shait la roi ia par." U Sukriba bym lah kun shuh ia ka jingleh klet u jubab, "haba la ioh naphi la ka jingsynshar kata ka lah pynsuk. Hynrei nga la jyrsieh ha ki kam sngewbha. Ngam dawa shuh ban ioh ka jingmap na phi."

"U slap u la ban tyngeh" la ong u Rama. "Mynta ba la rang, nga iohi ruh ba phi la kut jingmut ban iaroh ia nga. Kaba la dep to kan dep, te shaei u Hanuman."

"Un sa wan kumne bad ka kynhun."

"To kata, khie leit pyndep ia ka kam ba dang sah tangba sa wan tang biang ka kynhun shipai." Ynda u leit noh u Lakshmana u sa iathuh ia kaba la jia baroh.

Ynda la poi ka por, ki kynhun shipai bapher bapher ki la wan bad u Rama u iohi ba ka jingtuid u shipai ka long haduh ba u lyoh khyndew u la mih na ki kjat babun jong ki bad kiew shalor. "Ngim lah ban shu ieng ban ñiew sah ia u paid kynhun shipai, lymkumta ngim don por ban leit wad ia ka Sita. Sukriba leh noh ia kaba donkam."

Te la phah ia ki kynhun shipai sha ki bynta baroh. U Hanuman bad Anganda la phah shathie ban peit bad wad ia ka Sita ha ki lyoh jong u lum Vindhya, ki kam pat sha shillang ka wah Narmada shajan ki syntai lum Hemakata ban hiar shuh shuh sharum shaduh ka Hima Vidarbha. Ha kane la mana ba ym bit ban leit

wat sha ki jaka kyntang ban ioh jingim, na kane ka daw ki dei ban laid lait wat ia u Thiruvegaham u lum bakyntang bad la ai por la ki 30 sngi ban wad.

U Anjaneye (Hanuman) haba u mut ban leit noh. u Rama u la kylli, "Ko bastad, lada phi lohi kumno phin tip ba dei ka Sita?" U Hanuman um lah jubab. Te u la batai, "Lada phi peit ia ki tyrsim kjat kmie, kita kin thaba kum u mawkordor. Ki kjat jong ka ym lah nujor. Peit bha ia ki khongdongjat kiba ki riewstad ki ong ki dei ki ryngkap. Ngan ym batai la ka syngkai namar ki long kiba ym ju kham lohi, Ka rukom jingbatai ka long la ka sur ka rukom kren haduh i jnit barit kat haduh ba u Hanuman u mut dur u la ia kynduh ne ithuh bha ia kane ka briew. U la batai ruh ba tang iohi ia ka, un kren ban pynithuh da kaba pynkynmaw naduh kato ka por ba iohi nyngkong la u ha ïing Sylem Janaki. Ka jingtynjuh bor ia ka ryntieh bad kumta ter ter. Ynda u la dep u la ai ka sati ha u Hanuman "Heh ai kane ruh ha ka. To leit suk bad wan suk."

Hangta u Hanuman bad u Angenda ki leit shaphang shathie. Ki twad ki khura la ki jaka kaba ki sngew ba u Rabana u don. Ki leit kpong bad kynrang la ki ñiamra ka Mei Ramew haduh ba kin da poi kulmar sha ka ri kaba itynnad kaba don ki jingtei ksiar bad ki mawkordor. Ym don mano mano ruh. Ki la ia lyngngoh. Ha kaba khadduh ki la iohi ia kawei ka briew kaba shong kyllaiñ mongor kaba jung puson. Ki la nang ia mut kata ka dei ka Sita,

hynrei ynda ki la pynkyndit ia ka, ki shem ba kam dei kumba la batai u Rama. Ka la iathuh ba ka dei ka kynja blei tangba ka leh kawei ka pap. La pynrem ia ka han shong marwei shane bad kane ka dang puson pynbiang ia ki pap. U Hanuman u leit tur ia ka khyndew ñiamra bad kyndat ia ki mawlong mawteh ban lait thiaw ym tang ialade, hynrei ban ai lad ia kane ka briew ban leit sha bneng, namar lah dep ki jingpynshitom. Ki la iahiar biang sha ka liang ba shathie hynrei kim man shem dien ei ei ne kano kano ka jingtip shaei ka don ka Sita. Ki la sngewrem ba haduh katta ruh kim shym la lah ban ai jingkyrmen ia u Rama. Hangta ki la ia mut ba ka bha ban ia iap noh ban ia kaba die lehraiñ ha u Rama. Ynda la tip ia kane, uwei uba kham pei phang uba don ka dur dngiem uba kyrteng u Jambaban u la pynl ia u Anganda, "Phi dei ka pangsngiat ka kmie jong phi u ban sa shimti ia ka khet. Khie leit iathuh ia u Rama bad iathuh ia ka hok. Sa iathuh ba ngi baroh ba don hangne ngin sa ia pyniap noh ialade." Kane ka la pynkhie im mynsiem biang ia u Hanuman bad u la kut jingmut ban ialeh haduh ba kut, kum u Jatayu uba la aiti ia ka jingim ban ialeh ia u Rabana. Haba la jer kyrteng ia u Rama, uwei na ki jingthaw ba ishyrkhei u la paw bad wan tur sha ki. U Hanuman u ieng skhem triang bad u la kob "Lada phi dei u ksuid ne u Rabana ruh, wat khih, ngan sa pynjot ia phi. Phi dei uei ?" Kata ka dur kynsha ka la iam bad batai "Ka kyrteng jong nga dei u Sampathi bad nga dei u hynmen u Jatayu. La slem ngi la ia khlad para, bad myntan phi la jer ia ka kyrteng jong u. U lah iap seh mo ? Iathuh mano ba pyniap

bad balei ?" U Hanuman u la pyntngen bad u Sampathi u la iathuh kumne :

"Ngi dei ki khun u Aruna u nongñiah kali ka blei sngi. Ha kawei ka sngi nga la kwah ban iohi ia ka ing Syiem bad ia ka blei sngi. Nga her shi her sha jrong eh bad iaid lyngba ruh ha ka lynti jong ka. Ka blei sngi ba ka la thud ia kata, ka pynshah ia ki jingshai. U Jatayu u la lait im ba u rieh ha ki thapñiang jongnga, nga pat nga la shah thang bad hap hangne. Nga la shah shitom shibun bad dei u riewhok uba la iarap ia nga. Nga la kut jingmut ban im dukhi dukhait namar la iathuh ba ngan sa ioh jingim yrda nga tang iohsngew da la ki shkor mano mano ba kynnoh ia ka kyrteng u "Rama" Tang iohsngew ia kane u Hanuman bad ki shipai ki la pyrta, "U Rama un jop". Tang dep ong la kine ki ktien, une u jingthaw u sa kylla dur bad ki sa mih ki thapniang ba u lah ban her kum u sim ba itynnad bad u la ong, "U Rabana u leit shathie bad u rah ia ka Sita sha Lanka. Mynta u set byndi ia ka. Phi hap ban klan ia ka duriaw. Ia kumno kumno ruh phim dei ban rlej. Phin sa jop. Mynta ngan leit noh ba ki paid jong nga kim don nongialam naduh ba iap u Jatayu." Tang leit noh u Sampathi ki la ia pyrkhat mynta kumno yn leh, bad ki ia sah ha ka um dum. Ha kane ka por u Jambaban u sneng blang, "La buhrieh la ki bor pyrkhat bad ka bor met jongphi. Kynmaw ba phi lah ban heh bad rit katba phi kwah bad ha ka jingshisha, shisien jam phi lah ban poi sha kawei pat ka pyrthei: Phi lah ban pynheh ialade haduh ba phi lah ban buh kawei ka kjat hangne bad

kawei ka Lanka, U Hanuman u nguh burom ia une u riewhok uba la ai kat kata ka jingmut ba ai ki blei hi. Hangta u pynheh ialade haduh ba u iohi ia u Lum Mahendra uba poi shaduh ki lyoh, ba u rit kat i marbul, bad u sa kam shisien kam sha Lanka.

VII Ka ai sah kynmaw u Rama

Tang shu poi ha Lanka, u pynrit ialade haduh ba shitom ban iohi ia u bad u la leit wad ia ka Sita. U iohi ia ki surok bad jingtei kiba la pyndap da ki phew hajar ngut ki kynthei ba tuh na kylleng. Khadduh u par pat ha kawei ka kamra ba itynnad bad kawei ka kynthei babhabriew ka thiah, bad ki nongsynran pat ki ia kaweh pakba. Tang iohi kumta u la bitar ia kata ka briew kaba u mut dei ka Sita kaba mynta imat ka la mon ia u Rabana. U la iam bad pyrkhat ia u Rama bapli. Ban pynthikna, u nujor biang sa shisien ia kata ka kynthei. Ka long kaba bhabriew hynrei kaba thiah khlem akor kaba khlem da shuh ia ki ibong ba paw. Ka don ka rymmiang shyntur kaba rben bad ka kynsnok haba ka iohthiah bad kren ruma. Hangta u sa tip ba kata ka dei ka tnga u Rabana, ka Mandodari. Nangta u leit sha kamra u Rabana. U iohi ia u ba u shong ha ka kamra kaba ithiang kaba ia hap bad u Syiem hi U sa tip ba ka Sita kam don hangta bad u sa leit wad sha kper syntiew bad nalor u dieng Simsapa u iohi ba ki don bun ki ksuid kynthei kiba thiah ha madan kiba bat bad ki kieng la ki tiar ialeh. Ka Sita ka don hapdeng jong ki. U peit thuh bha bad ka ia dei thik bad ki jingbatai u Rama.

Haba u peit ia ka u la sngewsih ban iohi pat de ba ka long kaba leh sih haduh ba u shñiuh u ba bit khyndew bad ka tap malu mala ialade tang da kawei ka sari stem. Shipor pat kine ki ksuid kynthei ki ieng kynsan bad ki sdang ban pyntieng ia ka bad pynshlur ban iashong bad u Rabana. Ka Sita ka phet shane shatai na ki. Hynrei kam salia bad kam treh mane. Sa shiphang wan uta u nongpynjynjar, u Rabana. U la khroh la kjor bad teng teng u pyntieng ia ka hynrei kam kohnguh ban long ka jong u. U Hanuman u itieng ia ka rukom leh, hynrei u dap da ka jingiaroh ia ka jingshlur ka Sita. Nangta u Rabana u phet noh bad hukum ia kita ki kynthei ban pynshitom ia ka bad pynngeit ia ka. Ki la pynshitom haduh ba kam banse ban pyrta, "Oh! Rama, phi la klet seh ia nga?" Sa shiphang kita ki kynthei ki la leit noh. Ba ka don marwei ka iohlad ban leh eiei na ka daw ka jingduh jingkyrmen. Te ka pyrshang mynta ban sdien iap noh ialade. Ynda u Hanuman u la iohi ia kane u la leit bad pynithuh ialade bad batai ia kiei baroh. U ai ka sati jong u Rama. Kane ka la pynkmen pat ia ka Sita bad ka phah pat da i wei i jingdeng kslar ba ka la teh buhrieh ha tduh ka sari ban ai ia u Rama kum ka jingai-sah-kynmaw.

Shuwa ban leit noh, u Hanuman ba u kwah ban pyni ba u la wan, u kylla dur biang kum uto u jingthaw baheh bad pynjot naphang hangta ha Lanka. Ynda iohsngew ia kane, u Rabana u la ptah ia u khun jong u, u Indrajit ban ioh kem ia u Hanuman (u shah kem khnang hangne) bad la leit rah sha u Rabana uba kylli ia u, u

dei uei bad mano ba la phah. U Hanuman khlem tieng u la sneng ia u Rabana ban pynbeit la ka jinglong ba ka jingpynjot ia u da u Rama ka la jan wan. Kane ka la pyningkhong ia u Rabana uba phah pyniap noh ia u. Hynrei u para jong u, u Bibishana u la mana ba ym ju dei dustur ban pyniap ia ki nonglam ktien. Kumta u Rabana u la teh ia u tdong jong u Hanuman da u kynphad bad u wieh ha ka umphniang u sa ai ding bad sa pynlait ia u. Hynrei u Hanuman u la pynlait lalade na kata ka ding bad u la wiang kylla da kata hi ka ding ia ka shnong bad ka Nongbah jong u Rabana ka Lanka lait noh uto u dieng ba ka Sita ka shong bad u leit phet sha lympung thma u Rama ban iathuh ia kaei ba u la iohi bad leh.

IX Ka Dorbar u Rabana

Hadien ba la thang, u la phah ia u Maia ban tei biang ia ka Nongbah kaba u Rabana u itynnad eh, u la wan kiew nongbah bad la pynlong dorbar bad la khang ia ka jingkhang baroh u la sdang "Wat la katne ngi don hangne, pynban ia ka bor jong nga la beiñ ym da u nongialehthma, hynrei da u shrieh Shaei ki rangbah shipai kiba la ioh ki nam thma ki ia don haba kumne? Ha ki pung um kaba kumno? Ha ki pung um, ha ka jaka ban ioh um, ngi ioh ka snam. Kito ki tdem suiñ, ki dei kiei? Dei pynban ki jingshroiñ ki ing paki ki ing dulan. Ka jingsma ba ngi ioh ym dei ki jingthang kñia, hynrei ka dei ka jingsma ki tyrsim bad ki shñiuh. Nga la duh shibun ki kur ki jait, yn nym iakren ia u paidbah bad la kine la leh tang da uwei u shrieh. To ngin la

pyrkhat ngin ïaleh aiu mynta ! Ngim pat lah ban pyntgen ïalade ban ong ba ngi lah ioh kem ia u shrieh bad ngi lah ban pynduh pyndam ia u. Nga kwah phi ki riewkhraw ban ïalum hangne ban ai buit lem bad ban ym buhrieh ei el ruh." Ha kaba kut u rangbahduh ki shipai u la ong, "Ban rah tuh la ka tnga u briew haba um don, kam dei ka kam u riewshlur. Kine arngut ki briew, u Rama bad u Lakshmana ki la pynjot thiaw ia u Nara bad 14 hajar ki shipai, bad ki la ot ia ki dkhot met ka para jong phi. Phi la dei ban ïaleh shua bad ki, bad sa shim ia ka kynthei. Mynta pat phi ong ba ki beiñ ia ka bor jong phi. Phi la dei ban phah ia ngi ban leit pyndep ia kito ki arngut. Kaei kaba la sdang da u shrieh, kam dei ban kut bad ki shrieh. Kan poi ka por wat ki pyrjong kin wan beiñ ïa ka bor jong ngi. Ngi dei ban ieng ïaleh noh."

Ka jingiapyni nia ka iaid shaidshi shaid. U Kumbarkana, u para u Rabana wat la u pynrem ia ka jingrah bor ia ka Sita khlem pynlait wat la ka ïasaid bad ka pyneh. Mynta ba u la bat katta ia ka u sngew ba tang ka thma ka biang ban jop ba lah ban ia biang bad ka jingrah noh ia ka Sita. U Rabana u la mynjur ia kane. U Indrajit pat u khun u Rabana u la ong, "Kata kam dei ka thma pyrshah ia ka kynhun shipai, hynrei ia arngut ki briew bad ka kynhun shrieh." U pan jingbit ba un leit marwei, "Nga kular" u ong ban wan rah ia ka khlieh u Rama bad u Lakshmana." U Bibishna u don da kumwei ban ong, "Nga kren da ka jingkthang, Phi long u kpa, u nongialam bad u Nonghikai. Kaba pynsngewsih ia nga ka long ba phin sa duh noh ia kaei ba phi la don. Nga

kren da ka dohnud baroh, ngam lah ban kren shla kum kiwei, hynrei ngan kren ia kaei ba nga tip ba dei ka jingshisha. Ia sngap! Kaei kaba la thang ia ka nongbah, ym dei kato ka ding ha tdong jong u Hanuman, hynrei dei ka ding kaba mih na katei ka briew kaba kyrteng ka Janaki (Sita). U briew u duh ia ka nam bad ka burom da ka jingkwah rhah ka doh. Phi la ioh ia ka bor jong phi da ka jingim bad jingleh ba kynja mynsiem, mynta pat phi ia buhteng ia ka jingsniew. Don mano mano ba la ju jop ia ki blei lynter tait? Shen ki jingpynshitom ki ju wan. Wat kheiñ beiñ ia u briew ne u shrieh. Kynmaw ba phim ju pan jingiada na ki briew. Haba phi rah ia u Lum Kailash, u Nandi u la tim ia phi bad u lah iathuh lypa ba phin kut ha ki shrieh. Haba phi bat tnga jubor ia ka Bedabathi, phi tan na u shñiuh, bad shua ba kan kynthih sha ding, ka la tim iaphi bad ka la iathuh lypa ba kan sa wan kha biang bad kan sa pynkut ia kane ka dewlynnong bad kane ka jingim jongphi. Lada phi peit thuh ia ki por, phin shem ba kine ki jingtim ki la wan kyrduh ha jingkhang jongphi. Hynrei phi dang lah ban lait na kine baroh. Kynmaw katba phi dang bat koidi ia ka Sita, maphi bad u paid ka ri kin ym suk. Pyrkhat ia ka bor bad burom blei u Rama. Kim dei tang ki briew hynrei ki dei ki kynja blei bad ma ki bad uto u shrieh ki dei ki kynja blei. Sa shisien nga kwah ban ban ba dei ban pyllait noh ia kane ka blei bad da kumta hi kan pynl ia ki kam babha ba phi la leh."

U Rabana u la peit ia u para bad rkhie da ka jingkthang. "Phi kren bha ha ba sdang, hyn-

rei phi kynbnop kum u riew-khleh-biet, phi tleng ba phi sngewleid ia ki ? Ngam ju pan bor nano nano. Haba nga rah ia u Lum Kailash, hato nga pan bor nano nano ? Ngam ju kyrpad iano iano ruh wat haba nga jop ia ki blei-nga leh hi. Phi kheiñ burom ia u Rama tang namar ba u kdiah ia ka ryntieh pyut ne siat ia kito ki 7 tylli ki dieng pyut. Uba duhnoh ia ka hima bad pansngiat tang na ka daw kawei ka 'men atmet ? Uba siat iap ia u Bali na barieh ? Uba duh la ka trga tang na ito i jingpynthame bymlarkam ? Nga lyngngoh ba kat kito ki jingiakynduh ym shym la pyniap ialade hynrei u shang makia pynban shane shatai. Phi tharai ngan ngeit ba u dei uba wan long doh ha ka jaka u Bishnu ? Ngam tieng ia u, bad u Bishnu um ju jop tang shisien ha ki jingialeh. To leng ia ngin ia leit ban ialeh ban pyndem." U Babishana sa shisien u khang, "Em, wat le t seh !" Kane ka la nang ai ding ia u Rabana uba kyrhuh, "U dei u Bishnu phi tieng ? Haba nga set byndi ia u Indra bad pyniap ia kito ki hati, balei u dei u khyllung u bym shym la leh ai jingiada. Nga la jop ia ki lai pyrthei da kaba pyndem ia u Shiba bad Brahma, shano u don uta u blei jong phi ? Balei u dei ban iehnoh ia katei ka bneng baheh ban kylla dur briew tang ban pynsuk ia ngi ban nguid ia u ? Wat wan bad nga wat pynsalia ! Sah ha kane ka nongbah baitynnad." U rkhie bad ka thap ktl artad. Wat la katta u Babishana ym shym la riej bad leit ia kynduh hadien para marwei ban ia kren. U Rabana u nang dom shuh shuh, "Phi isih ia ka para jongngi bad phi sdang iaroh ia u Rama bad u Lakshmana. Tang ban pyrkhat ia ki blei kito ki shyieng jongphi

ki sdang ban um? Phi kwah long lok bad u nongshun jong nga? Phi dei u nongshet kylla. Nga la kynmaw ba haba wanrah ia uto u shrieh bad phah ban ioh bam ki shakri, phi la iasaid na ka bynta jong u... phi kwah kane ka Hima yn shah pynbam biang da ka ding? Phi don ka buit aiu? Ngam kwah shuh ban im lang bad kane ka bih kaba ki khot u para jongnga. Ngam kwah ban pyniap ia la u para, hynrei ngan ym salia lada me don slem hangne. "Khie jngai na nga." U Babishana bad ki sawngut ki la phet noh hynrei shua ban leit u ong khadduh, "Ka long kaei kaei kaba sngewsih ba phi don ka jingmut ba lah pynphaloh da ki jingmut bapoh. Phi long uba kyllut ia ka tien hok. Hynrei ngan leit noh, kumba phi la hukum. Phi long hi u nongialeh bad map ia ki jingbakla jongngi." Tang mar ia dep kren kumta, u Babishana u klan ia ka duriaw ban leit sha u Rama uba dang pyn-khreh pynkhlaiñ ia ki shipai shrieh ba i shyrkhei.

X Sha shilliang ka Duriaw

U Babishana u la nang iohi ia u Rama ba u ieng harud duriaw bad u pynkhreh kumno ban pynlait im ia ka Sita. Hynrei ha kane ka por ki rangbah shipai ki la ioh kem ia u, bad u la kren da ka sur kaba jem, "Ko Rama nga wan wad jaka rieh. Nga wan wad ia phi bad ka jing-iada jong phi." Ki la kylli jingkylli namar baroh ki tieng ioh dei ka rukom ksuid ban leh myn-pah. Ki la don ka jingiakren iatainia ba kumno ki lah ban shah ia uwei uba na ka liang u hyn-men ba dei u nongshun, u wan wad jingiada pynban. Baroh kim ia mynjur ban khot sah ne

ban kheiñ kum u nongphetwir namar ha ba u hynmen jong u u lah ban kylla bad pah kum ka skei ia ka Sita. u lah ban leh kumjuh. Ha kaba khadduh u Rama u la kylli na u Hanuman uba shu sngap baroh shikatta. "Baroh ki la ia pyni ia ki nia," u la ong, hynrei jait ba ai lad nga nga nud ban ong ba une u briew um dei uba sniew. U la wan da kaba mane burom ia phi, U la tip ia ka jingiarap jong phi ia u Sukriba ia u Bharata. U tip bad sngewthuh iaphi namar um lah pynkmen ia la u hynmen. Nga la iohi ha Lanka ba ka ïng jong u ka long ka ba synlar, kaba khuid. Haba u Rabana u la hukum ban pyniap ia nga dei une u ba la pyllait im ia nga, hynrei um shym la tip ha kata ka por ba un wan shane. "To ngin pdiang ia u." U Rama u la mynjur ban pdiang namar u ong ba uno uno uba wad jaka rieh dei ban iada, La wanlam ia u Bibishana ha u Rama uba kren ki ktien ieid ktien sbun suda. U Bibishana u la pdiang ia ka jinglong lok bad u Rama da ka jingsngewrit. U Rama u la batai ia u Lakshmana ban kheiñ ia u Babishana kum u Nongsynshar ha Lanka, uba dang pynryngkang par (ruler in exile) bad ban leh ia u kum u nongsynshar. Hynrei u Babishana u la batai, "Ka jingwan jongnga shane kam dei ka jingwan wad ia ka khet ha Lanka, hynrei ba phi la ong ngam banse. Ka jingthmu jongnga ka long ban wan wad ka jingaiei." Te kumne man ka sngi ki la ia kren ia tyrko bad u Bibishana ruh u la batai ia ka jingdon ki shipai u Rabana bad kine baroh ki pynlong ia u Rama ban pyrkhat kumno ban jop ia ka Lanka.

Ka kam ba eh ka long ban jam sha shiliang ka duriaw bad kat kata ka kynhun shipai. Katba u dang peit ia kata ka duriaw u nang sat. Kumta u la duai bad shah jingit 7 sngi bad u hukum ia u blei duriaw. "Pyllait lynti ia ki shipai jongnga," u blei duriaw u la ong, "Kumno ngan lah. Ia nga la synshar da ki aiñ ka mariang bad kiwei pat ki daw." U Rama u la bitar bad u la mut ban siat ia ka duriaw da u khnam ba kan rkhiang. U blei duriaw u la kyrpad biang ba lada leh kumta, ki jingim ka duriaw kin sa iap lut. U la kular ban iarap ia ki da kano kano ka rukom ban pynlong jingkieng ia ka duriaw shaduh Lanka. U Rama u la kohnguh. Te ka kynhun shrieh ka la wanlam ki khyndew, ki maw baheh bad ki lyngkhot lum. Ha kane baroh bad briew bad mrad ki ia dem khui ban ia shna jingkieng. La ong ba wat ki risang ki ñiat ia ki mawria rit ban pyndap ia ka duriaw. Suki suki kumta haduh ban dalah ban pynlong ka lynti iaid bad ki shipai ki swar u Rama ki sa poi ha Lanka.

XI Ka jingleit ñiom ia ka Lanka

U Rabana um shong thiah thai, hynrei u ruh u la pynkhreh ban ap pahara ia ki khyrdop ka nongbah bad ia kito baroh ki ktem ap. Hynrei suki suki ka pyrthei jong u ka la sdang rit bad bun ki la iehnoh ia u. Ha kat kane ka shyngkhan um banse ban sdang da kiwei pat ki buit ialeh. U phah ia ki nongsyntiat ban pyniap ia u Sukriba uba dei u nongshun bah kane ka thma. U phah ia ki nongleh byrtong sha ka Sita ban pyngeit noh ia ka ha u. U phah ruh ia kine

ki nongleh byrtong ban pyni ia ka khlieh u Rama ba la shah jop ha ka Sita. Hynrei ka Sita kam shym la khih Ha kaba khadduh u nonglamktien u Rama u la wan ban ai ki jingmaham. "U Rama," u la ong "u phah ia nga ban ong ia phi ba ka jingkut jong phi ka la jan. Wat la katta ruh kam pat slem lada phi pynph ia ka Sita bad pan jingmap. Phim bit shah man long Syiem, namar ngi ha ka lympung thma ba ngi don, ngi la ia lum, bad ngi lah pyn'ong Syiem ia u Babishana bad ka pyrthei kan tip bad kan sa suk bad u." U Rabana, u la hukum ban pyniap ia uta u nonglam ktien, hynrei uta u nonglam ktien dei pynban u Anganda, u khun u Bali. Haba arngut ki riewkhlaiñ u Rabana ki wan ban kem ia u, u khniot ia ki ha ki ksangkti. U her shajrong u lynthaw artad ia ki sha madan. Nangta u kynjat ia ka tnum ing u Syiem Rabana bad u phet artad. Kane ka la pynlyngngoh ia u Rabana. Ynda wan u Aganda u la iathuh ia kiei kiei bad U Rama u tip ba mynta ym lah shuh ban leh jem ne ap ia u Rabana ban kylla bad u la hukum ban ñiom ia ka nongbah Lanka! Ka jingialeh ka long kaba shyrkhei bad ki shrieh kiba bun bah kat ka duriaw ruh ki la ñiom sha Nongbah Lanka. Ha kawei na ka jingialeh, u Indrajit u la siat da ki khnam bseiñ bad kane ka la pynkylloi baiong ia u Rama bad u Lakshmana. U Rabana u la kmen bad u la hukum, "Khie leit ong ia ka Sita ba u Rama bad u Laskhmana ki la iap. Ialam ia ka sha jrong tam eh da ka kali jong nga ka Pashpak Vimana. Pyni ia ka met iap." Kane ka jingiohi ka Sita ia kita ki met iap, ka la pynduh jingkyrmen bad ka la kwah iap noh. Kawei na ki

tnga u Rabana, ka Trijata ka la paslaw, "Wat tieng kim shym iap, ki shu iapler na kato ka bih bsein." Ha kata ka por, ka Garuda ka khlieng ba shun thlong mluh ia ki kynja bsein ka la wan her ka bih ki bsein ka la jah noh bad ki shipai u Rama baroh ki la ieng biang. Haba u la iohi na jrong ka khyrdop ka ïing syiem, u Rabana u la lyngngoh ban iohi ba ki nongshun ki la wan ñiom biang. U la phah ia u khun, u Indrajit ia u rangbah duh ki shipai bad bun kiwei kiwei. Hynrei une u rangbah duh ki shipai u la liem ha ka thma. "Ym don por ban ia shong hangne," u la ong, "Ngan leit ban pynlap ia u Rama bad kita ki shrieh." U la kiew ha ka kali ialeh ban leit sha madan thma. Ha kane ka jinglakhun, u Lakshmana u la iapler bad u Hanuman ula rah ia u Rama halor tyrpeng bad beit beit sha u Rabana. Mynta ki la kynduh markhmat. Ha ka jinglakhun u Rabana u shah rem bad sloit bad pansngiat bad kali bad tiar ialeh thymmai." Kane ka la pynjem rngiew ia u Rabana bad u la leit phai sha la ïing u Syiem da ka jingsngew lehraiñ.

U don sa uwei na ki para jong u Rabana, uta u dei u Kumbakarna uba pawnam ha ka thiah. La phah kyrsiew ia u. Tang ha une uba long u rishot khadduh ba lah ban shaniah. Hynrei kam long kaba suk ban kyrsiew ia une u jait jingthaw. Ki la pynkhreh lypa ka bam ka dih ba biang namar u tang shu khie ka jingthngan jong u ka bym lah batai, bad u ju bam kat kaba don hangta hajan jingthiah. Te ki la wanrah shi kynhun ki shipai kiba put ia ki turoi, ki shoh ki ksing ha tyndong shkor jong

u ban pynkyndit. Hangta ki shoh ki tied, ki ksam ki pajut bad pyndonkam sa bad ki kali ban pynkhih ia u. Ha kaba khadduh u kyndit bad mar kumta, u shim bad ñiat bad ñiat bad bam katto katne kiba kyrsiew ia u. U khie shong bad bam. U myntri u Rabana mynta u ong ia u, "Ko kynrad, ha ka jingialehthma jong ngi ngi la shah rem." "Ka thma, thma aiu!" u la kylli kum uto u ba dang samthiah. Ki sa hap ban pynkynmaw ia u bad ki da iathuh ba ki nongshun ki la poi ha khyrdop bad ki kynroh jong ka.Yn ym shan slem. U sa kyndit bynriew "Thma i balei phim iathuh naduh mynshua. Tangba kam pat slem. Ngan sa khyrwait ma nga ia uta u Rama." U la leit sha kamra u Rabana ba um ju long kumta mynno mynno, u la dumok bad um ju sngap ia kaei kaei ruh. "To kam pher, ym don por ban ai tyrko ia kania la dep. Ngan sa wanrah kumne ia ka khlieh u Rama ha ka pliang," bad u leit artad khrum khrum.

Ka jingwan u Kumbarkana ha madan thma, ka la long kaba shyrkhei. U shu nguid tylli da ki hajar tylli ki shrieh; bad u la jan pynkut wat ia u Sukriba! Dei u Rama hi uba siat pyndkut ia ki kti ki kjat. La jur katta ruh u iakhun dohiap hi. Ha kaba khadduh u Rama u pyllait shikhnam, bad dkut lykhung ka khlieh bad u kut artat ka jingim. Ka la long ka jingduh bakhraw ia u Rabana "Ka kti kamon jong nga la ot noh" u iam kthang.

Ha kane ka por u Indrajit u khun u Rabana u la wan pyntngen u la mih, bad u la ialeh dukhi baduh ba da jan lut ki shipai. U la lah ban shna

dur ia ka Sita bad kit ia ka ha ka kali iapom bad pyniap ia ka ha khmat ki phud ki pyrton u Rama. Ki shipai haba ki iohi ia kane, ki la sangeh ka iakhun bad ia iam, "Balei ngin nang ialeh haba ka blei Sita ka la leit kumta." Hynrei u Bibishana, u la wan batai ia ki ba ka dei ka jingpynthame bad lum biang ia ki kynhun. Ha kaba khadduh ia u Indrajit la pyniap da u Lekshmana. U Rabana mynta u la kheiñduh. "Kane ka dei ka por ban pyniap noh ia ka Sita. Ka dei ka tynrai kane ka jingjot baroh." Hynrei dei tang u nongaibuit jong u u bym shym myn- jur bad u pynshlur ba um dei ban leh kumta. "Lum shuh shuh ki shipai, ki swar, bad pyndep ia u Rama bad u Lakshmana, Hangta sa shim ia ka Sita. "Khie phong da ki jaiñ bad ki tiar thma ba phi la sumar khuid bad leit ban ialeh kum u shynrang !" u la sneng.

XII U Rama bad u Rabana ha thma

Man ka khyllipmat u Rabana u ioh ki khubor ka jingshah jop. Kat uba leit sha thma um ju wan phai shuh. Ka jingiam lynñiar ki khun ki tnga ki wan man ka khyllipmat. Kane ka la pynkhih jingmut ia u Rabana uba kiew kiew, hiar hiar na jrong ka mala ban iohi ka jingjop ki shipai jong u, hynrei jong lehnohei. Ka jingiohi la ka jingpynjot ki shrieh ha ki paid jong u ka la pynbitar shuh shuh, hynrei u dap artat da ka mynsiem iaroh ia ka jingshlur u Rama bad ki briew jong u. "Ngan leit ialeh hi noh dalade mynta." Nangta u la leit sha la ka kamra. U sum bad u duai ki jingduai ba kyrpang ha u Shiba. U shu phong ki tiar ialeh kiba ym don ba lah pynkhih

naduh ki jingdeng kti bad ka pansngiat. Ynda u la mih shabar, ka jing-i-khain kaba palat. U sa phah wanlam ia ka kali ialehthma kaba lah ban tan da ki kulai ne lah ruh ban iaid hi haba ki kulai ki mynsaw. Ki paidbah pat ki ia ieng sharud haba u mih bad shong ha ka kali. "Kane ka dei ka jingkut jingmut jongnga." U la thnum wei briew. "Lah ban dei ka Sita ne ka tnga jong nga ka Mandoori ka ban iam kthang bad takor ia ka madan. La kumno kumno ruh shua ba ka sngi kan kut shibit, kawei napdeng jong ki kan sa long ka thei iap tnga."

Ki blei na bneng ynda ki la iohi ia ka jingpynkhreh u Rabana, ki la ia pyrkhat ba u Rama ruh u dei ban ioh ka jingiarap. Ki la ia kyrpad ia u Indra ban phah ia ka kali ia pom kaba kyrpang ka ban ia ryngkat bad u Rabana. Kumba la ia pan, ka kali ka la wan poi ha ing jaiñ lympung thma u Rama uba la lyngngoh ia ka jingitynnad jong ka, bad u la kwah ban tip naei ka la wan.

"Badonburom," la ong u nongñiah. "Nga dei u Matali. Nga ju ñiah ia kane ka kali bad u Indra. U Brahma, uto u blei 4 khlieh uba la pynlong ia ka mariang, bad u Shiba uba la nang ai bor pynshlur shuh shuh ia u Rabana ki la phah ia kane ka kali ia pom. Ka lah ban her sted ban ia ka lyer, ia ki lum, ia ka duriaw, ia ka suiñ ban iarap iaphi ban jop."

U Rama u leit peit bad u la ong, "Lah ban dei ka jingpynbieit ki ksuid ia nga. Lah ban dei ka jingrlam. Ngam tip kumno yn rai. Kumno

phi la ong ?" u la kylli na u Hanuman bad u Lakshmana. Ki la ia peit, "Nga tip skhem kane ka kali iapom dei jong u Indra. Ym don jingpynthame eiei," ki ia jubab.

U Rama hangta u kleng ia ka waitlam sharyngkhuid. U kieng artylli ki ryngkap ba dap da ki khnam bapher bad u kiew artad sha ka kali. Ka jingtied ki ksing, ka jingriew ki bikur bad ka jingiaid ki kali ka la pynmih ka sur ba sngew kyllut. U Rabana u la hukum ia u nongñiah ban pynmareh sted, u Rama pat u hukum ia u nongñiah ban ñiah suki ban ai ia u Rabana ba un thait. Ngan sa batai iaphi lano dei ban ñiah sted". La don bad u Rabana, uwei u nongiarap ba paw khmat u Mahadora kiba dang iatur shakhmat. U Mahodara u la ong ban ailad ia u ban ialeh bad u Rama, hynrei u Rabana pat u kwah ban ialeh hi bad u phah ia u ban ia khun bad u Lakshmana. Haba iohi ia kata, u Rama u pynher ia ka kali sha kata ka liang ban ym ailad ia u Mahodara ban poi sha u Lakshmana. Hangta u Mahodara u hukum ia u nongñiah ban ñiah pyntyngkhuh ia ka kali u Rama. Uta u nongñiah u la sam beit bad u la ong, "Nga te ngan nym leit shajan jong u. Ka bha ban jngai na u." Hynrei u Mahodara pat um sngap bad u ñiah hi beit beit ban pyntyngkhuh ban ia kynduh markhmat bad u Rama hi wat la khang da u Rabana. Na ka bynta kane u hap siew ia ka bainong da ka jingiap. U Rabana uba la iohi ia kane u la bitar bad hukum ia u nongñiah, "Wat suki ! Iaid." Ha kata ka por ki jingjia khyllah ki la paw. U syrdeng ryntieh u sdu dkut hi ki lum ki khih bad u pyrthat u kyrhuh.

Ki ummat ki jaw na ki khmat ki kulai, bad wat ki hati ba la pynrlam thma, ki iaid khongnuk khongnak. U Rabana haba u iohi ia kine ki dak baroh u la ong," Ngam salla, une u ba dei tang u briew, ngam salla." Sa shipor u Rama, u ap bad kyndit u ñiom sha ki shipai u Rabana bad pynliem lut ia ki. Kane ka dei ka lad khadduh eh ban allad ia u Rabana ban kylla namar ba ki shipai ki la liem lut. Ha ka jaka ban leh kumta, u tur pynban sha u Rama. Haba iohi ia kane, ki shipai u Rama ki ia kynriah ba kim lah shan ia ka bor ka kali jong u. Hangta u put ka pnar heh ban pyni ba un wan. U pynbud sa kawei ka pnar ba khot Panchjanya kaba dei jong u Mahabishnu (ka sap dur nyngkong u Rama shua ban wan long briew) ka shu riew sur hi ka jubab ia ka jingkop u Rabana. Sa u Mitali u shim sa kawei pat ka pnaru Indra bad u put. Kane ka pyni ia ka dak ba ka thma ba shisha kan sa sdang. Hangta hangta hi, u Rabana u siat da ki khnam ia u Rama. Ki nongbud kiba iohi ia kane ki pynshah la ki khlieh ban iada ia u Rama. Hangta hi ka kali iapom jong ki ki la kynduh ngung bad ki lama thma, ka dak jong ki nongialeh ruh ki ia tyngkhuh. U Rama u pyllait ia u khnam. Haba u Rabana u iohi ia ka kali u Rama ba la phah da u Indra u la tim, "Kine ki blei ha ka jaka ban synran ia nga ki kyrshan pynban ia une u briew. Ngan sa ai jingsneng ia ki. Ngan ym pynlehnohei ia ki khnam ha u, hynrei ngan shim kato ka kali bad kawang sha ki." La katta ruh u iai siat hi ki khnam sha u Rama, hynrei ki khnam u Rama ki pyndem ia ki. Mynta u shim ia ki shiphew tylli ki ryntieh bad pyndonkam da ki arphew tylli ki kti; hynrei

kita kim lah leh eiei ia u Rama. Nangta u phah pynsuh sha suiñ ia ka kali, bad nangtai na suiñ u pyniap bun hajar ki shrieh kiba iarap ia u Rama. Haba iohi ia kane, u Rama u la hukum ia u Mitali, "Pynsuh sha suiñ. Peit ki shipai jong ngi ki shah liem. Pynsuh! Wat sangeh?" Ka jingialeh ia thwet hangtei ha suiñ kaba ishyrkhei. Katba ki nang ia pynsuh ia ka kali, u Rabana u siat da ki khnam shapoh da ka jingthmu ban pyniap kat kaba lap, hynrei u Rama pat u peit ban iada ba kin ym ktah ne pynmynsaw. Sa shiphang pat, ki khnam u Rabana ki sam lyngba ki kulai bad ia u Mitali. Mynta u Rama u la shaiong khlem nongñiah. Ki blei kiba nang peit ia kane ki la ia kyndit ban iohi ia kane ka jingialeh. Ynda la kut lad, u ñiah hi ban tur sha u Rabana. Haba u khlieng blei, u Garuda u dem ha u dieng lama u Rama, ki blei ki tip kane ka dei ka dak babha. Ynda ki nongialeh ha suiñ ki la ia pynsuh bad ia beh da kita ki kali bunsien ha kylleng ka pyrthei ki la wan ia hiar noh ha ka madan thma ha Lanka. Ym lah ban tip ha kano ka jaka la ia khun thma namar la ialeh ha ki jaka kylleng ka Lanka. Wat la ka jingiakhun ka jlan pat, pynban kumno-re uwei u khnam u leit dei bad sam lyngba ki sopti thma u Rabana bad u shri baiñ. Hynrei kyndit ha ka jaka ban siat kylla da ki khnam, u phah ruh ki jingtim ban khot ia ki ksuid ban pynlong ki jingjia kynsha. Ka la long pynban ka jingialeh ki bor kynsha baitriem. U Rabana u la pyrkhat ba mynta te ym long ban pyndonkam shuh ia kito ki 20 tylli ki kti namar uto uba khein bein um lei lei. U sngew mynta lei lei uto u khnam u la sdang tar bad nang kynad da ka jingpang bajur. Te u

ia phah siat da uwei u tiar ba khot 'Danda' ba ai u Shiba. Une u tiar u lah ban beh ban pynjot ia kano kano ka sohpdung ba u thmu. Une u tiar ba mehding, u wan suh wiaw wiaw sha u Rama haduh ba ki blei ki la subjer ban pelt. U Rama u siat shi khnam bad ka bor jong uta u 'Danda' ka shu tlor. Ynda u 'Danda' um trei kam, u la pyllait sa ia uwei uba kham ma uba khot u Maya uba pynlamwir bad pyniohi rngai ia ki nongshun. Ynda u la kren byrtong katto katne, u la siat bad hangta la pynwan ka jingiohi rngai kaba la pynkulmar ia u Rama bad ki briew. Ha kata ka jingiohi ba pynlamwir u Indrajit, u Kumbakarna bad kiwei ki la mih biang sha madan thma. Kane ka la pynlyngngoh ia u Rama uba iohi biang ia ki briew ba la iap kiba wan ialeh bad ker kut ia u sawdong. U Mitali uba la sdang ban khie im biang u la batai, "Ha ka jingshisha, phi dei ma phi nyngkong uba pynlong ia kine ki jingiohi rngai ba pynthame, kiba mynta pat une u Rabana u la pynthame kylla." U Rama u la hun ha ki jingbatai bad u la khot kyrpad ia ki tiar ba khot 'Gnana' kaba mut jingstad ne jingiohi-bad tang shu phah da kane, kito ki nongshun baroh ki shu jah rngai ha ka lyer. Khlem pyntud ia ka por, u Rabana mynta pat u siat ia ka tiar ba kyrteng 'Thama' kaba pyndum ia ka pyrthei baroh. Ka jingtrei kam une u Thama ka la pynlong ia ka pyrthei ban kiew kynsan da ka jingdum, ka jingslap bajur, bad ka slap da ki maw ha kawei pat sa bud ka eriong erngit kaba khyrwit ia ka pyrthei. Kane ka la pynkmen ia u Rabana uba tharai une un pyndkoh ia ka jingtrei kam ki tiar u Rama. U Rama u la phah da ka tiar ba khot 'Shivasthra'

kaba pynjem jai ia kitei ki jingkhie klang ka pyrthei. U Rabana um ieh jem, u siat da u sum laipnat uba pynduh naphang. Haba une u tiar u wan ban tur sha pyrthei, baroh ki la khaweit namar ki khnam u Rama kim lah ban trei kam ei ei. Kane ka la pynkulmar ia u Rama namar mynta u wan beit sha u. U kynnoh ki kyntien duai (mantra) ba ju kynnoh bad tang mih kawei ka ktien kynnoh, kane ka tiar ka shu tlot la ka bor trei kam. Kane ka la pynlyngngoh ia u Rabana uba la tip shai ba u Rama un ym lait shuh na kata ka tiar. U la lyngngoh kumno katta uta u briew u ba lah haduh katta, um pyni shuh ka dur blei ba u khlaiñ haduh katta. "Une u dei u blei ba khraw tam. Um lah ban dei u Shiba ne Brahma ne Bishnu. Imat dei u jingthaw ba la long shua kiei kiei. Katba u dei ngan sa pyndep bad ngan tan koidi ia u." Da kane ka jingkut jingmut u la siat da ka tiar kaba pynmih da ki bseiñ baheh ki da kynshait ka hih bad pynheh ia ki khmat basaw. Ban pynlabiang bor bad kane ka tiar, u Rama u la jied ia ka 'Garuda' — kaba mut khlieng. Kane ka pynmih da 1000 tylli ki khlieng kiba patar ia kine ki bseiñ. Tang mar kumta u Rabana da ka jingdom u siat lut baroh shi ryngkap ki khnam shisien siat ia u Rama bad u Rama u pynphai lut ia ki ban leit kyrtoh kylla ha ka shadem jong u Rabana.

U Rabana u la sngew tlot shibun eh namar baroh ki buit ialeh kim shym la trei kam. U Rama u la wan khamjan, bad u la pyrkhat ba ka dei ka por ban mait noh ia ka khlieh u Rabana. U siat da u khnam ba khun kum u bnai 6 sngi bad une u khnam u ot sbak ia ka

khlieh u Rabana. Hynrei katba nang ot kumta, nang mih da kawei pat ka khlieh. Kumta katba dang siat bad ot ia ki kti, ki iai mih da kawei pat. Kito ki kti ba la shah ot, ki duh noh tang shu ia tyngkhuh bad ka kali u Mitali, hynrei ia kita ki khlieh pat kito ki ksuid rit kiba la shah lehbeiñ, mynta ki ia bam shngiam rai ia ki. U Rama nangta u ther da ki khnam kiba pyntlot ia u Rabana bad u kyllon de khru ru ru da ka jingtlot. U Mitali u la pasiaw, "Khie kit pyndep noh. Kane ka dei ka kabu." U Rama u peit, um sngew dei ban pyniap ia u briew haba u dang iohthiah. "Ngan ap haduh ba un da kyndit." U Rabana pat tang kyndit u la dumok ia u nongniah, "balei me phet. Me la pynjah burom ia nga." Hynrei uta u nongniah u la batai ba u Rabana u sngew burom ia u: Mynta pat u sdang ban kawang da ki maw, ki bol nar ki mawsiang bad kat kiba u lah ban ioh. Kine baroh kim lah trei kam.

U Rama mynta u pyrkhat ba kumne shi kumne ka jingialeh kan ym kut shuh. U la pyrkhat slem, bad la rai ban pyndonkam noh da u 'Brahmasihra' (une u tiar dei uba la thaw da u blei nongpynlong. u Brahma. Ia une u tiar la pyndonkam shisien da u Shiba ban pynliem ia u rakot, u Tripura uba kylla ha ka dur jong u lum baher ban hap pat ha uno uno ne kino kino ki jaka ba u mut ban pynjot). U la duai jur ban phah ia une u tiar phylla ban thew ruh ha ka dohnud u Rabana kaba dei ka bynta kaba tlot jong u. U Rabana u ju duai ba ki blei ki dei ban pynkhlaiñ ia kiwei pat ki bynta ka dkhot met kum ka khlieh, ki ksangkti. Te

u 'Brahmasthra' u leit syndon jluk ban patar ia ka dohnud bad u sa iap artad solt. U Rama u peit ia ki khmat u Rabana mynta ki shai thaba pynban da ka jinglong bathymmai. Kito ki khnam u Rama baroh ki la thang noh ia ka jingsarong, ka jingbitar, ka jingkwah rhah, jingbuittuh, jinglong runar bad ki jingsngew hangamei, kiba long pynban ki jingmyntoi bym lah mut dur. U Rama u sa hiar na kali lapom bad phah noh biang sha u Indra la u Mitali bad ka kali. Ki ia lum ban peit ia ka met iap u Rabana bad ki lohi ba ka pangsngiat syiem, ki jingdeng baroh kine ki la pra la dkut bad hap ha madan. U Rama da ka jingiaroh ia ka jingshlur, "un jin da la lah ban jop lymda don kaei kaba sniew hapoh jong u," U la pyrkhat. U sa hukum "Da ia leh burom bad da kynmaw ia u ba un lah ban lait ban leit sha bneng. Ngan leit noh, sa nang la thang ia u ha ka rukom ba shongkun kaba ia dei kyrdan ia u."

XIII (Shiteng hap taiñ)

Tang iap u Rabana, u Rama u la phah ia u Hanuman ban leit shaw ia ka Sita, kaba la kmen, hynrei kam shym la riam la beit kumba la batai sha khmat. Kumta ka la mih ban leit. U paid babun ki la ia ap bad u Rama u la pdiang ia ka. Hynrei u Rama pat um treh ban leh sboh. Ka la dem ha ki kjat jong u hynrei u la ieng kham pajih. Ka la sngewsih ia kane ka jingleh. U Rama u shu ieng kynthuit u pyrkhat bad u la ong, "Nga la pyndep ia ka kamram. Nga la pynlait noh ia phi, namar nga lah pyndep ia ka kular bad nga la ioh jinghun. Ka long kaba

eh, hynrei nga dei ban ong ia phi ba ngam lah shuh ban shim tnga ia phi. Shisien ba phi la don marwei ha ka ing jong uwei pat u briew, ngam lah shuh ban shong bad phi. Phi lah ban leit sah kat shaba phi mon, ngam khang ia phi." Kane ka la pynmong ia ka Sita kaba iam, "kam pat kut seh mo kane ka jingpynshitom ia nga. Nga mut katta da kane ka jingjop jong phi ki jingjynjar ki la kut... to kata". Ka la khot ia u Laksmhana, "Pynmeh bad thang ding hangne hi." U Lakshmana u peit sha la u hynmen, hynrei u Rama um man khih ban kylla ia ka juban. Te u la lum ki diengiap shi kynton bah bad pynmeh ding kaba ieng klang tang shiphang. U paid ba bun u shu ang dheng, jia aiu mynta pat. Ka ding ka la leng bad klang kat ka rynieng u dieng. U Rama um ong ei ei. U peit. Ka Sita ka la iaid shajan ka ding bad ka dual, "Ko Sngi, ko blei bakhraw jong ka ding, long ma phi ka sakhi," bad ka ryngkoh pum sha ding. Kyndit na ka phylliah ding ba jngum, u blei ding u ieng bad rah ia ka Sita bad ai ia ka ha u Rama uba mynta u la hun ba ka long shisha ka tnga ka bym ju thoh bria ha khmat ka pyrthei. U shim ñiat ia ka Sita bad ki ia kdup slem slem.

XIV (Ka jingpynphong pansngiat)

Na ki kynthei baroh kiba khuid sotti tang ka Sita marwei ka long ym lah ia nujor bad ia kane u Rama u kwah khnang ban pynshisha ha ka pyrthei. Hynrei ki blei najrong kim da sngewtynnat eh ia u Rama uba ki tharai u la klet ia ka long blei bad u shu tharai kulmar kum u briew. Na kane ka daw ki blei ki sngewdonkam

ban pynkynmaw man ka teng ia u shaphang ka jinglong blei jong u ruh. Ha kane ka kynti, dei u blei Brahma hi uba la wan bad u la sneng ia u Rama "Na ki lai blei (trinity) nga dei u Nongpynlong, u Shiba u nongpynjot bad u Bishnu u nongiada. Ngi ioh ia ka jingim jong ngi na u Blei bakhraw tam eh, bad lah pynduh bad pynkha biang ia ngi. Hynrei uta uba thaw ia ngi um don jingsdang um don jingkut. U dei u Trai klei kiei bad u lum ia kiei kiei baroh ha kaba kut. Uta u Blei dei ma phi, bad ka Sita ka dei ka bynta jong kita ki jinglong ba kynja blei. Kynmaw ia ka nongrim la jong, wat ai ba ki jingsngew ba kynja briew kin ktah ia phi. Phi long nadong shadong uba khlem kut. Ngi la kmen shisha ban don bad phi."

Ha ki bneng ba sha jrong tam, u Shiba u la pynshlur ia u Dasaratha ban leit ia kynduh ia u Rama uba la kohnguh haduh 14 snem b n shah shitom tang ban ri la ka burom jong ka jingku·lar jong u. U Dasaratha u la wan kum u briew hi, bad u Rama u la dem ha ki kjat jong u. "Kane," u la ong "ka dei ka por ba nga kmen palat. Dang kumne hi nga iohsngew ba ka myn-siem jongnga ka sting. Ka jingkynmaw ia ka Kaikeyi long kum kato ka ding ba mih na u maw shamok bad ka sah sah. Wat la ngam don ka met kum mynshuwa, ka jingpang ka dang don, bad mynta pat ka la jah noh. Ia phi bad ka Sita la pynlong shua kiei kiei. Nga la kmen ban ioh khun ia phi. Ngan leit noh ban shong jahthait. Shua ba ngan leit aïu phi kwah ban pan?" u Rama u la ong, "tang ka jingwan jong phi ka la long ka jingai bakhraw. Nga la hun

ban lohi tang ia phi." Hynrei u Dasaratha u iai ban ban pan. Te u Rama u la pan, "Lada ka long kumta. ai jaka ha ka dohnud jongphi ia ka Kaikeyi bad u Bharata, bad shim kylla noh kito ki jingsmai ba phi kyntait snam ia ki. Ngam lah ban mut dur da kumwei, hynrei ia ka kum ka kmie bad u Bharata kum u para."

"U Bharata te hoold," la ong u Dasaratha, hynrei ia ka Kaikeyi te kaba la pynpulom ia ki kam ha ka khyllipmat ba khatduh ngam lah map,," u la pyneh. U Rama pat u la batai jai ba ym dei ka jingbakla jong ka, bad iai ia said na ka bynta jong ka haduh ba u kpa u la myn-jur. Kane ka long kumba weng noh ia ka jingkit bakhia bad u la kmen. U Dasaratha pat ynda u la khublei kyrkhu kyrdoh ia ka Sita bad u Lakshmana u sa her ban leit shong thait.

Ki blei pat ki la pynkynmaw ia u Rama "La shai ka sngi basan ba pyllun bnai, phin sa pyndep ia kito ki 14 snem, bad dei ban leit sha Ayodhya. U Bharata u shu ap tang iaphi ha Nandigram. Lada phim leit mih ha ka por, tip yn jia aiu?" U Rama u la sngewthuh ia ka jingkyrkieh ka kam, "don kano kano ka lad ba phi lah ban iarap ia nga ban poi sha Ayodhya tang shi sngi?" u la kylli. U Bibishana u la ong "Ngan ai ka pushpak Vimana. Kane ka dei shisha jong u Kubara ba la shu leh klop da u Rabana. Kane kan leit kit ia phi sha Ayodhya ha kano kano ka por ba phi kwah? Hangta la wanlam ha u ia ki Viman. U Rama u sa kiew sha kane ka kali bad u la ialam lut ia ki shipai baroh bad kito kiba u leid eh, bad ki la pynsuh thiaw sha

sha Ayodhya. Katba ki dang ia her, u Rama u la kdew ia ka Sita ia ki jaka ha Lanka ba u Rabana u la iap ialeh. Ki hiar ha Kiskinda, bad hangne ka Sita ka la ialam ia ki katto katne ki kynthei ban synran. Ynda poi ha Ayodhya, ki sa hiar ha ïngtrep u Bharadwaj uba la leh bha shisien ia ki. Hangne u sa phah ia u Hanuman ban leit iathuh ia u Bharata.

Na Nandigram pat u Bharata u la nang ap bad niew ia ki sngi bad ynda u iohi ba la jan kut ki sngi ba u Rama um wan shuh, u khot ia la u para u Satrugna u ong, "Ka por jongnga ka la biang. Ngam tip ka la jia aiu ia u Rama. Nga la kular ban ap 14 snem, ba sa shiphang ka por kan sa poi, ngam don hok ban im shuh. Nga bynshet ha phi ia kane ka jingkit khlieh. Khie leit sha Ayodhya bad sa nang synshar kum u Syiem Nongsumar." U sa shna kawei ka jing thang ban thang im ia lade. Ki jingkhroh u Satrugna kim pynmih soh ei ei. Ha kane ka por u Hanuman, u la wan paw ha ka dur u Brahmin khynnah bad u sdang ban pynlip ia ka ding. Kane ka la pynlyngngoh bad pynbitar ia u Bharata, bad u kwah ban tip ia ka daw. U Hanuman u la batai "nga wanrah ka khubor na u Rama bad shen un sa poi." U Bharata um shym la ngeit, bad kumta u Hanuman u la kylla kum uwei u shrieh baheh tam bad u la batai bad iathuh ia klei kiei baroh kiba la jia ha kita ki 14 snem. U la ong ia u ban pyntip paidbah bad pynthaba ia ki surok da ki sharak. U Bharata ba u la kmen, u la phah leh ia kine baroh bad pynkhreh ban leit tan ia u Rama bad ialam sha ka jaka ba u dei hok ban don.

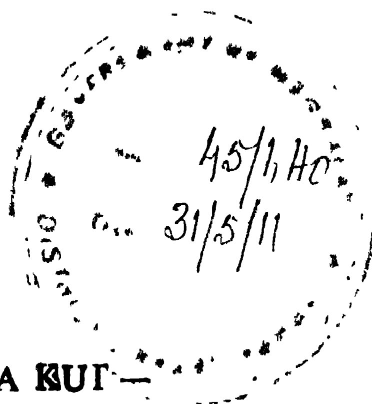
Hadlen ka liengsuiñ u Rama ka Viman ka biar, ka kmie u Rama ka Kaikeyi ruh bad bun paid 'i w'n s'haw ha Nandigram. U Rama u sa phong da ki jaiñ Syiem bad kumjuh ka Sita. Hangta u Basistha u la pdiang burom ia u Syiem bad ka Syiem thymmai bad buh ia ka por ban thung Syiem, kato kaba la pynthut 14 snem mynshuwa.

Ha ka jingkyntiew khet baroh ki la ia don lang wat u Sukriba bad u Hanuman ki la wan ba ka dur briew. U Bibishana na Lanka, uto u para u Rabana. Ka kmie bad ki kmienah wat ka Kaikeyi ki la ia don lang khrui. Ki blei kiba la wan ha ka dur ki briew ki la kmen. U Bharata lei lei u la dap miar ka mynsiem. Ia u Rama bad ka Sita la pynshong ha ka syrngiew ka shatri balieh, u la bat ha ka kti ia la ka ryntieh phylla. U Lakshmana u ieng hadien khyndiat. Katba u Hanuman u dem ha madan kum ban duai.

Ka jingiathuhkhana shaphang u Rama ka kut hangne ha kaba kyntiew khet ia u. Hynrei katkum ka jingiathuh u Kamban, u da batai hi bin pa bin ia kawei pa kawei ka jingleh jingkam ba kaba pynkhreh haduh ka kyntiew khet.

Um kwah ban pynkut shisha ia kane ka jingiathuhkhana kaba u mait lynti bin pa bin, namar don ki jingiathuhkhana ba-pynl ba ka Sita ka leit biang sha khlaw ban shong bad ki pukir bad ka sa kha hangta ki synrap, u Kush bad Lav.

Ka jingpynlong u Rama ka kñla ki kulai bad khadduh ka jingleit phai noh ka Sita sha ka ramew, kumba la lathuh da u Valmiki. Hynrei kane ka bynta ka jingiathuhkhana kam don jingiadei kumba ka paw ha u Kamban. U te u pynkut da kaba ong ba hadien ka jingphong pansngiat bad jingkyntiew khet, u Rama bad ka Sita kin sa synshar slem slem ha pyrthei da ka jingsuk.

— LA KUT —

—oOo—

Ia kane ka Ramaiana Ia pynmih da ka Khasi Authors' Guild.

Ki Kot ba la mih

1. Ka Bih (Novel)
2. Ki Biria U Satar (Bui I - IV)
3. U Raimon bad ka Deshisha (Novel)
4. Tang maphi khun baieid (Novel)
5. Ki khung jingtip kyllum
6. U Moo - Ïong (Novel)
7. Ym map ? Drama
8. Mahabharata (Bui I—I,II & III)
9. Ka Khun balajah (novel - 2nd Edn.)
10. Ki Upanishad.
11. Ka Ramaiana

Ban sa mih shen

1. Ka Bhagavad gita
2. Ka Nguh Ka Dem Hima Lyniong
3. Ka Law Kyntang ha Mawphlang Lyngdohship
4. Ka Sawangka bakynja Blei (The Devine Comedy)

(*Cover designed by* BARIJUBAN Kharwanlang Architech)

La shon ka Ibani Printing Press.
Jaiaw Lann Sona Lane Shillong—793002